

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Report)

เรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการนำช้างป่า
มาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณในประเทศไทย

จัดทำโดย กลุ่มปารีชาติ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 13
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2560

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Report)

เรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการนำช้างป่า
มาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณในประเทศไทย

จัดทำโดย กลุ่มปารีชาติ

1. นางสาวจินดารัตน์ เหลี่ยมเต๊ะ
2. นายชัยวัฒน์ เกษนอก
3. นางสาวสุกฤตา เพชรหนองชุม
4. นางสาวอัญชลี ก่องศรีสุข
5. นางสาวจีรวรรณ เจริญยศ
6. นายวรุตม์ พานิชพันธ์
7. นายวสันต์ ศรีวงษ์จันทร์
8. นางสาวทัตพิชา ชัยทัต
9. นายนิรุตต์ ศรีไกรวิน
10. นายชาญวิทย์ กันยา
11. นายพีชภพ มงคลนาวิน
12. นางสาวโสภา ตะพัง

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 13
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2560

เอกสารรายงานการศึกษานี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตร
การบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 13 (ยธก.13) ของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

(ดร.จักรี ไชยพิณิจ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

ปัจจุบัน ปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างในประเทศไทยกำลังเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข ที่ผ่านมามีการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างในหลายกรณี โดยผู้ที่สวมทะเบียนช้างมักนำช้างป่าที่ถูกสวมทะเบียนเป็นช้างบ้านมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ เนื่องจากหากเป็นช้างป่า ผู้ครอบครองช้างจะมีความผิดทางกฎหมาย ไม่สามารถนำช้างไปหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ เช่น ผู้ครอบครองช้างป่าไม่อาจนำช้างไปใช้ในการแสดงเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในปางช้าง หรือนำผลิตภัณฑ์จากช้างป่า โดยเฉพาะงาช้างหรือหางช้างไปขาย หรือนำไปใช้เป็นเครื่องประดับ เป็นต้น

จากการศึกษาของกลุ่ม พบว่า การนำช้างป่ามาสวมทะเบียนช้างมักดำเนินการดังนี้ (1) หากช้างเลี้ยงตายจะนำช้างป่าหรือช้างป่าที่ลักลอบจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมตัวรูปพรรณช้างที่ตายไปแล้ว (2) มีการแจ้งความเท็จแก่เจ้าหน้าที่ว่าลูกช้างป่าที่นำมาจดทะเบียนเกิดจากแม่ช้างที่มีทะเบียนตัวรูปพรรณตามกฎหมาย ซึ่งการกระทำในทั้งสองกรณีดังกล่าวเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งต่อกฎหมายภายในประเทศไทย และตามพันธกรณีของไทยจากการเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่า และพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (อนุสัญญาไซเตส) ภาครัฐก็ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม การดำเนินการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวยังประสบปัญหาบางประการ ซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหายังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้ทำวิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างในประเทศไทย และนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพ และรัดกุมมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาของกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างในประเทศไทย มีสาเหตุหลักมาจากความต้องการเชิงพาณิชย์ของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับช้าง หน่วยงานของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับช้างมีอยู่หลายหน่วยงาน ขาดการทำงานอย่างเป็นบูรณาการ ขาดหน่วยงานเจ้าภาพกฎหมายของไทยที่ใช้บังคับในการดำเนินการเกี่ยวกับการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนช้าง ล้าสมัย มีหลายฉบับ ไม่มีความเป็นเอกภาพ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างในประเทศไทย คณะผู้วิจัยจึงได้นำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา 3 ประการ ได้แก่ (1) การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจให้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับช้าง (2) จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ และการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อรับผิดชอบการดำเนินการเกี่ยวกับช้าง (3) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความทันสมัย และมีความเอกภาพ เพื่อแก้ปัญหการทำงานแบบขาดการบูรณาการ (4) การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ในการจัดเก็บข้อมูล และติดตามช้างอย่างเป็นระบบ และมีมาตรฐานเป็นสากล

กิตติกรรมประกาศ

รายงานฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความช่วยเหลือและดูแลอย่างดี จากวิทยาลัยกิจการยุติธรรม สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม คณะผู้จัดทำรายงานต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.จักรี ไชยพิณีจ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ให้การแนะนำและวิพากษ์ข้อเสนอรายงานและขอขอบคุณหน่วยงานที่ให้ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษา ขอขอบคุณผู้อำนวยการสุนทร ฉายวัฒน์ ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช นางสาวเมริกา เหลืองอมรเลิศ พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด นายธนาคม ฐานันท์ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง พ.ต.ท. สมบัติ เตื่องวิวัฒน์ ข้าราชการบำนาญ และตัวแทนจากปางช้างอยุธยา แล เพนียด ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ

คณะผู้จัดทำรายงานคาดว่าผลการศึกษาของรายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาชนและสังคมโดยรวมต่อไป

คณะผู้ศึกษา กลุ่มปารีชาติ

(ธันวาคม 2560)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเรื่องนิติรัฐ (Rule of Law).....	7
2.2 แนวคิดการบังคับใช้กฎหมาย.....	13
2.3 แนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Green Theory).....	17
2.4 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับช้าง.....	20
2.5 สนธิสัญญา พระราชบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	23
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	31
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	
3.1 รูปแบบการศึกษาวิจัย.....	42
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	43
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
3.5 การตรวจสอบข้อมูล.....	45

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน.....	46
4.2 ข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในประเทศไทย.....	52
4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายและใช้ช่องทางอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา การนำช้างป่ามาสวมทะเบียน.....	59
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
5.2 การอภิปรายผล.....	72
5.3 ข้อเสนอแนะ	
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	77
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	77
บรรณานุกรม.....	78
ภาคผนวก	
ก. ประวัติผู้ศึกษาวิจัย.....	85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทยและคนไทยมาเป็นเวลานาน จากสถิติของช้างที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยพบว่า จำนวนประชากรของ “ช้างเลี้ยง” หรือ “ช้างบ้าน” ในประเทศไทยในปัจจุบันมีประมาณ 2,700 เชือก ตัวเลขดังกล่าวนี้ถือเป็นตัวเลขที่น่าเป็นกังวลอย่างยิ่ง เมื่อจำนวนประชากรช้างในประเทศไทยได้ลดลงอย่างมากจากราว 100,000 เชือกในปี พ.ศ. 2393 ในจำนวนดังกล่าวนี้ ประมาณร้อยละ 95 ของจำนวนช้างเป็นช้างเอเชียนและอีก 80 เชือกเป็นของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ในขณะที่ช้างบางส่วนเป็นของสวนสัตว์ และจำนวน 10 เชือกเป็นช้างสำคัญของพระมหากษัตริย์ในวังหลวงช้างต้น อย่างไรก็ตามการสำรวจจำนวนที่แน่นอนในส่วนนี้ของช้างป่าในประเทศไทยนั้นเป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง ด้วยข้อจำกัดในการนับจำนวนประชากรช้างป่า ซึ่งมีถิ่นที่อยู่อาศัยในป่า ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ประมาณการว่า ช้างป่าในประเทศไทยมีจำนวนมากถึงราว 2,000-3,000 ตัว¹

จากจำนวนของช้างป่านี้ จึงได้มีผู้ที่พยายามนำช้างป่ามาครอบครองเป็นของตนเอง วิทยาลัยการศึกษาพัฒนาช้างไทยและความรู้ช้าง ระบุว่า คำว่า “ผ่าจ้าน” เป็นภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง การเสริมมงคลให้แก่ลูกช้าง พิธีผ่าจ้านทำกับคนหรือสัตว์ก็ได้ รูปแบบที่ทำเหมือนกัน จะต่างกันในคำภาที่ ใช้คือ ทำกับคน ใช้คาถาอย่างหนึ่ง กับสัตว์ใช้คาถาอีกอย่างหนึ่ง กับสัตว์นั้นไม่ว่าจะเป็นช้างหรือสัตว์อะไร ใช้คาถาเหมือนกัน แต่การแยกกันก็เหมือนกับสุนัขและแมว เมื่อลูกโตพอที่จะดูแลตัวเองได้แม่ก็จะทิ้งลูกให้หากินด้วยตัวเอง แต่ช้างถือว่าเป็นสัตว์มงคลก่อนที่จะแยกกับแม่ก็ต้องมีพิธีการเพื่อเสริมมงคลให้ทั้งช้างและผู้เลี้ยงด้วย พิธีผ่าจ้าน ไม่เพียงเป็นพิธีเพื่อแยกลูกช้างกับแม่ช้างออกจากกันเท่านั้น จะแยกสามีภรรยาก็ได้ หรือทำเพื่อให้คนเกลียดชังกันก็ได้ โดยปกติแล้วผู้ทำพิธีจะมีคุณธรรมประจำใจ ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

องค์กรพิทักษ์สัตว์แห่งโลก กล่าวว่า ช้างที่ถูกนำมาใช้ในธุรกิจบันเทิงจะถูกพรากจากแม่และครอบครัวของพวกมันตั้งแต่อายุเพียงไม่กี่เดือน จิตใจมันแตกสลายจากการถูกทำร้ายจิตใจอย่างรุนแรง² ขั้นตอนที่เรียกว่า “ผ่าจ้าน” จะบังคับให้ช้างเชื่อฟังเพื่อที่จะมีปฏิสัมพันธ์และโต้ตอบกับคนได้ การจับแยก การตี และทำร้ายเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช้างเด็กเหล่านี้ต้องประสบเท่านั้น

---

¹ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย. ช้างในประเทศไทย. ม.ป.ป. (URL : <http://www.thailandelevator.org/th/thaielephant.php>) สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560.

² องค์กรพิทักษ์สัตว์แห่งโลก. งานวิจัยชี้เที่ยวปางช้างกระตุ้นล่าช้างป่า. 2560. (URL : <http://www.bbc.com/thai/international-40519785>) สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560.

ดังนั้น การผ่าจ้าน (ในภาษาเหนือ) หรือการผ่าล้าน (ในภาษาอีสาน) จึงหมายถึง การที่เจ้าของช้างนำช้างเด็กหรือช้างที่อายุพอประมาณมาบังคับผ่านพิธีกรรมทางความเชื่อโดยการผูก รัต ตรึง กับคอก เพื่อบังคับให้ช้างเกิดความกลัวและเชื่อฟังเจ้าของช้าง เพื่อง่ายต่อการนำช้างไปฝึก ซึ่งบางคนอาจมองว่าเป็นการทรมานช้าง ทำให้เกิดปัญหาว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ไม่ปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES) หรือ ไชเตส

ปัจจุบันช้างป่าที่อาศัยอยู่ในป่าของประเทศไทยกำลังลดจำนวนลงเรื่อย ๆ สถานการณ์ช้างไทยอยู่ในขั้นวิกฤติ ด้วยความต้องการช้างในธุรกิจท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก ทำให้ช้างขาดแคลน ช้างเลี้ยงที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้เกิดขบวนการล่าช้างป่ามาป้อนในธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น โดยมีสาเหตุหลักจากกลุ่มความชุกชุกลักลอบเข้าไปจับลูกช้างป่ามาฝึกจนเชื่องแล้วนำมาสวมตัวรูปพรรณ แปรสภาพเป็นช้างบ้านป้อนธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงการส่งออกไปขายยังต่างประเทศ โดยปางช้าง จะใช้วิธีขอขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณช้างใบเดียว แต่ใช้ครอบคลุมช้าง 3-4 เชือก โดยว่าจ้างให้ขบวนการล่าช้างไปจับช้างป่าที่มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนกับช้างที่ยื่นจดทะเบียนไว้มาเลี้ยง เมื่อเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบก็จะนำช้างเหล่านี้ไปซ่อนแล้วนำช้างที่ยื่นขอทะเบียนตัวรูปพรรณช้างมาให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ อีกวิธีคือไปจับช้างป่าที่มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนกับช้างที่ลืมนำมาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้างแทน ซึ่งยากต่อการตรวจสอบ เพราะช้างส่วนใหญ่จะมีรูปพรรณสัณฐานคล้าย ๆ กัน นอกจากนี้ ขบวนการค้าช้างยังใช้วิธีง่าย ๆ ในการสวมตัวรูปพรรณช้าง คือให้ขบวนการล่าช้างไปจับช้างออกมาจากป่าแล้วปลอมแปลงตัวรูปพรรณช้างให้สอดคล้องกับช้างที่จับมาได้ โดยเลียนแบบตัวรูปพรรณช้างเดิม คือเปลี่ยนชื่อช้าง เปลี่ยนชื่อพ่อแม่ช้าง เปลี่ยนสถานที่เกิด และเปลี่ยนรายละเอียดผู้ถือครอง รวมถึงรูปพรรณสัณฐานของช้าง ซึ่งวิธีการนี้ค่อนข้างใช้ได้ผลเนื่องจากเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ในการตรวจสอบตัวรูปพรรณช้าง และมีปัจจัยเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง³

ในปี พ.ศ. 2482 ได้มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 กำหนดให้ผู้ครอบครองช้างต้องนำช้างมาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ อย่างไรก็ตามเนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้มีการแก้ไขมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานทำให้กฎหมายดังกล่าวมีความล้าสมัยและเป็นช่องว่างให้มีผู้ลักลอบนำช้างป่ามาขึ้นทะเบียนและสวมทะเบียน เช่น ตามมาตรา 8 ให้นำช้างที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดมาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ได้กำหนดในข้อ 1 กว้าง ๆ ว่าให้นายทะเบียนท้องที่ตรวจสอบตำหนิรูปพรรณให้ถูกต้องและสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์⁴ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวไม่สามารถที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าช้างที่นำมาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณนั้นเป็นช้างที่เกิดจากช้างเลี้ยงที่มีตัวรูปพรรณโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

³ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย. ช้างในประเทศไทย, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1, น.1.

⁴ พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 หมวด 1 การจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ มาตรา 8.

ตัวรูปพรรณช้างที่ใช้ในปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย มีความล่าช้าส่งผลให้เกิดการปลอมแปลง หรือเกิดการฉ้อโกงนำช้างป่ามาสวมตัวรูปพรรณช้างจำนวนมาก อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ขยายความว่า จากการตรวจสอบฐานข้อมูลที่กรมปศุสัตว์ทำไว้พบว่าปัจจุบันมีช้างเลี้ยงในไทยจำนวน 4,000 เชือก เมื่อตรวจสอบอย่างละเอียดแล้วปรากฏว่าไม่มีตัวรูปพรรณจำนวน 400 ตัว ซึ่งช้างจำนวนนี้ถือเป็นช้างเถื่อน ในขณะที่ข้อมูลจากกรมการปกครองซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจดทะเบียนตัวรูปพรรณช้าง พบว่ามีช้างเพียง 2,600 เชือกเท่านั้นที่ประชาชนขอขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณช้าง ซึ่งตัวเลขดังกล่าวมีความแตกต่างจากข้อมูลที่กรมปศุสัตว์จัดทำไว้ (4,000 เชือก) ค่อนข้างมาก⁵

ในทำนองเดียวกัน ศาลอังกฤษตัดสินให้เจ้าของคณะละครสัตว์มีความผิดในข้อหาทรมานช้างด้วยการปล่อยให้ควาญช้างทำร้ายช้างโดยไม่จำเป็น โดยองค์กรผู้พิทักษ์สัตว์สากลเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ช้างเอเชีย เพศเมียที่ชื่อว่าแอน อายุ 58 ปี ถูกควาญช้างทำร้ายด้วยการใช้คราดตีและเตะ ทั้ง ๆ ที่ช้างถูกล่ามโซ่ โดยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในฟาร์มของนายบ็อบบี้ โรเบิร์ตวัย 69 ปี ตั้งอยู่ในเมืองโพลบรูค สหราชอาณาจักร ศาล (Crown Court) ในเมืองนอร์ทแธมป์ตัน ได้ตัดสินว่านายโรเบิร์ตมีความผิดฐานทำให้ช้างได้รับความทรมานโดยไม่จำเป็น⁶

นอกจากนี้ ในประเทศไทยเคยมีคดีความที่กรมอุทยานแห่งชาติ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีข้อพิพาทกับควาญช้างเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานฯ ได้นำเจ้าหน้าที่เข้าตรวจปางช้างที่จังหวัดสุรินทร์ พร้อมกับสัตวแพทย์แต่พบว่าช้างที่ควาญช้างและเจ้าของช้างอ้างว่าชื่อพังแดงโม⁷ แต่จากการตรวจสอบทางทะเบียนช้างที่เจ้าของช้างนำมาแสดงพบว่าอายุของช้าง และลักษณะภายนอกไม่สอดคล้องกับที่ปรากฏในทะเบียนจึงมีการยึดและดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งคดีความดังกล่าวมีการโต้แย้งกันในประเด็นว่า เหตุใดเจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานฯ จึงไม่เชื่อหลักฐานทางทะเบียนที่นายอำเภอดำเนินการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ซึ่งจากคดีความดังกล่าวนำมาสู่การแก้ไขปัญหาโดยทางกรมอุทยานฯ เสนอรัฐบาล คสช. ให้ใช้มาตรา 44⁸ ดำเนินการจัดเก็บ DNA ช้างที่มีทะเบียนทั่วประเทศ

เป้าหมายหลักของการสวมทะเบียน คือ การนำช้างมาใช้ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก เช่น การสวมทะเบียน การเอาช้างป่ามาผสมกับช้างบ้าน การแสดงในปางช้าง ทั้งหมดนี้อาจนำไปสู่การบุกรุกป่าเพื่อล่าช้างและอาจนำไปสู่การทำลายระบบนิเวศในป่า ตลอดจนการสูญพันธุ์ของช้างในประเทศไทยทั้งหมดนี้จึง

⁵ คม-ชัด-ลึก. แฉขบวนการล่าช้างป่าสวมตัวปลอม(1). 2555. (URL : <http://oknation.nationtv.tv/blog/Sp-report/2012/03/26/entry-10> สืบค้นเมื่อวันที่14 พฤศจิกายน 2560).

⁶ ศาลอังกฤษตัดสิน "เจ้าของละครสัตว์" ผิดข้อหาทรมานช้าง. 2555. (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/128523> สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560).

⁷ คำพิพากษาศาลแพ่ง, เลขคดีดำที่ 951/2557 คดีแดงที่ พ 605/2560.

⁸ คำสั่ง คสช ที่ 60/2559

นำมาสู่คำถามวิจัยที่ว่าปัญหาของการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียน มีสาเหตุมาจากอะไร และจะหาหรือสร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

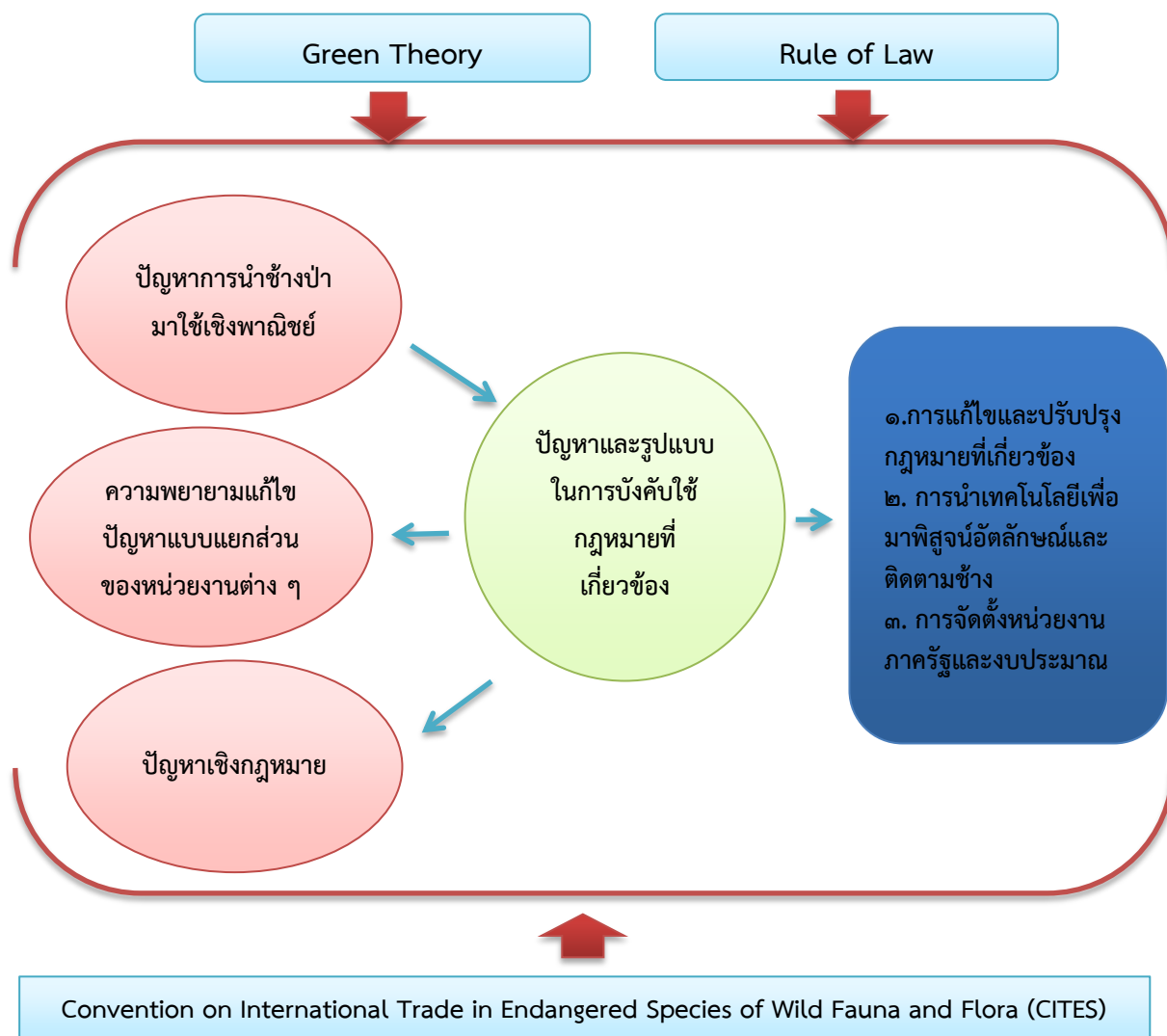
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณในปัจจุบัน

1.2.2 วิเคราะห์ปัญหากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับช้างในประเทศไทย ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน

1.2.3 เสนอแนวทางในการปรับแก้กฎหมายและการใช้ช่องทางอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

1.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ประเทศไทย

1.4.2 ขอบเขตด้านเวลา

16 ตุลาคม 2560 ถึง 16 มกราคม 2561 รวม 30 วันทำการ

1.4.3 ขอบเขตด้านกฎหมาย

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 44
- 2) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
- 3) พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482
- 4) ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482
- 5) คำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 60/2559

6) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES)

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 1.5.1 ป้องกันการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ เพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์
- 1.5.2 เพื่อพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- 1.5.3 เพื่อมิให้ประเทศไทยถูกระงับการนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่า และพืชป่าตามบัญชีอนุสัญญา CITES อันจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม
- 1.5.4 เพื่อให้ประชาชน ตระหนัก และเห็นความสำคัญของปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาวิจัยในหัวข้อ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณในประเทศไทย กลุ่มผู้วิจัยได้เลือกสำรวจแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเรื่องนิติรัฐ (Rule of Law)

นิติรัฐ (เยอรมัน: Rechtsstaat) เป็นถ้อยคำที่ใช้กันในประเทศที่ใช้ระบบ ประมวลกฎหมาย ซึ่งถือกำเนิดในยุโรปภาคพื้นทวีป โดยมีกฎหมายโรมัน Jus Civile เป็นแม่แบบ หมายถึง การบริหารปกครองรัฐหรือสังคมซึ่งถือกฎหมายเป็นใหญ่ เป็น "การปกครอง" โดยกฎหมาย มิใช่แล้วแต่ อำนาจของผู้ใช้อำนาจหรือ "ผู้ปกครอง" ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งมีประเทศอังกฤษ เป็นแม่แบบนั้นจะอ้างถึง "หลักนิติธรรม" หรือ Rule of Law ซึ่งโดยสรุปก็มีความหมายแบบเดียวกัน กล่าวคือ ถือกฎหมายเป็นใหญ่ในการบริหารจัดการรัฐ⁹

คำว่า หลักนิติรัฐ (Rule of Law Principle) ได้มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายท่าน ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายคำว่า นิติรัฐ (The Rule of Law) ว่านิติรัฐเป็นรัฐที่ยอมตนอยู่ใต้อำนาจแห่งกฎหมาย ซึ่งรัฐเป็นผู้ตราขึ้นเองและในประการที่สำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญของรัฐที่เป็นนิติรัฐจะต้องมีบทบัญญัติในประการที่สำคัญถึงเสรีภาพของราษฎร เช่น เสรีภาพในร่างกาย ในทรัพย์สิน ในการทำสัญญา และในการประกอบอาชีพ การที่รัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ก็ต้องด้วยความยินยอมของราษฎร ให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพเองตามกลไกแห่งนิติบัญญัติของประเทศนั้น¹⁰

ธานินทร์ กรีวิเชียร ได้อธิบายว่า The Rule of Law หมายถึงหลักการแห่งกฎหมายที่เหตุชนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับ นับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐจักต้องให้ความอารักขาคุ้มครองให้พ้นจากลัทธิตหาราชย์ หากมีข้อพิพาทใด ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินคดีตามกฎหมายบ้านเมือง¹¹

Maunz นักกฎหมายชาวเยอรมันได้ให้คำอธิบายไว้ว่า นิติรัฐจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การแบ่งแยกอำนาจ
2. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

⁹ วิกีพีเดีย. นิติรัฐ. 2559. (URL : <https://th.wikipedia.org/wiki/นิติรัฐ> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

¹⁰ หลักนิติรัฐ. 2552. (URL : <https://sites.google.com/site/lawercounter/testimonials-1> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

¹¹ เรื่องเดียวกัน

3. ความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ

4. ความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา

5. ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

6. หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย

ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล ได้สรุปว่า คำว่า The Rule of Law ได้อุบัติขึ้นในประเทศเยอรมัน และจำเริญขึ้นเป็นลำดับมา ในประเทศอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 และถือเป็นกฎหมายประเพณีของอังกฤษปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 และที่ 17 และในหลัก The Rule of Law (หลักนิติธรรม) จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้¹²

1. การยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ

2. ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค และได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน

3. เจตนาารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

4. การปกครองโดยยึดกฎหมายเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐ กฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม

5. ศาลเป็นสถาบันที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน

6. ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย

7. ส่งเสริมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มอิทธิพลเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริงของประชาชน

8. ส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย

9. ส่งเสริมและคุ้มครองหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของมวลมนุษย์

10. ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม

11. ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) หรือ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ไว้ว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎรจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของ องค์กรฝ่ายบริหาร อันได้แก่ รัฐบาล หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือภายใต้การกำกับดูแลของ รัฐบาล¹³

¹² เรื่องเดียวกัน

¹³ เรื่องเดียวกัน

Carre De Malberg นักกฎหมายมหาชนชาวฝรั่งเศสได้ให้คำอธิบายถึงนิติรัฐไว้ว่า นิติรัฐเป็นรัฐที่ในทางความสัมพันธ์กับประชาชนและเพื่อให้หลักประกันแก่สถานะของบุคคลแล้วอยู่ภายใต้ระบอบแห่งกฎหมายซึ่งจะผูกการกระทำของรัฐไว้ด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งจะกำหนดสิทธิของประชาชน แต่อีกส่วนหนึ่งจะกำหนดไว้ล่วงหน้าถึงหนทางและวิธีการที่จะถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุจุดประสงค์ในการดำเนินการปกครองของรัฐ กฎเกณฑ์สองชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อจำกัดอำนาจของรัฐโดยทำให้รัฐอยู่ภายใต้ระเบียบแห่งกฎหมายที่กฎเกณฑ์ทั้งสองชนิดดังกล่าวสร้างขึ้น ด้วยเหตุนี้ลักษณะเฉพาะของ นิติรัฐ ที่ชัดเจนอันหนึ่ง ก็คือ ในการปฏิบัติต่อผู้ใต้ปกครอง ฝ่ายปกครองจะสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ ได้ก็แต่เฉพาะที่ระเบียบแห่งกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นให้อำนาจไว้¹⁴

หลักนิติรัฐเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมาภิบาลในรัฐเสรีประชาธิปไตย ซึ่งรัฐมีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอยู่ในรูปของกฎหมาย การปกครองในนิติรัฐกฎหมายจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และสามารถทราบล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับให้ตนทำอะไรหรือไม่ทำอะไร ผลที่เกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมาย มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหลักนิติรัฐที่มีผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ศุภชัย บุญใจเพชร (2547) ได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมตามหลักนิติรัฐ: กรณีศึกษาจากพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน ช่วงปี พ.ศ. 2493 ถึงปัจจุบัน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า พระราชดำรัสเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคม ทรงเน้นความมั่นคงปลอดภัย และความเจริญก้าวหน้าของพสกนิกรและประเทศชาติเป็นสำคัญ ทั้ง 2 ด้าน ทรงต้องการให้ทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองให้เต็มความรู้ความสามารถ นำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพ ภายใต้ความสมัคคีปรองมอดสามัคคี สำหรับพระราชดำรัสเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ จากประสบการณ์ของพระองค์ทำให้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนหลากหลายโครงการ หลากหลายสาขาวิชาการ และที่สำคัญทรงเน้นการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้พสกนิกรที่เป็นเกษตรกรค่อนข้างมาก พระราชทานทฤษฎีใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการเกษตรกรรม และออกพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนใช้สำหรับดำเนินชีวิตประจำวันในคราวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ พระราชดำรัสเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง กฎหมาย และการปกครอง โดยเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองเดือนตุลาคม 2516 และเดือนพฤษภาคม 2535 ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ทุกคนหันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกันสร้างสรรค์ทางการเมือง และใช้สติ ส่วนพระราชดำรัสเกี่ยวกับกฎหมายและการปกครอง ทรงมีพระราชดำริว่าความเป็นธรรมจากกฎหมายนั้นขึ้นอยู่กับผู้ใช้กฎหมาย โดยเฉพาะผู้พิพากษา กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับผดุงความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมเท่านั้น

¹⁴ เรื่องเดียวกัน

ดังนั้น ผู้พิพากษาต้องเป็นผู้มีศีลธรรม จรรยา มีความเป็นกลางทั้งขณะอยู่ในศาลและนอกศาล ทั้งนี้ จากผลการเปรียบเทียบการจัดการปัญหาตามแนวคิดนิติรัฐกับหลักการจัดการปัญหาตามพระราชดำรัสพบว่า ทรงมีพระราชดำริว่าฝ่ายบริหาร ตุลาการ และนิติบัญญัติอาศัยหลักความชอบธรรมบนพื้นฐานของที่มาของอำนาจ และมีพระราชดำริให้ทุกฝ่ายพิจารณาบริบทให้รอบคอบ สร้างความเป็นธรรมในจิตใจซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นธรรมที่สมบูรณ์¹⁵

ชวพล ช่างกลาง (2554) ได้ทำการศึกษาบทบาทขององค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 กับความเป็นนิติรัฐ พบว่า องค์กรศาลเป็นหนึ่งในองค์กรหลักสำคัญในการปกครองประเทศ ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ ทั้งนี้ บทบาทขององค์กรศาลมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ดังเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศในแต่ละยุคสมัย สำหรับประเทศไทย บทบาทขององค์กรศาลก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะสะท้อนออกมาให้เห็นได้จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในแต่ละช่วงสมัยเช่นกัน อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้องค์กรศาลมีบทบาทที่เพิ่มขึ้นในด้านการเป็นคณะกรรมการสรรหาองค์กรควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐองค์กรต่าง ๆ ทั้งสมาชิกวุฒิสภาประเภทมาจากการสรรหา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญองค์กรต่าง ๆ ทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรเหล่านั้นสามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระโดยปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง บทบาทในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ประธานศาลเป็นผู้รักษาการได้และบทบาทในด้านการเสนอคำขอแปรญัติต่อกรมาธิการในด้านการเงิน การคลังและงบประมาณได้โดยตรง เป็นการมุ่งจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยยึดหลักการที่วางบนพื้นฐานของปรัชญากฎหมายธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงหลักการในการจำกัดอำนาจรัฐและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่วางบนฐานของหลักการแบ่งแยกอำนาจ จากเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้การเพิ่มบทบาทของศาลตามรัฐธรรมนูญสามารถคุ้มครองเพียงสิทธิที่ถูกบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญเท่านั้นแต่ไม่สามารถคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนได้ เพราะในอีกด้านการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้องค์กรศาลมีบทบาทเพิ่มขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลให้องค์กรศาลเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการโดยปราศจากการตรวจสอบควบคุมจากอำนาจฝ่ายอื่น ดังนั้นจึงกระทบต่อเสรีภาพของประชาชน ดังนี้ 1) บทบาทการเป็นคณะกรรมการสรรหาองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นผลให้องค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบและกระบวนการได้มาซึ่งอำนาจมาจากบุคคลกลุ่มเดียวคือองค์กรศาล 2) บทบาทในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ประธานศาลเป็นผู้รักษาการได้ส่งผลให้

¹⁵ ศุภชัย บุญใจเพชร. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมตามหลักนิติรัฐ : กรณีศึกษาจากพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน ช่วงปี พ.ศ. 2493 จนถึงปัจจุบัน. 2547. (URL : <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/18168> สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560)

องค์กรศาลเป็นผู้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติ 3) ผลจากการเพิ่มบทบาทในการเสนอคำขอแปรญัตติต่อกรรมาธิการในด้านการเงิน การคลัง และงบประมาณขององค์กรเองได้¹⁶

สถาบันเพื่อการวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยกรอบแนวคิดและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law Index/Indicators) ในประเทศไทย ซึ่งจากการวิจัยพบว่า กรอบแนวคิดด้วยหลักนิติธรรม/นิติรัฐมีความสำคัญมากต่อความถูกต้องเหมาะสมในการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การทำดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ เนื่องจากเหตุ 2 ประการ คือ การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของประเทศไทย และความตกลงระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเข้าไปลงนามผูกพันร่วมกัน ซึ่งทำให้หลักนิติธรรมและนิติรัฐเข้ามามีบทบาทในการเมืองการปกครองของประเทศเป็นอย่างมาก ปัญหาสำคัญได้แก่ การกำหนดความหมายที่เหมาะสมของนิติธรรม/นิติรัฐ ซึ่งในปัจจุบันไม่มีนิยามที่ชัดเจน ซึ่งในการวิจัยได้รวบรวมความหมายสากลของหลักนิติธรรม ความหมายของนักวิชาการ และความหมายของภาครัฐ สำหรับการจัดทำดัชนีชี้วัดนิติธรรม/นิติรัฐได้จัดทำโดยหลายหน่วยงานและหลากหลายมิติทั้งหน่วยงานในต่างประเทศ และหน่วยงานในประเทศไทย ซึ่งจากการวิจัยได้มีการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและกรอบยุทธศาสตร์ได้ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ ความเกี่ยวพันระหว่างหลักนิติธรรม/นิติรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นนิติธรรมและนิติรัฐมากขึ้น โดยปัจจัยชี้วัดที่กำหนดจากการวิจัย 9 ประการ สามารถเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการประเมินหลักนิติธรรม/นิติรัฐของประเทศต่าง ๆ นอกจากนั้นประเทศไทยอาจเพิ่มปัจจัยในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) กลไกการกำกับดูแลภายหลังจากกระบวนการออกกฎหมาย 2) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน 3) หลักความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 4) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และ 5) หลักสันติสุขของประชาชนส่วนรวม

2. กรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ ประเทศไทยควรสร้างดัชนีให้แล้วเสร็จภายใน 10 ปี มีความโปร่งใสและถูกต้องตามหลักวิชาการ หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่เสนอแนะ และสามารถส่งเสริมหลักนิติธรรม/นิติรัฐในประเทศผ่านดัชนีชี้วัดที่จัดทำขึ้น¹⁷

ปรียาพร ศิริวานิชย์ (2554) ได้ทำการศึกษาหลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ พบว่า หากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาศาลอาจใช้วิธีการหลีกเลี่ยงการจำคุกกระยะสั้นสำหรับผู้ที่ทำให้เกิดความผิดไม่ร้ายแรง โดยศาลอาจ

¹⁶ ขวพล ช้างกลาง, บทบาทขององค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 กับความเป็นนิติรัฐ, (ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554).

¹⁷ สถาบันเพื่อการวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย, รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย “กรอบแนวคิดและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law Index/Indicators) ในประเทศไทย” (กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2559).

รอการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดและตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ที่มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นอาจเป็นผู้นำชุมชน ซึ่งไม่มีความรู้ทางกฎหมายจึงไม่อาจตอบสนองการรับรองสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมได้ นอกจากนี้การไม่มีนายความเข้ามาให้การช่วยเหลือให้คำปรึกษากฎหมายอาจเป็นการละสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติธรรม เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ได้รับจากการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาอาจขัดต่อหลักนิติธรรมถ้าไม่มีรูปแบบในการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของคู่ความ¹⁸

ดาราวรรณ อภิวัฒน์สิงหะ (2551) ศึกษาธรรมาภิบาลในหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างและประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีความเห็นว่าธรรมาภิบาลหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วมในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.3 ถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน องค์ประกอบที่ได้คะแนนสูงสุด คือ หลักนิติธรรม ร้อยละ 75.9 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ร้อยละ 70.4 และหลักความโปร่งใส ร้อยละ 64.5 ตามลำดับ¹⁹

สุทธิพร วณิชนพรัตน์ (2550) ได้ทำการศึกษาความสอดคล้องของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กับหลักนิติธรรม ซึ่งพบว่า กระบวนการในการออกพระราชกำหนดฉบับนี้ มิใช่กรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความปลอดภัยของประเทศ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ เพราะปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นสั่งสมมาเป็นเวลานานแล้ว และมีกฎหมายหลายฉบับยังคงใช้อยู่ก่อนแล้ว เช่น พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2546 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เป็นต้น นอกจากนี้ ในเนื้อหาของสาระของกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีอย่างกว้างขวางซึ่งขัดต่อหลักรัฐและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจ หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักการกฎหมายที่ดี และหลักความรับผิดชอบของรัฐ ซึ่งไม่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรม สำหรับการนำพระราชกำหนดฉบับนี้ไปใช้บังคับให้เกิดผลกระทบในทางลบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยในทางด้านเศรษฐกิจทำให้ต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน รายได้จากการท่องเที่ยวลดลง ทางด้านสังคมก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน สร้างความเสียหายในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน และทางการเมืองทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ และอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำพระราชกำหนดฉบับนี้ไปใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แม้ว่ารัฐบาลจะนำปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เข้ามาแก้ปัญหาโดยการนำนโยบายการเมืองนำการทหาร

¹⁸ ปรียาพร ศิรวาณิชย์, หลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, (ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554).

¹⁹ ดาราวรรณ อภิวัฒน์สิงหะ, ธรรมาภิบาลในหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี, (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551).

ส่งเสริมอาชีพให้ประชาชนมีรายได้ ส่งเสริมประชาชนให้มีการศึกษา ตลอดจนจัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ คณะกรรมการอิสระเพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเพื่อแก้ปัญหา แต่ก็ไม่สามารถจัดการกับปัญหาความไม่สงบให้น้อยลงได้ แต่กลับมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่รัฐไม่เพียงพอ วิธีการปฏิบัติด้านการใช้ความรุนแรง งบประมาณไม่เพียงพอ และอำนาจในการสั่งการของคณะกรรมการทั้งสองคณะในทางปฏิบัติไม่มี เป็นต้น²⁰

สรุปได้ว่า หลักนิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ใช้อำนาจปกครองโดยกฎหมาย และต้องมีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ออก โดยอาศัยอำนาจกฎหมาย รับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน และหากมีความจำเป็นที่จะต้องลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องมีกฎหมายกำหนดขึ้น และใช้บังคับเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน และหากมีการกระทำที่เป็นการละเมิด สิทธิของประชาชนโดยรัฐ ประชาชนสามารถใช้วิธีที่กฎหมายรับรองไว้เข้าเี่ยวยาได้

2.2 แนวคิดการบังคับใช้กฎหมาย

กฎหมายเป็นตัวที่กำหนดระเบียบของสังคม ดังนั้น ที่ใดมีสังคมที่นั้นย่อมมีกฎหมาย และเมื่อมีกฎหมายแล้วกฎหมายนั้นต้องมีผลใช้บังคับได้ เพื่อให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ขอให้ผู้ศึกษาพึงระวังถ้อยคำระหว่างคำว่า “การบังคับใช้กฎหมาย” กับคำว่า “การใช้บังคับกฎหมาย” เพราะมีนัยต่างกัน เพราะคำว่า

ใช้ (ก.) หมายถึง บังคับให้ทำ เช่น ใช้งาน²¹

บังคับ (ก.) หมายถึง ใช้อำนาจสั่งให้ทำหรือให้ปฏิบัติ ให้จำต้องทำ เช่น อยู่ในที่บังคับ ให้เป็นไปตามความประสงค์ เช่น บังคับเครื่องบินลง²²

หากคำสองคำนี้วางตำแหน่งผิดที่กันย่อมทำให้ความหมายเสียไป กล่าวคือ หากใช้คำว่า “การบังคับใช้กฎหมาย” มีความหมายในทำนองว่า ใช้อำนาจสั่งให้กฎหมายหรือบังคับให้กฎหมายไปทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการ ซึ่งในความเป็นจริงกฎหมายไม่ใช่บุคคล จึงไม่อาจกระทำการใด ๆ ได้ แต่หากใช้คำว่า “การใช้บังคับกฎหมาย” จะหมายถึง การนำกฎหมายที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ไปบังคับหรือสั่งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ดังนั้น คำว่า “การใช้บังคับกฎหมาย” จึงเป็นถ้อยคำที่ถูกต้องตามหลักภาษา

2.1.1 แนวคิดการใช้บังคับกฎหมาย

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) โดยได้รับอิทธิพลจากสำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือปฏิฐานนิยม (Positive law: ius positum) เป็นสำนักความคิดทางกฎหมายที่

²⁰ สุทธิพร วณิชพันธ์, ความสอดคล้องของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กับหลักนิติธรรม, (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550).

²¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556). น. 374.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 614.

เน้นในการอธิบายกฎหมายที่เป็นรูปธรรม และเมื่อกล่าวถึง “กฎหมาย” นักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองจะอธิบายว่า ผู้ให้กำเนิดกฎหมายคือ “รัฐอธิปไตย” (Sovereign) คือมนุษย์ ดังที่ จอห์น ออสติน ได้ อธิบายว่า

“กฎหมาย คือคำสั่ง คำบัญชาของรัฐอธิปไตย” จึงทำให้คำสั่งของบุคคลใด หรือองค์กรใดที่ไม่ใช่รัฐอธิปไตย จึงไม่อยู่ในความหมายของกฎหมาย สำนักความคิดทางกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง อธิบายว่า รัฐอธิปไตย คือผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน และกฎหมายจึงเกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้างและขึ้นอยู่กับระบอบการปกครอง แนวความคิดดังกล่าวจึงแตกต่างจากแนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติ (natural law)

สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่าทุกคนต้องนับถือกฎหมายเพราะกฎหมายเกิดจากผู้มีอำนาจและกฎหมายเป็นเครื่องกำหนดระเบียบวินัยของสังคม ตามแนวความคิดนี้ กฎหมายไม่อาจวางระเบียบหรือกฎเกณฑ์ตายตัวได้ หากแต่มอบอำนาจในการใช้ดุลยพินิจให้แก่ผู้ใช้กฎหมายในอันที่จะเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ เพื่อความยืดหยุ่นและยุติธรรม การใช้ดุลยพินิจของนักกฎหมายย่อมเคียงคู่กับการตีความกฎหมายในทุกระดับ การใช้ดุลยพินิจไปในทางหนึ่งทางใดแม้จะไม่พึงปรารถนาแก่ผู้เกี่ยวข้องก็มีอาจกล่าวหาได้ว่าผู้นั้นปฏิบัติผิดกฎหมายหรือประพฤติมิชอบ เมื่อใดที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจ นักกฎหมายควรใช้ดุลยพินิจไปในทางที่สอดคล้องกับ “มโนธรรม ศีลธรรม และความต้องการของสังคม”

2.1.2 สารสำคัญของสำนักกฎหมายบ้านเมือง หรือปฏิฐานนิยม (Positive law: ius positum)

1) ทฤษฎี “อำนาจอธิปไตย” ของ Jean Bodin (ฌอง โบแดง) ให้ความหมายของอำนาจอธิปไตยว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดและถาวร เป็นอำนาจสูงสุดที่มีอยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ใด ๆ แสดงออกโดยการออกกฎหมายและยกเลิกกฎหมายเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นรัฐที่แท้จริง จากคำสอนของโบแดงทำให้เกิดความคิดที่ถือว่า “กฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้น” ซึ่งพัฒนาไปสู่ความคิดสำนัก กฎหมายบ้านเมือง

2) ทฤษฎี “สัญญาสวามิภักดิ์” ของ Thomas Hobbes (โทมัส ฮอบบส์) เชื่อในอำนาจรัฐอธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเชื่อว่ามนุษย์ชั่วร้าย ขัดแย้งกันตลอด จึงเข้าทำสัญญาประชาคมยกเลิกอำนาจให้รัฐอธิปไตยเพื่อคุ้มครองรักษาให้แต่ละคนมีชีวิตรอด ซึ่งการมอบอำนาจให้รัฐอธิปไตยนั้นเป็นการมอบอำนาจแบบสวามิภักดิ์ คือให้อำนาจเด็ดขาดให้ปกครองดูแล ลงโทษ ยอมให้ออกกฎหมายได้ ซึ่งกฎหมายคือคำสั่งของรัฐอธิปไตยนั่นเอง เครื่องมือรักษาความสงบของรัฐอธิปไตย คือ กฎหมายบ้านเมืองซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ทั้งโดยตรงและโดยปริยายที่รัฐสั่งการและกำหนดไว้ว่าเป็นสิ่งถูก-ผิด บังคับแก่ประชาชน เมื่อรัฐเป็น ผู้กำหนดความถูก-ผิด ยุติธรรม-อยุติธรรม จึงไม่อาจมีกฎหมายใดที่อยู่ยุติธรรมได้ เพราะเมื่อประชาชนเข้าทำสัญญาตกอยู่ใต้อำนาจรัฐแล้วเท่ากับว่าประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมายและยอมไม่มีใครที่จะออกกฎหมายมาขัดแย้งตัวเอง กฎหมายทั้งหลายจึงเป็นธรรมและประชาชนต้องยอมรับโดยุษฎี

3) ทฤษฎี “กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐาธิปัตย์” ของ John Austin (จอห์น ออสติน) กฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐาธิปัตย์ กฎหมายที่แท้จริงสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กฎหมายที่พระเจ้าเป็นเจ้าของและใช้บังคับกับมนุษย์ และกฎหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อใช้บังคับมนุษย์ด้วยกัน

จอห์น ออสติน (John Austin) ค.ศ. 1790–1859 เป็นผู้ตั้งและสอนวิชานิติปรัชญา (Jurisprudence) ในอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 19 อันเป็นยุคที่ความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของรัฐกำลังได้รับความนิยม และเชื่อมั่นว่าการจัดการบ้านเมืองให้รุ่งเรืองจะต้องกระทำโดยอำนาจสิทธิขาดของรัฐ เขาได้ให้ความหมายของคำว่า “กฎหมาย” ว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งคำบัญชาของรัฐาธิปัตย์ ซึ่งบังคับใช้กับราษฎรทั้งหลาย ถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม โดยปกติแล้ว ผู้นั้นต้องรับโทษ” คำนิยามดังกล่าวนี้มาจากองค์ประกอบของทฤษฎีสำคัญ 5 ทฤษฎี คือ²³

1. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ (The Command Theory)

กฎหมายต้องอยู่ในรูปของคำสั่งคำบัญชา อันเป็นการแสดงออกซึ่งความประสงค์ของ ผู้มีอำนาจในลักษณะเป็นการบังคับ เพื่อให้บุคคลอีกคนหนึ่งปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ และมิใช่เป็นการประกาศชวนเชิญ ตัวอย่างเช่น ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ประกาศเชิญชวนคนไทยให้สวมหมวก เลิกกินหมาก และให้นุ่งผ้าขึ้นแทนผ้าโจงกระเบน ประกาศดังกล่าวนี้แจ้งให้ประชาชนทราบว่ารัฐบาลนิยมให้ประชาชนปฏิบัติอย่างไร มิได้บังคับจึงไม่เป็นกฎหมาย ในทางตรงกันข้าม ข้อความที่เป็นกฎหมาย ได้แก่ “สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน ตามความสามารถและฐานะของตน” หรือ “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา” (มาตรา 1563) “บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์” (มาตรา 1654) เป็นต้น

2. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่มาจากรัฐาธิปัตย์ (The Sovereign Theory)

จอห์น ออสติน ได้อธิบายความหมายของ คำว่า “รัฐาธิปัตย์” ไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่ประชาชนส่วนมากยอมรับนับถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินโดยไม่จำต้องพึ่งอำนาจจากผู้ใด ดังนั้น รัฐาธิปัตย์จึงไม่พิจารณาถึงที่มาหรือลักษณะการได้มาซึ่งอำนาจว่าจะได้มาอย่างไร แม้จะได้มาจากการปฏิวัติหรือรัฐประหารก็ตาม หากคณะปฏิวัติหรือคณะรัฐประหารสามารถมีอำนาจในการปกครองประเทศได้อย่างแท้จริงแล้ว คณะบุคคลนั้นก็จะเป็นรัฐาธิปัตย์ที่สามารถออกคำสั่งคำบัญชาในฐานะเป็นกฎหมายของประเทศได้

3. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป (The General Application and Continuity)

กฎหมายเมื่อประกาศใช้แล้วจะมีผลบังคับเป็นการทั่วไป ไม่ใช่กำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดปฏิบัติตามเท่านั้น บุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีอายุเพศหรือฐานะอย่างไร ก็ตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายเดียวกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพราะบุคคลทุกคน

²³ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กฎหมาย. (URL : www.dpu.ac.th. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

มีความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน แม้กฎหมายบางอย่างอาจมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประโยชน์แก่บุคคลหรือวางความรับผิดชอบให้แก่คน บางหมู่เหล่า แต่ก็ยังอยู่ในความหมายที่ว่าใช้บังคับทั่วไป เพราะคนทั่วไปที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกฎหมายนั้นยังต้องปฏิบัติตามอยู่เสมอ เช่น พระราชบัญญัติสงเคราะห์อาชีพแก่คนไทย พ.ศ. 2499 แม้จะมีวัตถุประสงค์ให้ประโยชน์แต่เฉพาะแก่คนไทย แต่ก็มีผลบังคับทั่วไปถึงคนต่างด้าวซึ่งมีกิจการในประเทศไทยที่จะต้องจ้างคนไทยด้วย

สาระสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กฎหมายเมื่อประกาศให้มีผลบังคับใช้แล้วจะใช้ได้ตลอดไป (Continuity) จนกว่าจะถูกแก้ไขเพิ่มเติมหรือถูกยกเลิก หากไม่มีการยกเลิกก็จะมีผลบังคับใช้ได้เสมอ ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “กฎหมายบางครั้งอาจนอนหลับ แต่ไม่เคยตาย” (The law sometimes sleep, but never die)

4. กฎหมายบัญญัติขึ้นเพื่อให้บุคคลปฏิบัติตาม (The Observance Theory)

ลักษณะข้อนี้มาจากทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติตาม ตามแนวความคิดของจอห์น ออสติน แม้การปฏิบัติบางครั้งอาจเกิดจากความไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติ แต่หากเป็นคำสั่งคำบัญชาแล้วผู้รับคำสั่งคำบัญชาต้องปฏิบัติตาม หากขัดขึ้นไม่ปฏิบัติก็จะเกิดสภาพบังคับของกฎหมายอันเป็นผลร้ายต่อผู้ฝ่าฝืนคำสั่งนั้น และเป็นที่พึงเข้าใจด้วยว่าผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะรับคำสั่งและปฏิบัติตามกฎหมายได้นั้น ต้องเป็นบุคคลตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดี แม้กฎหมายจะไม่ใช้บังคับแก่สัตว์ แต่ก็มีควมจำเป็นที่จะต้องควบคุมมิให้สัตว์ก่อความเสียหายหรือความเดือดร้อนรำคาญแก่มนุษย์ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดความรับผิดชอบไว้กับบุคคลผู้เป็นเจ้าของที่ปล่อยปละละเลยไม่ควบคุมดูแลสัตว์เลี้ยงของตนตามสมควร จึงมิใช่เป็นการออกคำสั่งคำบัญชาแก่สัตว์ แต่เป็นการควบคุมโดยผ่านทางผู้เป็นเจ้าของเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยง รักรักษาไว้แทนเจ้าของ จำต้องใช้ค่าเสียหายทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหาย”

5. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ (The Sanction Theory)

การจะทำให้กฎหมายเกิดความศักดิ์สิทธิ์และประชาชนเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามนั้น กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ (Sanction) สภาพบังคับของกฎหมายแบ่งออกเป็นสภาพบังคับทางอาญา และสภาพบังคับทางแพ่ง

โดยทั่วไปสภาพบังคับทางอาญาในแต่ละประเทศจะคล้ายคลึงกัน สำหรับประเทศไทยกำหนดโทษอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ไว้คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขังปรับ และริบทรัพย์สิน โทษประหารชีวิตเป็นโทษสูงสุด บางประเทศอาจใช้วิธีการนั่งเก้าอี้ไฟฟ้าหรือแขวนคอ แต่สำหรับประเทศไทยกำหนดให้ใช้วิธี “ฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” (มาตรา 19) ส่วนการจำคุกเป็นการเอาตัวนักโทษควบคุมไว้ในเรือนจำต่างกับการกักขังซึ่งเป็นการเอาตัวไปกักไว้ที่อื่นที่มีไข้เรือนจำสถานีดำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน (มาตรา 24) เช่น ที่อยู่ของผู้นั้นเอง หรือสถานที่อื่นที่ผู้ต้องกักขังมีสิทธิดีกว่าผู้ต้องจำคุกตามกฎหมายไทยโทษกักขังจะใช้เฉพาะผู้ซึ่งกระทำผิดครั้งแรกและความผิดนั้นมีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ศาลจึงจะลงโทษกักขังไม่เกินสามเดือนแทนจำคุก

ได้ (มาตรา 23) ส่วนการปรับ คือ การชำระเงินตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาของศาล หากไม่มีเงินชำระค่าปรับ ศาลอาจสั่งกักขังแทนค่าปรับ โดยคิดอัตรา 200 บาทต่อหนึ่งวัน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ถ้าคดีนั้นศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่ 80,000 บาท ขึ้นไป ศาลก็สามารถให้กักขังแทนค่าปรับเกินหนึ่งปีได้แต่ไม่เกิน 2 ปี (มาตรา 30) การริบทรัพย์สิน คือ การริบเอาทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เช่น ปืนที่ใช้ยิงคน หรือเงินที่ไปปล้นเขามา นอกจากการริบแล้วอาจสั่งทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ เช่น ยาเสพติด เป็นต้น

สภาพบังคับทางแพ่ง ได้แก่ การกำหนดให้การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายตกเป็นโมฆะ ตัวอย่างเช่น การซื้อขายที่ดินโดยมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตกเป็นโมฆะ หรือการทำนิติกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมายก็ดี เป็นการพันวิสัยก็ดี เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ดี ตกเป็นโมฆะ หรือการให้ชดเชยค่าเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งจากการไม่ชำระหนี้ หรือการให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ถูกละเมิด

จากองค์ประกอบของกฎหมาย 5 ประการดังกล่าวข้างต้น ถ้าคำสั่ง ประกาศ หรือกฎข้อบังคับที่ประกาศใช้ มีเนื้อความครบทั้งห้าประการ คำสั่ง ประกาศ หรือกฎข้อบังคับที่ประกาศใช้นั้นเป็นกฎหมาย ถือว่าเป็นกฎหมายโดยแท้จริงด้วยลักษณะของเนื้อหาของกฎหมายเอง

2.3 แนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Green Theory)

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยามักหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นถกเถียงหาหรือ ด้วยการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงอันครั้งใหญ่ในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศที่เพิ่มสูง สภาพภูมิอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วโลก (Global Climate Change) ทำให้เกิดผลตามมาก็คือ ภัยพิบัติรุนแรงต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากอากาศร้อนขึ้น แผ่นน้ำแข็งขั้วโลก และธารน้ำแข็งตามภูเขาสูงละลาย ระดับน้ำทะเลเพิ่มขึ้น อุณหภูมิเหนือท้องทะเลมหาสมุทรสูงขึ้น กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง ฤดูกาลเปลี่ยนแปลงไปในทางสุดขั้ว ทั้งนี้ มีต้นเหตุมาจากการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลมากเกินไป จนทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศสูง ความสมดุลของบรรยากาศที่ปกคลุมผิวโลกจึงเปลี่ยนไป ขณะนี้อัตราการเพิ่มขึ้นของคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศมีการประเมินชี้พบว่า โดยเฉลี่ยทั่วโลก ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ลดลง เขตบริเวณร้อนขึ้นแถบศูนย์สูตรของโลกเป็นเขตที่มีความสมบูรณ์ของป่าเปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด คือลดลงเนื่องจากบริเวณนี้มีการตัดไม้ทำลายป่าธรรมชาติมากเพื่อใช้พื้นที่ในทางเกษตรกรรม เพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคม อันกระตุ้นให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและ การบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย

จุดสำคัญในประวัติศาสตร์ทฤษฎีสีเขียวคือเมื่อปี 1992 เมื่อการประชุม Earth Summit เริ่มจัดตั้งขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติและกลุ่ม NGOs ด้วยความพยายามที่จะให้เกิดความร่วมมือจากนานาประเทศ ช่วยกันขจัดปัดเป่าปัญหาความยากจน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ก่อตัวขึ้นจากการพัฒนาและการขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็ว การประชุมครั้งแรก มี

ขึ้นที่นครริโอ เด จาเนโร ประเทศบราซิล โดยมุ่งเน้น “Green Economy” ซึ่งเป็นแนวทางที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมไปพร้อม ๆ กัน ความคาดหวังที่เป็นเป้าหมายก็คือ การใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน

Green Theory หรือ ทฤษฎีสีเขียวเกิดขึ้นจากอุดมการณ์ ความคิด ปรัชญา ที่จะนำแนวคิดสีเขียวเข้าสู่ระบบโครงสร้างของสังคมทั้งระบบ เช่นอำนาจรัฐ นโยบายพรรคการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย การศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนสมมุติฐานของทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ นั้นมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ทฤษฎีสีเขียวมองว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องอาศัย พึ่งพิง และดำรงอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีทุนนิยมซึ่งเน้นถึงระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและวิถีการผลิต โดยมีเป้าหมายเพื่อผลกำไรสูงสุด และทฤษฎีสังคมนิยมคือสังคมเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและการจัดการเศรษฐกิจแบบร่วมมือ²⁴

ปรัชญาหน้าที่ของมนุษย์เกี่ยวกับธรรมชาติเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่านอกจากมนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอันก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม สร้างของเสียและทำลายระบบนิเวศวิทยา และยังขาดความสามารถในการสร้างจริยธรรมและจิตสำนึกที่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อม²⁵ ในช่วงปลายยุค 80 เกิดทฤษฎีสีเขียวและทฤษฎีทางการเมืองที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ อาทิ สภาพแวดล้อม สันติภาพ การต่อต้านนิวเคลียร์ และสิทธิสตรี การเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นการขับเคลื่อนอย่างมีนัยของพรรคการเมืองใหม่ Green Politics ในปี 1980 ในระดับท้องถิ่นระดับประเทศและระดับภูมิภาคเช่นสหภาพยุโรป²⁶ การเคลื่อนไหวเหล่านี้ทางการเมือง Green Politics มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ การเรียกร้องสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมและทางกฎหมาย²⁷ ทำให้ทั่วโลกมีการตื่นตัวที่จะเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนากระบวนการพื้นฐานเศรษฐกิจจากถ่านหินซึ่งมีการใช้มาตั้งแต่สมัยยุคกลางไปสู่ธุรกิจพลังงานทางเลือกใหม่ที่มีคาร์บอนต่ำ” การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศที่เพิ่มสูงขึ้น โดยพวกที่ทำลายป่าไม้ไม่มีผลทำให้มีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงควรมีมาตรการในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว โดยต้องเชื่อมโยงนโยบายด้านเศรษฐกิจ ความยากจน พลังงานและความมั่นคงด้านเชื้อเพลิงเข้าด้วยกัน รัฐบาลจำเป็นต้องจัดแผนการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศและพัฒนาสิ่งแวดล้อมเข้าในแผนเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ²⁸

นิเวศวิทยาการเมือง กับแนวคิด ecologism คือแนวคิดทางการเมือง ซึ่งเรียกว่า "นิเวศวิทยาการเมือง" วิเคราะห์ปัญหาวิกฤตการณ์ของสิ่งแวดล้อมในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมองว่าลัทธิบริโภคนิยมผสมกับอุดมการณ์ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาที่เน้นด้าน

²⁴ วิกีพีเดีย. แนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Green Theory). (URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Green_theory สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

²⁵ James Connelly & Graham Smith, 2003.

²⁶ Eckersley, ทฤษฎีสีเขียว, 2006.

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁸ แผนเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ. (URL : <http://ceurapemeurateb.wordpress.com/2012/01/30/green-ir-theory/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

วัตถุและสินค้าเป็นต้นต่อของปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งปวง ปรากฏการณ์ที่นิเวศวิทยาการเมืองให้ความสำคัญมากที่สุดคือเรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศอุตสาหกรรมและประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกันทางด้านรายได้ประชาชาติ แต่ก็มีมีสถานะเช่นกัน ประเทศอุตสาหกรรมมีสถานะอันเกิดจากความร่ำรวยของระบบทุนนิยม ในขณะที่ประเทศที่กำลังพัฒนามีสถานะอันเกิดจากความยากจนรวมไปถึงมลภาวะทางการเมืองและสังคมด้วยนิเวศวิทยาการเมืองมีความเห็นว่าคุณค่าของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ เกิดจากประเทศตะวันตกส่งออกอุตสาหกรรมที่มีมลพิษสูงไปตั้งในประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วโลกจนอาจกล่าวได้ว่าเรากำลังพบกับ "โลกานุวัตรของมลภาวะ" นิเวศวิทยาการเมืองเสนอว่า ถ้าประเทศที่กำลังพัฒนาเดินตามแนวทางของอุตสาหกรรมนิยมแบบตะวันตกก็ต้องพบกับวิกฤติการณ์ทางนิเวศน์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยป้องกันวิกฤติการณ์ได้ นั่นคือต้องใช้แนวคิดแบบนิเวศวิทยานิยม (ecologism) เช่นกัน ซึ่งหมายความว่าผู้คนในสังคมจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกระบวนการทางนิเวศน์ และมองเห็นความเกี่ยวพันกันระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อม ระบบเศรษฐกิจสังคม และอิทธิพลของการเมือง ในขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจว่ายุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาแบบตลาดเสรีและเทคโนโลยีนิยมเป็นต้นต่อสำคัญประการหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยืดเยื้อ นิเวศวิทยาการเมืองเสนอให้มีการพัฒนาแนวนิเวศน์ (eco - development) แนวนี้เน้นการพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการจัดสรรทรัพยากรใหม่หมด²⁹

Green Politics หรือการเมืองสีเขียว มีพื้นฐานทางปรัชญาคือ การสนับสนุนความหลากหลายของมนุษย์และธรรมชาติ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยยึดหลักประชาธิปไตยที่แท้จริง เข้าถึงหลักสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยความเสมอภาคต่อทุกเชื้อชาติพันธุ์ เพศ ศาสนา รวมไปถึงอนุรักษ์ทรัพยากรและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ³⁰

Green Politics หรือการเมืองสีเขียว เป็นแนวความคิดทางเลือกใหม่ เป็นการเมืองที่ไม่เน้นการทำงานในสภาผู้แทนหรือการเมืองในสถาบันกระแสหลัก การเมืองสีเขียวแบบใหม่นี้ เน้นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองนอกระบบรัฐสภา ทุกหนทุกแห่งเป็นการเมืองหมด ไม่ใช่แค่ในสถาบันการเมืองหรือรัฐสภาอย่างเดียว นี่คือการเมืองระดับรากหญ้าของประชาชนในขณะเดียวกันมีการเสนอแนวคิดการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจโดย มองจากสายตาของเศรษฐศาสตร์สีเขียว (Green Economics) ซึ่งเศรษฐศาสตร์สีเขียวในที่นี้ไม่ใช่วิวัฒนาการเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก แต่เป็นการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองแบบองค์รวม และครอบคลุมไปถึงชีวิตจิตวิญญาณและปัญหาวัฒนธรรมต่าง ๆ ในกระแสธารความคิดนี้มีการเสนอ สังคมทางเลือกระบบเศรษฐกิจสีเขียวใหม่ ซึ่งไม่ใช่ทุนนิยม และไม่ใช่สังคมนิยม ด้วยการเมืองสีเขียวมีลักษณะเด่นก็คือเป็นตัวของตัวเอง ไม่ซ้ายไม่ขวา แต่จะก้าวไปข้างหน้า กระแสการ

²⁹ นพรัตน์ อนุรัตน์. การเมืองสีเขียววิถีแห่งสังคมและระบบนิเวศ. (URL : <http://www.thaioctober.com/forum/index.php?topic=442.0> สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560).

³⁰ Philosophical Basis of the Green Party. (URL : <https://policy.greenparty.org.uk/philosophical-basis.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560).

เคลื่อนไหวนี้จะปฏิเสธทั้งลัทธิมาร์กซ์ และปฏิเสธทั้งลัทธิทุนนิยม ทั้งปวง การเคลื่อนไหวสีเขียวได้ส่งผลกระทบอย่างแรงต่อต้านแนวคิด และปรัชญาบางประการ พวกแนวคิดมาร์กซิสต์แบบเก่า ๆ ต้องมานั่งคิดหนักว่า ถ้าจะเป็นพลังที่มีความหมายต่อสังคม สังคมนิยมต้องมีมิติของสีเขียวด้วย เราจะคิดถึงแต่เรื่องความยุติธรรมทางสังคมอย่างเดียวคงไม่ได้เราจะต้องคิดถึงความยุติธรรมทางนิเวศ (Eco-justice) และความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมด้วย (Environmental justice) นี่คือนโยบายใหม่ที่มาร์กซิสต์แบบเก่าไม่ได้คิดถึง³¹ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้เห็นถึงข้อบกพร่องของแนวความคิดการเมืองในกระแสหลักและแนวความคิดเศรษฐศาสตร์ กระแสหลักที่ทั่วโลกใช้เป็นแบบแผน ซึ่งเน้นเรื่องการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่จำกัด เป็นเหตุให้ต้องมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือเกิดการขาดแคลนทรัพยากร และเกิดปัญหาความอยู่รอดของระบบนิเวศวิทยาและในความเป็นจริงการเมืองในกระแสหลักมักจะสนับสนุนแนวคิดทางการเติบโต และให้ความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ในทางตรงกันข้ามแนวความคิดการเมืองสีเขียวเสนอว่าควรจะยกเลิกแบบจำลองการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะจะประสบปัญหาความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมเช่นกันกับประเทศ ที่พัฒนาแล้ว การเมืองสีเขียวเสนอทางออกของปัญหา โดยการเปลี่ยนค่านิยมในทางด้านเศรษฐศาสตร์ ค่านิยมของสังคม และโครงสร้างทางการเมืองใหม่เพื่อความยั่งยืนในอนาคตโดยเป้าหมายทาง เศรษฐกิจจะต้องเน้นความพอดีให้ความสำคัญในเรื่องการกระจายอำนาจ ส่งเสริมการกระจายอำนาจ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายของรัฐ มุ่งที่จะให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และพยายามพึ่งพิงชุมชนอื่น ๆ ให้น้อยที่สุด จะต้องสร้างจิตสำนึกและค่านิยมในการบริโภค และการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และจะต้องพึ่งพา เทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ประสานผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบในเรื่องความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก³²

2.4 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับข้าง

ข้างในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ข้างบ้าน ข้างป่า และข้างเร่ร้อน โดยข้างทั้ง 3 ประเภทมีความแตกต่างกัน ดังนี้

2.4.1 ข้างบ้าน หรือข้างเลียง

ในประเทศไทยได้นำข้างมาเลี้ยงเพื่อใช้งานเมื่อประมาณ 800 – 900 ร้อยปีมาแล้วในทุกภาคของประเทศ ข้างเลี้ยงส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคเหนือเพราะเป็นพื้นที่ของการทำไม้และลากซุง นอกจากนั้นจะมีข้างเลี้ยงอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนไม่น้อยในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์อันเป็นถิ่นฐานของ

³¹ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. เศรษฐศาสตร์การเมือง นิเวศวิทยาการเมืองและนิเวศสังคมนิยม. (URL : <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/document/1-1/3.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560).

³² Penpimol Kotchabhakdi. The Idea of Green Politics and The Economic Development Policy in Thailand : The 8th National Economic and Social Development Plan. (URL : <http://www.thaithesis.org/detail.php?id=54253> สืบค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560).

ชาวกูย หรือชาวส่วย ซึ่งเป็นผู้จับช้างป่ามาฝึกให้ใช้งานได้ ตามกฎหมายช้างเลี้ยงจะอยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลของกระทรวงมหาดไทยตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งกำหนดให้ช้างเลี้ยงอยู่ในสถานภาพสัตว์พาหนะเช่นเดียวกันกับวัว ควาย ม้า ลา และล่อ ต้องมีการจดทะเบียนกับหน่วยงานในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย คือที่ว่าการอำเภอ เมื่อต้องการที่จะย้ายช้างออกนอกเขตจังหวัดก็ต้องขออนุญาตจากปศุสัตว์จังหวัดของจังหวัดที่ช้างอาศัยอยู่³³

2.4.2 ช้างป่า

ช้างป่า คือ ช้างที่อาศัยอยู่ในป่า ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยชอบธรรม ช้างป่ามีความสำคัญสูงสุดในระบบนิเวศของป่าเขตร้อนเพราะช่วยสร้างแห่งอาคาร ช่วยกระจายพันธุ์ไม้บางชนิดที่เป็นอาหารของสัตว์ป่าบางชนิดและช่วยชีวิตความสมบูรณ์ของป่า ช้างป่าสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เฉพาะในป่าที่มีขนาดใหญ่มีอาหารและแหล่งน้ำสมบูรณ์ ปัจจุบันนี้พบว่ามีช้างเอเชียกระจายพันธุ์ใน 13 ประเทศ ยังไม่สามารถที่จะหาหลักฐานที่เชื่อได้มายืนยันว่าในประเทศไทยมีช้างป่าอยู่จำนวนเท่าใด ช้างป่าที่อาศัยตามแนวชายแดนบางโขลงจะเดินข้ามไปมาระหว่างประเทศไทย ประเทศเมียนมา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา และประเทศมาเลเซีย จะไปมาเมื่อใดขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของป่า อาหาร สภาพอากาศ ฤดูกาล และการผสมพันธุ์เป็นหลัก³⁴

2.4.3 ช้างเร่ร่อน

ช้างเร่ร่อน หมายถึงช้างบ้าน หรือช้างเลี้ยงที่เดินทางร่วมกับเจ้าของไปตามสถานที่ ต่าง ๆ อย่างไม่รู้จุดมุ่งหมายของการพักพิงที่แน่นอน ช้างที่ทำงานไม่เป็นหลักแหล่งต้องมีการเคลื่อนย้ายเพื่อการประกอบอาชีพในเขตเมือง รวมถึงช้างตามคณะละครเร่ร่อนซึ่งต้องเปลี่ยนโยกย้ายที่พักตามพื้นที่ที่ประกอบอาชีพ เพียงเพื่อให้เจ้าของคนเลี้ยงหรือความสามารถใช้เป็นพาหนะเพื่อร่วมทางและเพื่อขายสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากช้าง³⁵

ช้างซึ่งเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของไทย ปัจจุบันแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ ช้างเอเชียชนิดหนึ่ง และช้างแอฟริกา ช้างเอเชียเป็นช้างที่อยู่ในทวีปเอเชีย เช่น ในประเทศไทย พม่า อินเดีย ศรีลังกา เขมร ลาว ญวน มาเลเซีย อินโดนีเซีย ส่วนช้างแอฟริกาอยู่ในทวีปแอฟริกา แม้ว่าช้างสองชนิดนี้จะมีรูปร่างลักษณะภายนอกคล้าย ๆ กันก็ตามแต่อยู่คนละสกุลกัน ข้อแตกต่างของ ช้างเอเชียและช้างแอฟริกา³⁶ เท่าที่พอจะสังเกตจากอุปนิสัย และลักษณะภายนอกมีดังนี้

³³ คณะวิจัยในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา, รายงานการวิจัย เรื่อง ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับช้างเลี้ยงและช้างป่าในประเทศไทย (กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2547) น. 24 – 26.

³⁴ อ่างแล้ว น. 39 – 43.

³⁵ ลายทองเหรียญ มีพันธุ์, การศึกษาสาเหตุ กระบวนการ และปัญหาการนำช้างมาเร่ร่อนของกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่ายจังหวัดชัยภูมิ กับกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2552)

³⁶ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ประเภทและสายพันธุ์ช้าง. (URL : <http://pirun.ku.ac.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560).

1. ช้างเอเชีย (*Elephas Maximus*) ช้างเอเชียที่สมบูรณ์เต็มที่ จะมีความ สูงเฉลี่ย วัดจากพื้นดิน ตรงขาหน้า ถึงไหล่ประมาณ 3 เมตร มีงาเฉพาะข้างตัวผู้หรือที่เรียกกันว่า ช้างพลาย ส่วน ช้างตัวเมียหรือช้างพังโดยปกติไม่มีงา บางครั้งอาจจะพบช้างพังมีงาสั้น ๆ บ้าง แต่งานั้นจะไม่สมบูรณ์ และเรียกกันว่า "ขนาย" สำหรับช้างตัวผู้ที่ไม่มีงาก็มีบ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เราเรียกช้างพลายที่ไม่มี งาว่า "ช้างสีดอ" หัวของช้างเอเชียเป็นโหนก เมื่อมองดูข้างหน้าจะเห็นเป็น 2 ลอน มีใบหูเป็นแผ่นกว้าง ขอบหูด้านบน อยู่ในระดับใกล้เคียงกับระดับศีรษะ ปลายวงของช้างเอเชียมีจะงอยเพียง จะงอยเดียว เล็บเท้าหลังมีระหว่าง 4 - 5 เล็บ และช้างเอเชียมีหลังโค้งเหมือนหลังกึ่ง ช้างเอเชียเป็นสัตว์ที่ชอบ อากาศชุ่มชื้นและร่มเย็น ไม่ชอบแสงแดดจัด และเป็นสัตว์ที่กะโหลกศีรษะใหญ่ มันสมองจึงใหญ่ตาม ขนาดกะโหลกศีรษะไปด้วย เนื่องจากช้างเอเชียมีมันสมองใหญ่นี้เอง จึงทำให้ช้างเอเชียมีความเฉลียว ฉลาด สามารถนำ ผักให้ใช้ทำงานป่าไม้ หรือใช้แสดงละครสัตว์ได้ ช้างของไทยก็อยู่ในจำพวกช้างเอเชีย ด้วย ช้างเอเชียจำแนกได้ 3 ชนิดย่อย ได้แก่ 1) ช้างเอเชียพันธุ์ศรีลังกา (*Elephas maximus maximus* Linn) เป็นช้างที่มีอยู่ในป่าตามธรรมชาติเฉพาะในเกาะสีลอนหรือเกาะลังกา ซึ่งปัจจุบันเป็นประเทศศรี ลังกาเท่านั้น มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาช้างเอเชียทั้งหมด 2) ช้างเอเชียพันธุ์อินเดีย (*Elephas maximus indicus* Cuvier) เป็นช้างที่อาศัยอยู่ในป่าตามธรรมชาติบนผืนแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชีย ได้แก่ ประเทศ เนปาล ภูฏาน อินเดีย เมียนมา ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา แคว้นยูนนาน และมาเลเซีย สำหรับ ประเทศไทยพบกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ และ 3) ช้างเอเชียพันธุ์สุมาตรา (*Elephas maximus sumatranus* Temmick) เป็นช้างที่อาศัยอยู่เฉพาะในป่าตามธรรมชาติบนเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซียเท่านั้น ขนาดร่างกายมักจะเล็กกว่าช้างเอเชียพันธุ์อินเดีย

2. ช้างแอฟริกา (*Loxodonta africana*) ช้างแอฟริกาที่สมบูรณ์เต็มที่ สูงกว่าช้าง เอเชีย คือ สูงเฉลี่ยประมาณ 3,๕ เมตร ช้างแอฟริกาไม่ว่า จะเป็นตัวผู้หรือตัวเมียล้วนแต่มีงาทั้ง สิ้น ฉะนั้น การสังเกตเพศของช้างแอฟริกาโดยการดูงาจึงทำไม่ได้ หัวของช้างแอฟริกามีส่วนที่เป็นหน้าผาก แหลมแคบและมี โหนกศีรษะเพียงลอนเดียวเมื่อเทียบเฉพาะส่วนหัวแล้ว ช้างแอฟริกามีหัวเล็กกว่าช้าง เอเชีย แต่ช้างแอฟริกามีใบหูใหญ่กว่า และมีขอบหูด้านบนสูงกว่าระดับศีรษะ เวลามันโกรธจะกางใบหู ออกเต็มที่ ปลายวงของช้างแอฟริกามี 2 จะงอย เท้าหลังมีเล็บเพียง 3 เล็บ ช้างแอฟริกามีสันหลังตรง หรือแอ่นลงเล็กน้อย ช้างแอฟริกาเป็นสัตว์ที่ชอบอยู่ในป่าโปร่งและไม่กลัวแสงแดด ดังนั้น มันจึง สามารถทนต่ออากาศร้อนของทวีปแอฟริกาได้ดี เนื่องจากช้างแอฟริกามีกะโหลกศีรษะเล็กกว่าช้าง เอเชีย มันสมองของมันจึงเล็กตามไปด้วย ทำให้ช้างแอฟริกามีความเฉลียวฉลาดน้อยกว่าช้างเอเชีย และ มีความดุร้ายมาก นำมาฝึกเพื่อใช้งานหรือให้ทำงานอื่นใดได้ยาก จึงไม่มีผู้ใดนำช้างแอฟริกามาฝึกใช้งาน ในป่าไม้ หรือเล่นละครสัตว์

2.5 สนธิสัญญา พระราชบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา 77³⁷ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็นพึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

2.5.2 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535³⁸

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือน้ำ และให้หมายความรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และตามที่กำหนด โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

“สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

“ซากของสัตว์ป่า” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างของสัตว์ป่าที่ตายแล้วหรือเนื้อของสัตว์ป่า ไม่ว่าจะได้ปิ้ง ย่าง ร่ม ตากแห้ง หมัก หรือทำอย่างอื่นเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และไม่ว่าจะชำแหละแยกออก หรืออยู่ในร่างของสัตว์ป่านั้นและหมายความรวมถึง เขา หนัง กระดุก ฟัน งา ขน

³⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ราชกิจจานุเบกษา. 6 เมษายน 2560.

³⁸ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535. (URL : <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2535/A/015/1.PDF> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

นอ ขน เกล็ด ลีบ กระดอง เปลือก หรือส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ป่าที่แยกออกจากร่างของสัตว์ป่าไม่ว่าจะยังมีชีวิตหรือตายแล้วมาตรา 18 ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่

1. เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 โดยได้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์จากอธิบดี

2. เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 ซึ่งได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตน

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เพาะพันธุ์สัตว์ตามวรรคหนึ่ง และการได้มาซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อการเพาะพันธุ์ของผู้รับใบอนุญาตตาม (1) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

ใบอนุญาตตาม (1) และ (2) ให้สิ้นอายุลงเมื่อผู้รับใบอนุญาตได้แจ้งการเลิกการดำเนินการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าที่ได้รับอนุญาตต่ออธิบดีตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน หรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่จะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว และโดยต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้ใช้บังคับแก่

(1) การครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตเพาะพันธุ์ตามมาตรา 18 (1) ที่มีไว้เพื่อการเพาะพันธุ์หรือได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว

(2) การครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะของผู้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 และได้จัดแสดงไว้ในสวนสัตว์สาธารณะที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น

มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว เว้นแต่เป็นการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 17 ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ ซากของสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว ทั้งนี้ โดยได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 47 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 16 มาตรา 19 มาตรา 20 วรรคหนึ่งหรือมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 48 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 18 หรือมาตรา 23 วรรคสอง หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 29 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 49 ผู้ใดมิไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์หรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 19 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน และซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง ให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)) รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษในความผิดฐานช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจําหน่ายหรือรับไว้ ให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าอันได้มาโดยการกระทำความผิด และแก้ไขเพิ่มเติมอัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ให้ครอบคลุมถึงการนำเข้าส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ทั้งนี้ กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ข้อ 2 กำหนดให้สัตว์ป่าตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ซึ่งบัญชีสัตว์ป่าคุ้มครองลำดับที่ 127 กำหนดให้ช้าง (*Elephas maximus*) เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง (สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม)³⁹

2.5.3 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

ให้ความหมาย “ช้าง” ที่เป็นสัตว์พาหนะ ตามมาตรา 4 กำหนดให้ช้างบ้านต้องจดทะเบียนตัวรูปพรรณ เมื่ออายุย่างเข้าปีที่ 8 โดยเจ้าของต้องนำช้างมาให้นายทะเบียนตรวจสอบที่มา และพ่อ-แม่ช้าง บัญญัติศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับคำอธิบายในมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติ ดังนี้

“สัตว์พาหนะ” หมายความว่า ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ซึ่งได้ทำหรือต้องทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัตินี้

“ตำหนิรูปพรรณ” หมายความว่า ลักษณะสัญญาณโดยเฉพาะของสัตว์พาหนะแต่ละตัว ซึ่งเป็นอยู่เอง หรือซึ่งทำให้มีขึ้นใช้เป็นเครื่องหมาย

“ตัวรูปพรรณ” หมายความว่า เอกสารแสดงตำหนิรูปพรรณสัตว์พาหนะ

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายอำเภอหรือผู้ทำการแทน หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและนายทะเบียน ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 นั้น ไม่ใช่บังคับกับ

³⁹ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.

สัตว์พาหนะของทางราชการ เว้นแต่มีการโอนกรรมสิทธิ์สัตว์นั้นแก่เอกชน

ทะเบียนทำตัวรูปพรรณ

ทะเบียนทำตัวรูปพรรณ เมื่อสัตว์พาหนะเข้าเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 8 ดังต่อไปนี้ คือ

1. ช้างมีอายุย่างเข้าปีที่แปด
2. สัตว์อื่นนอกจากโคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่หก
3. สัตว์ใดได้ใช้ขับชีลากเข็นหรือใช้งานแล้ว
4. สัตว์ใดที่มีอายุย่างเข้าปีที่สี่ เมื่อนำออกนอกราชอาณาจักร
5. โคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่หก เมื่อจะทำการโอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่ในกรณีรับมรดก

วิธีการจดทะเบียนตัวรูปพรรณ

ให้เจ้าของหรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้าน หรือพยานในกรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ใหญ่บ้านไปด้วยไม่ได้ นำสัตว์นั้นไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้น อยู่ภายในกำหนดดังต่อไปนี้ เว้นแต่ไม่สามารถที่จะนำไปได้

1. สัตว์ในอนุมาตรา 1 และอนุมาตรา 2 ตามที่นายทะเบียนจะได้ประกาศเป็นราย ตำบล และกำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน
2. สัตว์ในอนุมาตรา 3 ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันได้ใช้ขับชีลากเข็นหรือ ใช้งานแล้ว
3. สัตว์ในอนุมาตรา 4 และอนุมาตรา 5 ต้องขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณก่อน นำออกนอกราชอาณาจักร หรือทำการโอนกรรมสิทธิ์สัตว์ที่มีได้อยู่ในบับังคับแห่งอนุมาตรา 1 ถึง อนุมาตรา 5 เจ้าของจะขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณก็ได้

เมื่อนายทะเบียนพร้อมด้วยเจ้าของหรือตัวแทนได้ตรวจสอบตำหนิรูปพรรณเห็น เป็นการถูกต้อง และเจ้าของหรือตัวแทนได้ชำระค่าธรรมเนียมแล้ว ให้นายทะเบียนจดทะเบียนทำตัว รูปพรรณให้

การโอนกรรมสิทธิ์

การโอนกรรมสิทธิ์สัตว์พาหนะ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 14 ระบุว่า ให้ผู้โอนและผู้รับ โอนทั้งสองฝ่ายหรือตัวแทนนำสัตว์พาหนะและตัวรูปพรรณไปยังนายทะเบียนเพื่อจดทะเบียนการโอน กรรมสิทธิ์ เมื่อนายทะเบียนตรวจสอบเป็นการถูกต้องและได้ชำระค่าธรรมเนียมแล้วให้จดทะเบียนและ สลักหลังตัวรูปพรรณโอนกรรมสิทธิ์ให้ ถ้าเป็นสัตว์ต่างท้องที่ให้นายทะเบียนรับสัตว์นั้นขึ้นทะเบียน เสียก่อน

ในกรณีที่เจ้าพนักงานยึดสัตว์พาหนะขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ภาษีอากร หรือนาย ทะเบียนขายทอดตลาดสัตว์พาหนะตามความในมาตรา 25 หรือการเปลี่ยนเจ้าของสัตว์พาหนะในกรณี ใด ๆ ซึ่งยังมีได้ทำการโอนกรรมสิทธิ์แก่กันต่อนายทะเบียน เมื่อนายทะเบียนได้ประกาศให้เจ้าของผู้มี นามรายสุดท้ายในตัวรูปพรรณมาทำการโอนภายในกำหนดสามสิบวันแล้ว ไม่มาภายในเวลาที่กำหนดไว้

ในประกาศ ให้นายทะเบียนมีอำนาจโอนกรรมสิทธิ์สัตว์พาหนะได้แม้ผู้รับโอนหรือตัวแทนมาแต่ฝ่ายเดียว ผู้ใดได้รับสัตว์พาหนะเป็นมรดก ให้ผู้นั้นหรือตัวแทนนำพยานพร้อมด้วยตัวรูปพรรณไปแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่มีทะเบียนสัตว์นั้น เมื่อนายทะเบียนสอบสวนแล้วให้ประกาศมรดกมีกำหนดสามสิบวัน ถ้าไม่มีผู้คัดค้านภายในเวลาที่กำหนดไว้ในประกาศ ให้นายทะเบียนเรียกค่าธรรมเนียมแล้วแก้ทะเบียนและตัวรูปพรรณสำหรับสัตว์นั้นให้แก่ผู้รับมรดก

ถ้ามีผู้คัดค้านภายในกำหนด ให้นายทะเบียนสั่งให้ผู้ที่เห็นว่าไม่มีสิทธิตีกว่าไปฟ้องศาลภายในกำหนดไม่เกินหกสิบวัน ถ้าไม่ฟ้องภายในกำหนด ให้นายทะเบียนเรียกค่าธรรมเนียมแล้วแก้ทะเบียนและตัวรูปพรรณให้แก่ผู้ควรรับมรดก

การจำนอง

การจำนองสัตว์พาหนะ ตามมาตรา 1๕ กำหนดให้ผู้จำนองและผู้รับจำนองทั้งสองฝ่ายหรือตัวแทนนำตัวรูปพรรณประจำตัวสัตว์ที่จะจำนองไปยังนายทะเบียนท้องที่ที่มีทะเบียนสัตว์นั้นเพื่อทำการจำนอง เมื่อนายทะเบียนตรวจสอบเป็นการถูกต้องและได้รับชำระค่าธรรมเนียมแล้ว ให้จดทะเบียนและสลักหลังการจำนองให้

การย้ายและจำหน่ายทะเบียน

การย้ายสัตว์พาหนะไปต่างอำเภอ นอกจากกรณีการเช่าเช่าซื้อ ยืม ผาก จำนำ รับจ้างเลี้ยง หรือพาไปชั่วคราว เจ้าของหรือตัวแทนต้องนำตัวรูปพรรณไปแจ้งความต่อนายทะเบียนท้องที่ใหม่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่สัตว์นั้นไปถึงที่ ๆ ย้ายไป ให้นายทะเบียนท้องที่ใหม่เรียกค่าธรรมเนียมแล้วแจ้งการรับสัตว์ขึ้นทะเบียนไปยังนายทะเบียนท้องที่เดิมทราบ

ถ้าสัตว์พาหนะตาย ให้เจ้าของหรือตัวแทนแจ้งความและส่งมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายนั้นต่อนายทะเบียนท้องที่หรือกำนัน เพื่อจัดส่งต่อนายทะเบียนท้องที่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบว่สัตว์นั้นตาย

ในกรณีที่ผู้อื่นเป็นผู้ครอบครองสัตว์นั้นชั่วคราว ก็ให้ผู้นั้นแจ้งความต่อนายทะเบียนท้องที่ หรือกำนันภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบว่สัตว์นั้นตาย

ผู้ใดจะนำสัตว์พาหนะออกไปนอกราชอาณาจักรให้นำสัตว์นั้นพร้อมด้วยตัวรูปพรรณไปให้นายทะเบียนตรวจแก้ทะเบียนและสลักหลังตัวรูปพรรณว่าจำหน่ายออกนอกราชอาณาจักร

เมื่อผู้ใดนำสัตว์พาหนะดังกล่าวมาในวรรคก่อนกลับเข้ามาในราชอาณาจักร ให้นำบทบัญญัติมาตรา 17 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทกำหนดโทษ

มาตรา 27 ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 13, 18 หรือมาตรา 24 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสิบสองบาท

มาตรา 28 ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 11, 12, 14 วรรคต้น, 17 หรือมาตรา 19 ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท

มาตรา 29 ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งมาตรา 8 หรือ มาตรา 9 ผู้นั้นมีความผิดต้อง

ระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท หรือจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา 30 ผู้ใดครอบครองสัตว์พาหนะไว้และแสดงความบริสุทธิ์ไม่ได้ตามความใน มาตรา 21 ผู้นั้นมีความผิดต่อระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ⁴⁰

2.5.4 ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

เนื่องจากได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ร.ศ.119 นั้นแล้ว เพื่อความสะดวกแก่การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งในส่วนเกี่ยวกับการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ข้อ 1 กำหนดว่า “เมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยาน นำสัตว์มาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ ตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะให้นายทะเบียนท้องที่พร้อมด้วยเจ้าของหรือผู้แทนและพยานตรวจสอบคำหารูปพรรณให้เป็นการถูกต้องแล้วสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์ให้เห็นความบริสุทธิ์ เมื่อได้รับเงินค่าธรรมเนียมตามอัตราในกฎกระทรวงแล้วจึงออกตัวรูปพรรณให้ตัวละ 1 ฉบับ โดยมีชก้า...” จากข้อกำหนดดังกล่าว เมื่อเจ้าของหรือผู้แทนนำสัตว์พาหนะมาทำการขึ้นตัวรูปพรรณ นายทะเบียนก็จะสอบถามเจ้าของหรือผู้ทำการแทนถึงประวัติความเป็นมา เช่น หากนำช้างมาทำการขึ้นตัวรูปพรรณ นายทะเบียนจะสอบถามว่าช้างนี้เป็นลูกของพังอะไร ทั้งนี้เนื่องจากว่าลูกช้างที่จะขึ้นทะเบียนได้นั้นต้องเกิดมาจากแม่ช้างที่มีทะเบียนอยู่แล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งนายทะเบียนจะสอบถามถึงวิธีการได้ช้างมาว่าเจ้าของหรือผู้แทนได้ช้างมาโดยวิธีใด โดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยน เป็นต้น จากนั้นนายทะเบียนก็จะสอบถามถึงลักษณะโดยทั่วไปและลักษณะพิเศษ เช่น ช้างนั้นมีเล็บหน้า 10 เล็บ หลัง 8 บรรทัดหลังโง่ง เป็นต้น หลังจากได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วเจ้าของก็ต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมให้ครบถ้วนนายทะเบียนจึงจะออกตัวรูปพรรณให้⁴¹

2.5.5 คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 กันยายน 2559 เรื่อง มาตรการป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิเป็นช้างบ้าน

โดยที่ประเทศไทยเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)) จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการในการเร่งรัดดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ งามช้างแห่งชาติ โดยเฉพาะการป้องกัน ระวัง และปราบปรามการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้าน ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อมิให้ประเทศไทยถูกระงับการนำเข้าและ

⁴⁰ พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะพุทธศักราช 2482. (URL: <http://www.fio.co.th/south/law/3/31.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

⁴¹ ระเบียบการสัตว์พาหนะ พุทธศักราช 2482. (URL: www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER19/DRAWER061/GENERAL/DATA0000/00000117.PDF สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

ส่งออกสัตว์ป่าและพืชป่าตามบัญชีอนุสัญญา CITES อันจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมและความน่าเชื่อถือของประเทศได้ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในคำสั่งนี้

“ช้าง” หมายความว่า ช้างที่เป็นสัตว์พาหนะตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ และให้หมายความรวมถึงช้างที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของช้างดังกล่าว

“ตัวรูปพรรณ” หมายความว่า ตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

ข้อ 2 ให้เจ้าของช้างนำช้างที่อยู่ในความครอบครองทั้งที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณแล้ว และยังไม่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ไปทำการเก็บตัวอย่างเลือดสำหรับตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) ณ ห้องที่ช้างนั้นอยู่ ทั้งนี้ ตามสถานที่และระยะเวลาที่นายทะเบียนประกาศกำหนด และให้นายทะเบียน ออกหนังสือรับรองให้แก่เจ้าของช้างเพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าได้นำช้างมาเก็บตัวอย่างเลือดแล้ว

ให้กรมการปกครอง กรมปศุสัตว์ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จัดส่งเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการเก็บตัวอย่างเลือดตามวรรคหนึ่ง และจัดทำเครื่องหมายประจำตัวช้างที่ยังไม่มีเครื่องหมายประจำตัว

ในกรณีที่ช้างเชือกใดยังไม่มีตัวรูปพรรณแต่เจ้าของช้างมีหลักฐานที่ยืนยันได้ว่าช้างเชือกนั้น เป็นช้างที่ได้มาจากการสืบพันธุ์จากช้างที่เป็นสัตว์พาหนะ ให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียน ทำตัวรูปพรรณให้แก่ช้างเชือกนั้น

ข้อ 3 ให้กรมการปกครอง กรมปศุสัตว์ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดำเนินการเก็บตัวอย่างเลือดให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับ และให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชดำเนินการตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) ของช้างให้แล้วเสร็จและส่งผลการตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) ให้กรมการปกครองนำไปบันทึกในทะเบียนตัวรูปพรรณช้างภายในสามร้อยหกสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับ หน้า 97 เล่ม 133 ตอนพิเศษ 217 ง ราชกิจจานุเบกษา 28 กันยายน 2559

ข้อ 4 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย ร่วมกันพิจารณายกร่างกฎหมาย เพื่อกำหนดมาตรการในการคุ้มครองช้างไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ให้เป็นระบบภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับ

ข้อ 5 เจ้าของช้างผู้ใดไม่นำช้างมาเก็บตัวอย่างเลือดเพื่อตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) ภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับ ให้ถือว่าช้างเชือกนั้นเป็น

ข้าง ตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า และให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองข้าง ต้องส่งมอบข้างให้แก่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เป็นหนังสือจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ข้อ 6 ในกรณีที่ตรวจพบว่าข้างที่นำมาขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณตามข้อ 2 วรรคสาม ไม่ได้สืบพันธุ์มาจากข้างตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ ให้ข้างเชือกนั้นตกเป็นของแผ่นดิน และให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองข้างส่งมอบข้างให้แก่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช⁴²

2.5.6 อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES)

เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศสำหรับการควบคุมกำกับการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรณเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2526 นับเป็นประเทศลำดับที่ 77 ที่เข้าเป็นสมาชิก โดยมาตรการที่ใช้ในอนุสัญญาดังกล่าว ใช้มาตรการในการกำกับการควบคุมการค้าเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์โดยผ่านบัญชีรายชื่อตามภาคผนวก 3 ประเภท ได้แก่

ภาคผนวกที่ 1 เป็นบัญชีรายชื่อที่ใช้สำหรับสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์ (threatened) ซึ่งอนุสัญญาฯ ห้ามมิให้มีการค้าของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเหล่านั้น

ภาคผนวกที่ 2 เป็นบัญชีรายชื่อที่ใช้สำหรับสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่แม้ว่ายังไม่ใกล้สูญพันธุ์ในปัจจุบัน แต่ก็อาจเกิดขึ้นได้หากไม่มีการควบคุมการค้าของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชดังกล่าว

ภาคผนวกที่ 3 เป็นบัญชีรายชื่อที่ใช้สำหรับสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่อยู่ในการคุ้มครองใน 1 ประเทศเป็นอย่างน้อย และต้องการความช่วยเหลือจากรัฐภาคีอื่นในการกำกับการดูแลการค้าของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชนั้น ๆ ซึ่งการค้าของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชภายใต้อนุสัญญา CITES (แล้วแต่กรณี) จะต้องมีใบอนุญาตจึงจะสามารถซื้อ-ขายได้

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับข้าง อนุสัญญา CITES ระบุให้มีการกำกับดูแลการค้าข้างแอฟริกาและข้างเอเชีย เพื่อการพาณิชย์และมีใช้เพื่อการพาณิชย์ รวมถึงข้าง และผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากข้าง ทั้งนี้ ข้างเอเชียถูกนำมาบรรจุภายใต้ภาคผนวก 1 ตั้งแต่อนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 แต่ข้างแอฟริกาเพิ่งได้มีการนำมาบรรจุในภาคผนวก 1 หลังจากที่จำนวนข้างแอฟริกาลดลงเกือบร้อยละ 50 เมื่อปี 2533 อย่างไรก็ตาม อนุสัญญา CITES จะใช้บังคับสำหรับกรณีการค้าระหว่างประเทศของสัตว์ป่าและพันธุ์พืช รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากสัตว์และพืชเหล่านั้น

⁴² คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบ. เรื่อง มาตรการป้องกันการค้าข้างป่ามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้าน. (URL : http://library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-head-order60-2559.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เสรีย์ ตูประกาย และ สิริวัลภ์ เรื่องช่วย (2547)⁴³ ศึกษาปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ยังมีปัญหาหลักอยู่ 2 ประการ คือปัญหาในเรื่องกฎหมาย (Legal Aspects) และปัญหาในเรื่องการจัดองค์กร (Institutional Arrangement) ปัญหาในเรื่องกฎหมาย เป็นปัญหาในเรื่องการขาดประสิทธิภาพของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะล่าสมัย ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถแก้ไข แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเข้าช้อนกันของอำนาจกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดคุณภาพมาตรฐานน้ำเสียไว้ระดับหนึ่ง ในขณะที่พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กำหนดคุณภาพมาตรฐานน้ำเสียไว้อีกระดับหนึ่ง (ดังปรากฏในภาคผนวก) อันเป็นช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น การจัดระบบกฎหมายที่กระจัดกระจายให้มาอยู่เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยการจัดทำเป็นประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม ก็อาจเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพบังคับใช้กฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามควรพิจารณาระบบกฎหมายของต่างประเทศ เปรียบเทียบ หาข้อดี ข้อเสียประกอบด้วย เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง ก็มีกฎหมายแยกเป็นพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เช่น Environmental Protection Act, Clean water Act หรือ Clean air Act และปัญหาการจัดการองค์กร หรือหน่วยงานของรัฐนั้น ในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่เป็นที่สิ้นสุด รวมทั้งมีความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ของหลายอย่าง ทั้ง ๆ ที่ควรจัดตั้งไว้ในกระทรวงเดียวกัน เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีภารกิจอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกับกรมประมง ในเรื่องการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรการประมงทะเล หรือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีภารกิจ อำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกับกรมป่าไม้ เป็นต้น

อัจฉรัตน์ สุวรรณภักดี (2549)⁴⁴ ศึกษาชีววิทยาการสืบพันธุ์ของช้างเอเชียมีความก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง และมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการช่วยอนุรักษ์พันธุ์กรรมสัตว์ที่มีจำนวนน้อย เพื่อป้องกันการสูญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเก็บรักษาพันธุ์กรรมในลักษณะธนาคารพันธุ์กรรม การรวบรวมผลการศึกษเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ วิธีการรีดเก็บน้ำเชื้อ และความก้าวหน้าในการเก็บรักษาน้ำเชื้อช้างเอเชียในครั้งนี้ เป็นตัวอย่างในด้านการนำความรู้ทางชีววิทยาและการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ช้าง และสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ชนิดอื่น ๆ ต่อไป การศึกษาเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ และการใช้เทคโนโลยีช่วยสืบพันธุ์ จึงเป็นความหวังอย่างหนึ่งในการอนุรักษ์ช้างเอเชีย เพราะเป็นการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยป้องกันอันตรายจากการผสมเลือดชิด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญทำสัตว์อ่อนแอ ไม่สามารถปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และมีความต้านทานโรคลดลง จนอาจเป็นสาเหตุทำให้เกิดการสูญพันธุ์ Schmidt (1993) รายงานถึงความสำเร็จของการผสมเทียมช้างแอฟริกา แต่ยังไม่มียางานที่กล่าวถึงความสำเร็จของการผสมเทียม

⁴³ เสรีย์ ตูประกาย และ สิริวัลภ์ เรื่องช่วย, “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย,” วารสารรวมคำแห่ง 21 (ม.ค.-มิ.ย.2547).

⁴⁴ อัจฉรัตน์ สุวรรณภักดี, “ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการเก็บรักษาน้ำเชื้อช้างเอเชีย,” วารสารวิทยาศาสตร์ทักษิณ 3 (2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2549).

ช่างเอเชีย การศึกษาเกี่ยวกับชีววิทยาระบบสืบพันธุ์ของช่างเอเชียในปัจจุบัน มีความก้าวหน้าไปมากและสามารถรีดเก็บน้ำเชื้อช่างเอเชียได้สำเร็จ แต่พบว่า ในการเก็บรักษาน้ำเชื้อสดและน้ำเชื้อแช่แข็งยังคำนึงถึงสารเจือจางน้ำเชื้อ อุณหภูมิ และวิธีการแช่แข็งให้มีความเหมาะสม เพื่อที่จะเพิ่มอัตราการเคลื่อนที่หลังการอุณหภูมิลดลง และลดความเสียหายของอะโครโซม แม้ว่าจะมีความพยายามในการศึกษาระบบฮอร์โมนและการเป็นสัตว์ของช่างเพศเมีย เพื่อนำมาใช้ในการผสมเทียม แต่ยังไม่มียางานการผสมเทียมช่างเอเชียด้วยน้ำเชื้อสดและน้ำเชื้อแช่แข็ง

ประทีป มีวัฒนา (2550)⁴⁵ ศึกษาระดับความถี่ของคลื่นเสียงที่รบกวน ทำให้ช่างป่าเกิดความรำคาญนั้น ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับช่างป่าที่จะออกจากป่ามายังพื้นที่เกษตรกรรมที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระหว่างเดือนมกราคม - กรกฎาคม 2550 พบว่าในระยะ 30 - 100 เมตร จากแหล่งกำเนิดเสียงถึงจุดที่ช่างป่าอยู่ ระดับของคลื่นเสียงความถี่ที่ 21 - 28 กิโลเฮิร์ตซ์ (kHz) นั้น รบกวนและทำให้ช่างเกิดความรำคาญ โดยจากการศึกษาทดลองทั้ง 11 ครั้ง จากจำนวนช่าง 28 ตัวนั้น ทุกครั้งที่ช่างเดินออกจากจุดที่ช่างอยู่ เมื่อได้ยินคลื่นเสียง และพฤติกรรมที่ช่างแสดงออกพบแตกต่างกัน 4 ภาพแบบคือ แบบแรก เดินหนีและเข้าป่าทันทีที่ได้ยินคลื่นเสียง พบจำนวน 6 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.54 แบบที่สอง เดินหนีออกห่างจากจุดเดิมประมาณ 30 - 70 เมตรทันที จำนวน 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 27.27 แบบที่สามส่งเสียงร้องและเดินหนีเข้าป่าทันที พบ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.09 และแบบสุดท้ายคือ ดำเนินกิจกรรมต่อประมาณ 15 - 20 นาที จึงออกจากจุดที่ได้ยินเสียง พบ 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 9.09 นอกจากนี้ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงสลับไปมาของช่วงคลื่นที่ 21 ไป 28 kHz และ 28 กลับ 21 kHz ใน 1 ช่วงของการปล่อยคลื่นเสียง ส่งผลต่อความรำคาญรบกวนช่างมากกว่าปล่อยคลื่นเสียงเดียว

ศิกฤทธิ ขาวละมัย (2550)⁴⁶ ศึกษาวิถีชีวิตของควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ควาญช้างจำนวน 50 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 2 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยคือ 1) วิถีชีวิตของควาญช้าง พบว่า ควาญช้างส่วนใหญ่อายุ 21 - 30 ปี สถานภาพโสด ภูมิลำเนาจังหวัดสุรินทร์ มีประสบการณ์การเป็นควาญช้างพักอาศัยบ้านพักของวังช้างอยุธยา แล เพนียดจัดหาอาหารเองบริโภคอาหารภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความสามารถในการสื่อสาร ด้วยภาษาไทยและภาษาลาว มีเพียงส่วนน้อยที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษ การปฏิบัติงานการเลี้ยงช้างใหญ่คนละ 1 เชือก และการให้บริการนักท่องเที่ยว เวลาปฏิบัติงาน ให้การบริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เวลา 09.00 - 17.00 น. แต่การเลี้ยงช้างต้องดูแลตลอดทั้งวันทั้งคืน ไม่มี

⁴⁵ ประทีป มีวัฒนา, ระดับความถี่คลื่นเสียงที่รบกวน/สร้างความรำคาญให้ช่างป่า (กรุงเทพฯ ฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2550).

⁴⁶ ศิกฤทธิ ขาวละมัย, การศึกษาวิถีชีวิตควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2550).

วันหยุด การพักผ่อนมักจะดูโทรทัศน์และฟังเพลง ด้านเศรษฐกิจจะมีรายได้ 6,000 บาทต่อเดือน ไม่มีการเก็บออมและมีหนี้สินมาก ด้านสังคมครัวเรือนมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ ตู้เย็น หม้อหุงข้าว ไฟฟ้า และโทรศัพท์มือถือ มีความผูกพัน ความรักและความเอื้ออาทรต่อข้างและเครือญาติ ส่วนด้านวัฒนธรรมและประเพณี ส่วนใหญ่มีความเชื่อและความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิมโดยเฉพาะการไหว้ศาลปะกำและการเซ่นไหว้ปะกำก่อนออกนอกพื้นที่ 2) ปัญหาชีวิตของควาญข้าง พบว่า ควาญข้างส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย มีหนี้สินมากต้องรับภาระเลี้ยงดูครอบครัวและส่งเงินกลับบ้าน

อ้างทอง บุญเสริม (2550)⁴⁷ ศึกษาความเป็นมาของวัฒนธรรมข้าง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าง การเปลี่ยนแปลงนิเวศน์ชุมชน ที่มีผลต่อวัฒนธรรมข้างและรูปแบบการอนุรักษ์และการบริหารจัดการข้างในประเทศไทย การศึกษาดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่ศึกษาจากแหล่งเลี้ยงข้างที่สำคัญของประเทศ 5 แห่ง คือ ในเขตภาคอีสาน ที่บ้านตากกลางจังหวัด สุรินทร์ และที่บ้านค้ายหมื่นแก้ว จังหวัดชัยภูมิ ภาคเหนือที่สถาบันคชบาลแห่งชาติ จังหวัดลำปาง ภาคกลางที่ปางช้างอยุธยา แล เพนียด และภาคใต้ที่ปางช้างภูเก็ตแฟนตาซี ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างมีนาคม - พฤษภาคม 2550 ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในหมู่บ้านเลี้ยงข้าง จำนวน 5 แห่ง ชาวบ้านที่เป็นผู้เลี้ยงข้าง จำนวน 50 คน ผู้รู้จำนวน 12 คน ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับข้าง จำนวน 35 คน เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และผู้ชมการแสดงข้าง จำนวน 50 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม จากกลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ศึกษา ข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกออกได้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยการใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตประเทศไทยมีข้างจำนวนมาก และมีชุมชนเลี้ยงข้างในทุกภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือและภาคอีสานในช่วงที่รัฐให้สัมปทานป่าไม้ ข้างมีบทบาทสำคัญในการลากซุง เพราะข้างมีความแข็งแรงและคล่องตัวในการเดินทางในป่ารกและที่สูงชัน ต่อมารัฐบาลได้มีการยกเลิกให้สัมปทานป่าไม้ เนื่องจากพื้นที่ป่าลดลง ทำให้ข้างส่วนใหญ่ที่เคยลากซุง ต้องว่างงาน มีอาหารไม่เพียงพอ ส่วนข้างป่าก็มีการบุกรุกทำลายพืชไร่ของชาวบ้าน เกิดปัญหาต่าง ๆ เพื่อหารายได้รวมทั้งการใช้ข้างเพื่อธุรกิจท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของข้างในชุมชนเลี้ยงข้าง เดิมนั้นข้างและควาญข้างเคยดำเนินชีวิตร่วมกันแบบครอบครัว ควาญข้างเป็นเจ้าของข้าง มีพื้นที่ป่าให้ข้างหาอาหารและพักผ่อน แต่ปัจจุบันควาญข้างจำนวนมากต้องขายข้างให้แก่ผู้ทำธุรกิจท่องเที่ยว ควาญข้างเป็นเพียงลูกจ้าง รับจ้างดูแลข้าง ควาญข้างบางส่วนต้องพาข้างออกตระเวนทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการขายผลไม้และผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับข้าง ควาญข้างบางส่วนต้องฝึกข้างเพื่อการแสดงและยังชีพ

⁴⁷ อ้างทอง บุญเสริม, วัฒนธรรมข้าง : การอนุรักษ์และรูปแบบการจัดการข้างในประเทศไทย (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550).

ด้วยการตระเวนไปยังที่ต่าง ๆ เป็นเวลานาน จึงจะได้กลับบ้าน ทำให้ชีวิตครอบครัวขาดความอบอุ่นและความมั่นคง การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ เนื่องจากป่าไม้มีจำนวนลดลง ทำให้ช้างมีอาหารไม่เพียงพอ ช้างและความรู้ช้างไม่มีรายได้ ทำให้คนเลี้ยงช้างและช้างมุ่งหน้าเข้าสู่สังคมเมือง ส่งผลให้วัฒนธรรมช้างเปลี่ยนไป ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของช้างและความรู้ช้าง รูปแบบการอนุรักษ์และการบริหารจัดการช้าง โดยรูปแบบการอนุรักษ์ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ คน (ผู้ดูแลช้าง) พื้นที่ (ที่อยู่อาศัยช้าง) ช้าง และการมีส่วนร่วมของสังคม รูปแบบแรกคือการบริหารจัดการโดยรัฐ รูปแบบที่สองเป็นการบริหารจัดการโดยเอกชน ซึ่งนำช้างไปใช้ในธุรกิจท่องเที่ยว และแบบที่สามเป็นการบริหารจัดการโดยเจ้าของช้าง มีการฝึกช้างเพื่อการแสดง และอีกส่วนหนึ่งมีการนำช้างกับความรู้ออกเฝ้าขายอาหารช้าง โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ช้างเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองโดยตลอดมา ช้างจะคงอยู่ได้ต้องมีการอนุรักษ์และการจัดการที่ดี ประกอบด้วยรูปแบบการอนุรักษ์ และรูปแบบการจัดการช้าง โดยรัฐต้องยึดและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างจริงจัง ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมการใช้ช้างและชุมชนเลี้ยงช้างให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืนตลอดไป

นพพร ตั้งจิตต์งาม (2551)⁴⁸ ศึกษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ การเพิ่มขึ้นของประชากร อย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ในอดีตที่ผ่านมาพบว่า การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมประสบความล้มเหลว เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบกฎหมายสิ่งแวดล้อมหลายหน่วยงานทำให้ขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ เน้นการแก้ไขมากกว่าการป้องกันและเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามกฎหมายขาดความตระหนัก ความรู้และความเชี่ยวชาญในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม การศึกษาค้นคว้าของนพพรฯ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับการศึกษาประสบการณ์ในการทำงานและเคยศึกษาหรือฝึกอบรมกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 132 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละ ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test และ F-test ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายฉบับพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงจำนวน 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 รองลงมาคือ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 นายก

⁴⁸ นพพร ตั้งจิตต์งาม, ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเจ้าพนักงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม, (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551).

องค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ฉบับ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีระดับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ จำนวน 3 ฉบับ คือพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 รองลงมาคือพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2525 และพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และ 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากทุกข้อ 3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกันหรือมีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน แต่นายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลที่เคยศึกษาหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 05 ($p < 0.05$) โดยสรุป เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อเสนอนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพเจ้าพนักงานท้องถิ่นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมต่อไป

นายสุวิชา สุภามา (2552)⁴⁹ ศึกษาปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชุมชน และความเสื่อมโทรมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายการกระจายอำนาจและกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้ององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหลักในการดำเนินงานจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติงานการกำหนดมาตรการ กลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของ อปท. ที่มีคุณลักษณะบางประการแตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรการ และกลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของ อปท. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์มลพิษสิ่งแวดล้อม ปัญหา อุปสรรค และการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของ อปท. กรณีมลพิษทางน้ำของแม่น้ำปราจีนบุรี และเพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนา มาตรการ และกลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของ อปท. จากกรณีศึกษามลพิษทางน้ำของแม่น้ำปราจีนบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามผู้บริหาร อปท. 300 คน ได้มาจากการสมมุติตัวอย่างแบบสองขั้นตอน การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิและการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้แทนชุมชนแม่น้ำปราจีนบุรี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 32 คน การสนทนากลุ่ม 8 กลุ่ม ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดับชุมชน และจัดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติทดสอบไคว์สแควร์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ รวมทั้งการสังเคราะห์เนื้อหาชุด

⁴⁹ สุวิชา สุภามา, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552).

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ผู้บริหาร อปท. ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับโดยเฉพา พรบ. การสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พรบ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2535 พรบ.การชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 และพรบ. การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 รวมถึงประกาศของกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหาร อปท. ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่มีขนาดแตกต่างกัน และผู้บริหาร อปท. ที่มีการร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) 3) ผู้บริหาร อปท. ที่มีการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันและผู้บริหาร อปท. ที่มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีการป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของ อปท. แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) 4) การป้องกัน ควบคุม และแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม การบริการเก็บขยะมูลฝอยการมีแผนงานโครงการเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และการตรวจสอบคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเท่านั้นเป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การผันแปรของมาตรการและกลไกการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของ อปท. ได้ ($p < 0.05$) 5) ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แม่น้ำปราจีนบุรีตอนปลายได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวางจากอุบัติเหตุมลพิษทางน้ำ ชุมชนมีข้อสงสัย และความกังวลถึงสาเหตุและแหล่งกำเนิดมลพิษที่ไม่สามารถระบุได้ ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมดำเนินการกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังมลพิษทางน้ำ รวมทั้งความต้องการรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำ และต้องการให้ อปท. มีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง 6) แนวทางการพัฒนามาตรการและกลไกเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับมลพิษทางน้ำที่สังเคราะห์จากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิได้ข้อสรุปว่า ภาครัฐกำหนดแนวทางปฏิบัติชัดเจนในการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม จัดทำเอกสาร คู่มือเผยแพร่แก่ อปท. พร้อมมีกรณีตัวอย่างใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ นำหลักการ "ผู้ก่อมลพิษมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย" มาบังคับใช้ มีการปรับปรุงตัวบทกฎหมายสิ่งแวดล้อมฉบับต่าง ๆ ควรมีหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่รับผิดชอบคดี สิ่งแวดล้อมโดยและดำเนินงานร่วมกันระหว่างฝ่ายปกครอง ตำรวจ อัยการ และศาล หน่วยงานส่วนกลางควรอบรมให้ความรู้ และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแก่เจ้าหน้าที่ อปท. รวมถึงสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมโดยสรุป การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำของ อปท. ควรมีการพัฒนานโยบายเชิงบวก โดยการสนับสนุนการสร้างภาคประชาชน เอกชน และภาคประชาคมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ศุภชัย แก้วจันทร์ (2552)⁵⁰ ศึกษาการสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่งสำหรับช้าง จังหวัดสุรินทร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องอัดอาหารแบบแท่งสำหรับ

⁵⁰ ศุภชัย แก้วจันทร์, การสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับช้าง จังหวัดสุรินทร์ (สุรินทร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2552).

ข้าง แบบบันทึกผลการหาประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้าง และแบบประเมินผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญทำการประเมิน 5 ท่าน โดยทำการประเมิน 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านโครงสร้างเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้าง จังหวัดสุรินทร์ 2) ด้านชุดอัดทรงกระบอกและหน้าแปลนเยื้องศูนย์ 3) ด้านชุดลำเลียงอาหารข้างแบบทรงปริมาตร 4) ด้านชุดควบคุมระบบไฟฟ้า ซึ่งแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้างจังหวัดสุรินทร์ กรณียภาพรวมรายด้าน ($X = 4.50, SD = 0.21$) โดยรวมมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการทดสอบประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้าง จังหวัดสุรินทร์พบว่า ผลการทดสอบประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้าง จังหวัดสุรินทร์พบว่าผลการหาประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับข้าง จำนวน 3 ครั้ง อาหารข้างที่ใช้ไป (Input) เฉลี่ย 38 กิโลกรัมต่อชั่วโมง อาหารข้างที่ได้ (output) เฉลี่ย 3,760 กิโลกรัมต่อชั่วโมงคิดเป็นเปอร์เซ็นต์จะได้ร้อยละ 98.94 เมื่อคิดเป็นแท่งต่อชั่วโมง เฉลี่ย 696 แท่งต่อชั่วโมงอาหารที่ไม่สมบูรณ์แตกหักหรือเกิดลอยราวในการอัดคิดเป็นร้อยละ 3 แท่งหรือใน 696 แท่ง จะเกิดการแตกหักเฉลี่ยที่ 21 แท่ง และในแต่ละแท่งมีน้ำหนักโดยเฉลี่ย 54 กรัมต่อแท่งซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ความเหมาะสมของประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ ผลการติดตาม และประเมินผลอาหารแบบแท่งต่อพฤติกรรมการกินของข้าง จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 100 แท่ง พบว่า ข้างยอมรับอาหารแบบแท่งที่ผู้วิจัยนำไปให้ข้างกินเป็นอย่างดี ซึ่งสังเกตข้างจากการใช้ชามหยิบจับกินอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะวางที่พื้น หรือปั้นให้ด้วยมือ ข้างก็สามารถหยิบจับอาหารแบบแท่งเข้าปากได้อย่างสะดวก

มยุรี เรื่องสมบัติและคณะ (2552)⁵¹ ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระดาษมูลข้างเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเปรียบเทียบความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระดาษมูลข้าง รูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจำนวน 143 คน และคนในท้องถิ่นจำนวน 143 คน ที่ต้องการซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระดาษมูลข้าง และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความต้องการด้านต่าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ค่าสถิติด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าฐานนิยม และแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจในด้านคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมทั้งในขั้นตอนการประเมินทางเลือกและในขั้นตอนการประเมินเปรียบเทียบกับบรรจุกัมภ์รูปแบบเดิม วิเคราะห์ค่าสถิติด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test ชนิด Dependent Sample ผลการวิจัยสรุปว่ากลุ่มเป้าหมายเลือกผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ในแนวทางที่ 3 และผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ พบว่าความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมรูปแบบใหม่สูงกว่ารูปแบบเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

⁵¹ มยุรี เรื่องสมบัติและคณะ, การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระดาษมูลข้าง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2552).

ลายทองเหรียญ มีพันธุ์ (2552)⁵² ศึกษาสาเหตุ กระบวนการ ปัญหาการนำเข้ามาเร่ร่อนของกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่ายจังหวัดชัยภูมิ กับกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เลี้ยงช้าง จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตและแบบประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สาเหตุของการนำเข้ามาเร่ร่อนเกิดจาก ด้านเศรษฐกิจ คือการหารายได้ รองลงมาเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี ด้านสังคม ประชาชนมีความรักและมีความต้องการขอโชคลาภ ส่วนด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติพบว่า อาหาร ทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่ป่าที่ช้างอาศัยลดลง นอกจากนี้ผู้เลี้ยงช้างส่วนใหญ่มีการเตรียมการก่อนนำเข้ามาเร่ร่อนเช่นการจัดหาใบอนุญาตเคลื่อนย้าย ตัวรูปพรรณและใบรับรองของช้างมากที่สุด รองลงมา จัดหาอาหาร วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง การกำหนดตัวบุคคลและช้าง ฝึกกิจกรรมการแสดง และศึกษาเส้นทางในการนำเข้ามาเร่ร่อนระหว่างการนำเข้ามาเร่ร่อน ใช้รถเป็นพาหนะเดินทาง มีผู้ร่วมเดินทาง 1-5 คน กิจกรรมที่ส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายอาหาร กิจกรรมการแสดง จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากหางและงาช้าง ใช้เวลาการเร่ร่อนตอนกลางคืน อาหารของช้างหาตามแหล่งธรรมชาติ พักอาศัยตามที่ว่างเปล่าและใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติระยะเวลาการเร่ร่อนประมาณ 10 เดือน และจะกลับบ้านในช่วงเทศกาลช้างสุรินทร์ หรืองานเจ้าพ่อพระยาแลและจะกลับมาเร่ร่อนใหม่ การเดินทางกลับใช้รถเป็นพาหนะ ใช้เส้นทางเดิมทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะจนถึงภูมิลำเนา โดยผู้เลี้ยงช้างส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการนำเข้ามาเร่ร่อนแต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีปัญหาคือ ด้านบุคลากรภาครัฐกับเจ้าของช้าง รองลงมาคือด้านสังคมประชาชนมองภาพลักษณ์การนำเข้ามาเร่ร่อนในทางไม่ดี เป็นการทรมานช้าง

สิริพรหม ชำนาญยา (2554)⁵³ ศึกษาการดำเนินการในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันยังคงมีปัญหาในการจัดการหลาย ประการ และเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนในการจัดการเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการ อาทิ การที่องค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่ให้ความสำคัญในการออกกฎข้อบัญญัติในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ปัญหาในการขาดกระบวนการในการจัดทำข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นหลัก การสำคัญในการดำเนินการในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้เกิดการบังคับใช้เกิดประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเลื่อมล้ำซับซ้อนในการใช้กฎหมายมีกฎหมายหลายฉบับที่ยังไม่ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ทั้งหมดในการเข้าไปจัดการกับเรื่องนั้น ๆ เช่น ในเรื่องของมลพิษอันเกิดจาก ปล่อยน้ำเสียจากโรงงานและปัญหากฎหมายในเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ยังขาดความชัดเจนครอบคลุมทุก ๆ พื้นที่

⁵² ลายทองเหรียญ มีพันธุ์, การศึกษาสาเหตุ กระบวนการ และปัญหาการนำเข้ามาเร่ร่อนของกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ กับกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์, (ปริญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2552).

⁵³ สิริพรหม ชำนาญยา, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2554).

เพื่อให้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการ แต่เฉพาะพื้นที่ที่อนุรักษ์หรือเกิดมลพิษเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นปัญหาที่ไร้พรมแดนย่อมจะส่งผลกระทบต่อเนื่องได้ในที่สุด ผลจากการศึกษาวิจัยทำให้ทราบสาเหตุตามที่กล่าวแล้วข้างต้นและเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับผลการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศฝรั่งเศสและญี่ปุ่นแล้วสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรส่วนท้องถิ่นไทยได้ ดังนั้นเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายขององค์การบริหาร ส่วนตำบลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ (1) รัฐควรจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมโดยให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเข้าไปดูแลในเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการออกบทบัญญัติที่ชัดเจนในการดำเนินการในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์การมหาชนที่มีความรู้เฉพาะด้านของสิ่งแวดล้อมไว้ ทั้งนี้ หน่วยงานหรือองค์การสามารถเข้าไปส่งเสริม สนับสนุนให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมไปจนถึงการประสานระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในการเข้าไปจัดการในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ควรจะกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการตลอดจนองค์กร หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ และควรกำหนดหลักในการปฏิบัติโดยใช้หลักการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อมมา กำหนดให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม (2) รัฐควรส่งเสริมในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน สิทธิหน้าที่ของประชาชนในเรื่องของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยมีการกำหนดแผนและนโยบายการดูแลในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารโดยมีการกำหนดการดำเนินของประชาชนและหรือชุมชนไว้ในกฎหมาย นับตั้งแต่เรื่องกำหนดแผนและนโยบายในการดูแล รักษา ตลอดจนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ไม่จำกัดพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งอนุรักษ์หรือพื้นที่ที่เกิดมลภาวะเท่านั้น (3) รัฐต้องออกกฎหมายที่กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทุกที่และทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นไปตามกรอบของพื้นที่ของแต่ละองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น โดยให้มีค่ามาตรฐานกลางในเรื่องของ ดิน น้ำ อากาศ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ อื่น ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษแก่ชุมชนท้องถิ่น (4) รัฐควรกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีการบรรจุแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือกำหนดให้มีการส่งบุคลากรที่ดูแลงานในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ เข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นประจำ (5) รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องผลักดันเรื่องของการศึกษาโดยการจัดทำหลักสูตรของการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในสถานศึกษา และการสร้างบุคลากรที่มีจิตสำนึกหรือจิตสาธารณะในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ณัฐภัทร ธีรารางค์กุล⁵⁴ ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ กรณีศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน เพื่อต้องการทราบถึงสภาพปัญหาของคนในชุมชนกับภาคธุรกิจท่องเที่ยวในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาในการใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมรวมถึงปัญหาและอุปสรรคของชุมชนต่อภาคธุรกิจในการบังคับการใช้กฎหมาย ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรประชาชนทางด้านสิ่งแวดล้อม แนวนโยบายแห่งรัฐต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการขององค์กรธุรกิจ นโยบายต่อปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและแนวทางการปรับปรุงระบบกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย และทำการศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎ ระเบียบข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและองค์กรชุมชน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 คำพิพากษา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ผลการศึกษา พบว่า กฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ในปัจจุบันการดำเนินการตามกฎหมายยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ โดยปัญหาที่พบมีสองลักษณะ คือ 1) ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของกฎหมายและ 2) ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับการใช้กฎหมาย ซึ่งควรจะต้องปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพจากปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อมไทย จะประกอบไปด้วยสองส่วนที่สำคัญ คือ ส่วนแรก เกี่ยวกับองค์กรหรือหน่วยงานในรูปแบบคณะกรรมการทำการยกร่างกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยคณะกรรมการชุดนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขและคุณสมบัติที่ตั้งไว้ ส่วนที่สอง เกี่ยวกับการนำหลักการที่สำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาบัญญัติอย่างเหมาะสม ครบถ้วน ในการยกร่างควรจะต้องนำหลักการพื้นฐานที่กำหนดให้สิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ กำหนดให้ความสมดุลของระบบนิเวศน์เป็นระบบที่มนุษย์มีหน้าที่ต้องสงวนรักษาปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ การดำเนินคดีให้มีผลดีก็ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาความสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมไว้ โดยเฉพาะเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีอาญาโดยอาจให้ครอบครัวเนื้อหา หลักทั่วไป อำนาจพนักงาน อัยการ ศาล ผู้เสียหาย รวมถึงสิทธิในการฟ้องคดี บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลกับความรับผิดชอบแห่งคดี เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาสู่การสร้างกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้ คือ วรรณกรรมเป็นจำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่นำไปสู่การสวมทะเบียนช้างป่าในประเทศไทยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่สำคัญเกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการ อันประกอบไปด้วย

1. ปัญหาในเชิงเศรษฐกิจ การที่คนเข้าไปล่าช้างป่าเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

⁵⁴ ณัฐภัทร ธีรารางค์กุล, กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ : ศึกษากรณีปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน (สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2554).

2. ปัญหาเชิงกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 บัญญัติไว้โดยคร่าว ๆ ว่าจะให้เจ้าของช้างนำช้างที่อายุย่างเข้าปีที่แปดมาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ และนายทะเบียนนั้นเพียงตรวจสอบตำหนิรูปพรรณและสอบสวนเจ้าของช้างก็สามารถจดทะเบียนตัวรูปพรรณได้แล้ว ซึ่งพระราชบัญญัติและระเบียบดังกล่าวไม่สามารถที่จะควบคุมการนำช้างป่าเข้ามาสวมทะเบียนได้

3. ปัญหาเรื่องความพยายามในการแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วน แม้ในปัจจุบันจะมีคำสั่ง คสช.ที่ 60/2559 ให้กรมอุทยานฯ ดำเนินการเก็บ DNA ช้างทั่วประเทศเพื่อจะเป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบช้างป่า ช้างบ้าน แต่ก็ยังติดปัญหาว่าในการตรวจเก็บจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของช้าง ซึ่งก็มีเจ้าของช้างบางรายไม่ยอมให้เก็บก็ไม่สามารถเก็บได้

ประเด็นปัญหาทั้ง 3 ประการนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาระบบการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

จากการสำรวจวรรณกรรม ทั้งในต่างประเทศและในประเทศ คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาดังกล่าวในข้างต้นเกิดขึ้นภายใต้แรงกดดันจากสองส่วน ส่วนแรก ได้แก่ กรอบแนวคิดและทฤษฎีในเชิงวิชาการ ซึ่งเสนอแนวคิดในเรื่องสิ่งแวดล้อมนิยม (Green Theory) แนวคิดเรื่องนิติรัฐ (Rule of Law) อันหมายถึง การใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ต้องไม่กระทบต่อสิทธิของประชาชนตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายต้องมีสภาพบังคับ (The Sanction Theory) กล่าวคือกฎหมายจะถือเป็นกฎหมายต้องสามารถบังคับกับผู้กระทำการฝ่าฝืนได้เป็นแรงกดดันให้ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องตรากฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงเพื่อที่สามารถใช้บังคับกฎหมายได้จริงและไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แรงกดดันประการที่สอง เกิดจากบรรยากาศในเวทีระหว่างประเทศซึ่งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน อนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญา CITES ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น 3 ข้อเสนอ อันประกอบไปด้วย

1. การแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง
2. การสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพิสูจน์อัตลักษณ์ช้าง
3. การตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบในการแก้ไขอย่างบูรณาการ ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

3.1 รูปแบบการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก และเว็บไซต์

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

1) กฎหมาย

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และหมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

(2) พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

(3) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

(4) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 เรื่อง มาตรการป้องกันการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้างบ้าน

2) ระเบียบ

(1) ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

(2) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยสัตว์พาหนะ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557

3) อนุสัญญาระหว่างประเทศ

(1) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ค.ศ. 1973 (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

1) วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต เรื่อง มาตรการคุ้มครองช้างป่าในประเทศไทย ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ และอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora and Convention on Biological Diversity)

2) รายงานวิจัย เรื่อง ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับช้างเลี้ยงและช้างป่าในประเทศไทย

3) คู่มือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวกับช้าง กลุ่มงานวิชาการด้านพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

3.2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลสำคัญ

- 1) เจ้าหน้าที่กรมอุทยานฯ
- 2) เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลให้เป็นไปตาม CITES
- 3) ความรู้ข้าง
- 4) เจ้าของปางช้าง
- 5) เจ้าหน้าที่ทะเบียนกระทรวงมหาดไทย

3.2.4 เว็บไซต์

- 1) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช www.dnp.go.th
- 2) มูลนิธิกองทุนรักษ์ช้าง www.elephantsfund.org
- 3) ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย www.thailandelephant.org
- 4) Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora www.cites.org

Fauna and Flora www.cites.org

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตัวแทน	ชื่อ	แนวทางสัมภาษณ์
ภาครัฐ	1 นายสุนทร ฉายวิวัฒนะ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กรมอุทยานมีหน้าที่ในการดูแล ควบคุม รักษา และจัดการผู้กระทำความผิดกับการครอบครองช้างโดยผิดกฎหมายอย่างไร 2. ปัญหาที่ท่านประสบจากการบังคับใช้กฎหมายมีอะไรบ้าง 3. ท่านมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามข้อ 2 อย่างไร ควรมีการแก้ไขกฎหมายใด หรือมาตรการใดเพิ่มเติมหรือไม่
ภาครัฐ	2. นางสาวเมริกา เหลืองอมรเลิศ	<p>พนักงานอัยการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ท่านเคยทำคดีเกี่ยวกับการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณหรือไม่ 2. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาหรือสาเหตุ ในคดีการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ 3. ท่านจะเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร
ภาครัฐ	3. นายธนาคม ฐานันท์	หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง

ตัวแทน	ชื่อ	แนวทางสัมภาษณ์
		<ol style="list-style-type: none"> 1. วิธีการในการจดทะเบียนช่างเป็นเช่น ท่านตรวจสอบอย่างไรบ้าง 2. ท่านเคยเจอปัญหาการลักลอบนำช่างป่ามาขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณหรือสวมทะเบียนตัวรูปพรรณหรือไม่ 3. ท่านเห็นว่าควรมีการปรับปรุงกฎหมายเช่นไรจึงจะสามารถแก้ปัญหาการลักลอบนำช่างป่ามาสวมทะเบียนได้
ภาคเอกชน	ผู้จัดการปางช้างอยุธยา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ช่างที่มีการนำแสดงในปางจะต้องดำเนินการอย่างไรและแสดงหลักฐานใดบ้าง 2. ท่านเคยพบปัญหาการนำช่างป่ามาสวมทะเบียนหรือไม่ 3. ท่านคิดว่าภาครัฐและเอกชนควรดำเนินการอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาการลักลอบนำช่างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ
NGO	พ.ต.ท.สมบัติ เตืองวิวัฒน์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจุบันองค์กรของท่านมีความเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาช่างอย่างไรบ้าง 2. ท่านจะให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาอย่างไรบ้างในประเด็นการนำช่างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณในประเทศไทย

3.3.2 เครื่องบันทึกเสียง

3.3.3 เครื่องคอมพิวเตอร์

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหาของข้อความ และตัวบท โดยการแยกแยะแจกแจงเนื้อหาหรือแนวคิดที่ปรากฏในตำรา หนังสือ เอกสาร ข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์ บทสนทนา หรือรูปภาพ วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา ในเชิง

โครงสร้าง ลำดับของเนื้อหา และขอบเขตเนื้อหาอย่างละเอียด สำหรับการวิจัยในหัวข้อนี้ เป็นการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ของข้อมูลจากหลายแหล่งมาตรวจสอบซึ่งกันและกัน⁵⁵

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

3.5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล

โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดบันทึกนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดบันทึกไว้จากสมุดบันทึกและเครื่องบันทึกเสียง และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร โดยการวิเคราะห์คำนึงถึงสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ สำหรับหัวข้อวิจัยนี้ กลุ่มผู้วิจัยได้เลือกตรวจสอบข้อมูลจาก 3 กลุ่ม อันได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และตัวแทนภาคประชาชน เพื่อมาตรวจสอบซึ่งกันและกัน

3.5.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย

โดยผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวผู้วิจัย ซึ่งจะมีผลต่อความถูกต้องและความเป็นจริงของข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแทนภาคเอกชน เจ้าของช่างหรือหมอช่าง ซึ่งอาจมีความไม่ไว้วางใจในตัวผู้วิจัย

3.5.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

โดยผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดบันทึกและอธิบาย นำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง การสัมภาษณ์เชิงลึกและเว็บไซต์ เพื่อให้ได้วิธีการอันนำมาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

---

⁵⁵ สมหมาย ตามประวัติ. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis). (URL : <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/2854-content-analysis> สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560).

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการศึกษาปัญหาเรื่องการสวมทะเบียนช้างป่า โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และตีความข้อมูล เพื่อนำมาสู่การนำเสนอผลการศึกษา เนื้อหาในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อหลัก อันประกอบไปด้วย

4.1 ปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

4.2 ข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับช้างในประเทศไทย

4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายและช่องทางอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

4.1 ปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

สำหรับปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่สำคัญเกิดจาก 2 ส่วนหลัก อันได้แก่ ปัญหาที่ 1 เป็นปัญหาในเชิงเศรษฐกิจอันหมายถึงการที่ชาวบ้าน นายทุน หรือ ผู้ประกอบกิจการพยายามนำช้างป่ามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ในขณะเดียวกัน ปัญหาในข้อ 1 นี้ ได้นำไปสู่ปัญหาประการที่ 2 นั่นคือ ความพยายามของภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ขาดการบูรณาการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์

ปัญหาตลาดค้าช้างที่ผิดกฎหมายถือเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสนใจ โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย⁵⁶ ที่มีค่านิยมเชื่อว่าช้างเป็นเครื่องตกแต่งที่แสดงถึงสถานะทางสังคมและความร่ำรวยและในทวีปแอฟริกาเป็นบ้านของช้างจำนวนประมาณ 450,000-500,000 ตัว ในแต่ละปีมีช้างถูกล่าเพื่อเอางามากกว่า 30,000 ตัว โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาประเทศแทนซาเนียสูญเสียประชากรช้างไปถึงร้อยละ 65 ส่วนประเทศโมซัมบิกสูญเสียประชากรช้างไปถึงร้อยละ 50 ขณะที่การเผาซากช้างล่าสุดของทางการเคนยาเป็นการเผาช้างจำนวนมากกว่าที่เคยทำลายมาจนถึงตอนนี้ทั้งหมดรวมกันถึง 7 เท่า มูลค่ากว่า 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และคิดเป็นร้อยละ 5 ของจำนวนงาช้างที่เก็บเอาไว้ทั่วโลก โดยในปัจจุบันผู้กระทำความผิดนั้นดำเนินการเป็นขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มี

⁵⁶ บางกอกทูเดย์. การเผาทำลายงาช้างครั้งใหญ่สุดในประวัติศาสตร์โลก. (URL : <http://bangkok-today.com/web/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560).

การขยายเป้าหมายไปสู่สัตว์สายพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งนอกจากกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังกระทบต่อความมั่นคงของชาติ หลักนิติรัฐ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนและประเทศ จากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นวิธีการแก้ปัญหาคือการประสานความร่วมมือกันทั้งผู้กำหนดนโยบายและเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในหน่วยงานต่าง ๆ ความเป็นมืออาชีพ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน และการลดการบริโภคสินค้าสัตว์ป่า และการผลักดันเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในแอฟริกาโดยให้รัฐบาลบูรณาการการใช้พื้นที่เข้ากับการรักษาพื้นที่คุ้มครองและแหล่งน้ำที่คงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติเอาไว้ การตั้งใจในการจัดสรรพื้นที่ทางธรรมชาติและทรัพยากรชีวภาพในวันนี้ จะกำหนดอนาคตระยะยาวของคน เศรษฐกิจ และความหลากหลายทางชีวภาพของแอฟริกา เพื่อรักษาธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ นอกจากนี้ปัญหา การล่างาช้าง ในแอฟริกา⁵⁷ ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นกัน เพราะอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ ครั้งที่ 16 หรือ CITES คือ การค้างาช้าง อย่งไรก็ตามประเทศไทยยังเปิดให้มีการค้างาช้างอย่างถูกกฎหมาย โดยเป็นงาช้างบ้าน ทำให้เป็นช่องทางให้มีการลักลอบนำงาช้างจากแอฟริกาเข้ามาและมีส่วนทำให้ช้างในแอฟริกาถูกล่าเป็น จำนวนมาก เหตุผลจากราคางาช้างในตลาดที่สูงขึ้น "บูบาจีต้า" คือสถานที่ฆ่าหมู่มูซัง อุทยานแห่งชาติ บูบา จิต้าเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญการที่ช้าง 300 ตัวหรือคิดเป็นร้อยละ 80 ของช้างทั้งอุทยานถูกฆ่าส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในแถบนี้อย่างมาก นอกจากการค้างาช้างแล้ว ปัจจุบันช้างถูกฆ่าเพื่อนำผิวหนังช้างไปใช้ในการแพทย์และเครื่องประดับแบบใหม่⁵⁸ เนื่องจากเป็นที่ต้องการอย่างมากในจีนแผ่นดินใหญ่ โดยเริ่มพบจำนวนผิวหนังช้างตากแห้งมากขึ้นเรื่อย ๆ

การจดทะเบียนครอบครองงาช้างบ้านจึงถูกนำมาใช้ ทั้งเพื่อให้รู้จำนวนการครอบครองงาช้างที่มีอยู่แล้วเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบในอนาคต และเพื่อลดกระแสกดดันจากนานาชาติผ่านทางอนุสัญญา CITES ยังไม่มีใครตอบได้การจดทะเบียนครอบครองงาช้างบ้านจะช่วยลดการลักลอบค้างาช้างในบ้านเราได้มากนักเพียงใด เพราะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้การลงทะเบียนงาช้างและผลิตภัณฑ์งาช้างจะเสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ 21 เมษายน ที่ผ่านมา แต่ยังมีข่าวการจับกุมการลักลอบนำเข้างาช้างอยู่เนือง ๆ ล่าสุดเมื่อ 27 เมษายนนี้มีกรมศุลกากรจับกุมงาช้างครั้งใหญ่ได้ถึง 511 กิโลกรัม มูลค่าสูงถึง 200 ล้านบาท ขณะที่ 3 เดือนแรกของปี 2558 ไทยสามารถจับกุมงาช้างได้กว่า 1,302 ชิ้น น้ำหนักรวมกว่า 2,000 กิโลกรัม มูลค่ากว่า 205 ล้านบาท ส่วนในปี 2557 กรมศุลกากรจับกุมงาช้างได้ 11 คดี รวมประมาณ 50 ชิ้น น้ำหนักกว่า 100 กิโลกรัม มูลค่ากว่า 20 ล้านบาท การค้างาช้างเป็นกระบวนการข้ามชาติที่ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้โดยประเทศใดประเทศหนึ่ง ย้อนกลับไปดูในช่วงปีสองปีที่ผ่านมาจะเห็นความเคลื่อนไหวระดับสากลในการสกัดกั้นการค้างาช้างผิดกฎหมายอย่าง

⁵⁷ เกาะติดสถานการณ์ล่างาช้างในแอฟริกา. 2556. (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/151444> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560).

⁵⁸ ทินิวส์. สุดสลดถนนหนังช้างทั้งเป็นทำยาเครื่องประดับสินค้าใหม่ตลาดจีนแผ่นดินใหญ่. 2560. (URL : <http://www.tnews.co.th/contents/352331> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560).

ต่อเนื่อง แนวทางที่หลายประเทศนำมาใช้คือการทำลายงาช้างที่จับกุมได้ เพื่อไม่ให้งาช้างเหล่านี้หลุดเข้าสู่วงจรการค้าอีกครั้ง เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2556 สหรัฐอเมริกาทำลายงาช้างของกลางจำนวน 6 ตัน ด้วยวิธีการบดจนละเอียด จากนั้นนำผงงาช้างที่บดละเอียดไปสร้างอนุสาวรีย์เพื่อรำลึกถึงช้างที่ถูกฆ่าตาย ซึ่งเป็นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ เมื่อเดือนมกราคม 2557 เมืองกิงชู กวางตุ้ง ประเทศจีนบดทำลายงาช้างแท่งและงาช้างแกะสลักจำนวน 6.1 ตัน เดือนกุมภาพันธ์ 2557 ฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกของยุโรปที่ทำลายงาช้างจำนวน 3 ตัน โดยจัดพิธีขึ้นที่บริเวณหอไอเฟล ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ โดยเชิญบุคคลสำคัญของโลก เช่น เจ้าฟ้าชายชาลส์แห่งอังกฤษ และนายเดวิด แคเมรอน ผู้กำกับภาพยนตร์ชื่อดังมาเป็นสักขีพยาน เดือนพฤษภาคม 2557 ฮองกงเริ่มต้นทำลายงาช้าง 1 ตันจากจำนวนที่ต้องทำลายทั้งสิ้น 30 ตัน นับเป็นทำลายงาช้างครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์โลก ด้วยวิธีบดให้ละเอียดแล้วนำไปเข้าเตาเผาความร้อนสูงจนกลายเป็นเถ้าถ่าน งาช้างเหล่านี้ถูกจับกุมได้ตั้งแต่ปี 2546 ส่วนใหญ่มีต้นทางมาจากทวีปแอฟริกา และวันที่ 10 มีนาคม 2558 เคนยาประเทศต้นทางงาช้างเผ่างาช้างที่จับกุมได้ภายใน 1 ปี จำนวน 15 ตัน ในขณะที่ประเทศไทยมีงาช้างของกลางในสังกัดกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืชประมาณ 5,000 กิโลกรัม และกรมศุลกากรจำนวนกว่า 7,000 กิโลกรัม รวม 1.2 หมื่นกิโลกรัมหรือ 12 ตัน มูลค่ากว่า 600 ล้านบาท โดยปัจจุบันงาช้างขายกันในตลาดมืดกิโลกรัมละ 30,000-50,000 บาท สำหรับประเทศไทยมีปัญหาการสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้าง⁵⁹ โดยการล่าช้างป่าแล้วนำมาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้าน โดยสาเหตุส่วนใหญ่เป็นเพราะช่องโหว่ของตัวรูปพรรณช้างแบบเก่า ที่ให้ช้างมาขึ้นทะเบียนครั้งเดียวตอนอายุ 8 ปี และยังจดลักษณะ และตำหนิของช้างไม่ละเอียด⁶⁰ ซึ่งเชื่อว่าทั่วประเทศมีปัญหาช้างป่าสวมทะเบียนตัวรูปพรรณอีกมาก อาทิ เจ้าพलयบุญ ช้างเพศผู้ อายุ 4 ปี เป็นช้างของสวนสัตว์หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ชุดพญาเสือ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบความไม่ชอบมาพากล และคาดว่าถูกสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ จึงเข้าตรวจสอบ และพบหลักฐานชิ้นสำคัญเป็นทะเบียนตัวรูปพรรณที่ระบุปีที่จดทะเบียนเป็นปี 2549 ตอนอายุ 8 ปี ซึ่งถ้านับเวลาที่ผ่านมามีเจ้าพलयบุญมีอายุ 18 ปีแล้ว แต่จากการตรวจสภาพร่างกายเจ้าพलयบุญ คาดมีอายุแค่ 4 ปีเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบทะเบียนตัวรูปพรรณช้างถูกลบแก้ไขเลขทะเบียนไม่โครชิบอย่างชัดเจน มีหน้าขี้เมื่อตรวจร่างกายช้างกลับไม่มีไมโครชิบฝังอยู่ จึงมั่นใจเจ้าพलयบุญเป็นช้างป่าที่ถูกนำมาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ ระบุว่า หน้าของเจ้าพलयบุญมี 5 เล็บ ใบบุซ่ายเป็นรู แต่ตัวจริงมี 4 เล็บ ส่วนหูซ้ายสมบูรณ์ไม่มีรู ไม่ใช่แค่เจ้าพलयบุญเท่านั้นที่พบมีการสวมตัวรูปพรรณ แต่ยังมี "เจ้าสมศรี" ที่จดตัวรูปพรรณปี 49 เหมือนพलयบุญ แต่ตอนนี้อายุเพียง 5 ปีเท่านั้น ช้างที่ถูกสวมสิทธิ์ทั้ง 2 เชือก เป็นเพียงส่วนน้อยที่ตรวจพบ ชุดพญาเสือ เชื่อว่า ยังมีการนำช้างป่าถูกนำมาสวมสิทธิ์เป็นช้างบ้านเพื่อครอบครองอีกมาก เพราะกฎหมายเก่าเปิดช่องให้จดตัวรูปพรรณได้ ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง หาก

⁵⁹ ไทยรัฐออนไลน์. ยึดช้างสวนสัตว์หัวหิน ปางช้างเขาอติสุคโต ชีเป็นช้างป่าถูกสวมสิทธิ์. 2559. (URL : <https://www.thairath.co.th/content/809076> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶⁰ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7. Green Report แฉ ยังพบการสวมตัวรูปพรรณช้าง. 2559. (URL: <http://news.ch7.com/detail/178440> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

จะแก้ปัญหาคาสมตัวรูปพรรณข้างอย่างจริงจัง ต้องปูพรมลงตรวจทุกพื้นที่ทั่วประเทศพร้อมกัน พบข้างตัวไหนถูกสวมตัว ต้องยึดเป็นข้างของกลางทันที เมื่อไม่นานมานี้หลังจากชุดพญาเสือ ลงพื้นที่หมู่บ้านข้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพราะสืบทราบว่ามีกาฬชันษาข้างที่ตายในหมู่บ้านข้างอย่างน้อย 7 ตัว ในระยะเวลาหลายปี แต่ไม่มีการแจ้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาตรวจสอบ ซึ่งอาจจะมีส่วนเชื่อมโยงกับขบวนการสวมตัวรูปพรรณข้างป่าเป็นข้างบ้านและจากการตรวจสอบเบื้องต้นได้ชุดพบกระดุกข้าง 5 เชือก โดยในแต่ละจุดมีอายุการฝังที่ต่างกันออกไปตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไปและพบชิ้นส่วนกระดุกไม่เหมือนกัน กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช บอกว่า ได้มีการแกะรอยขบวนการสวมทะเบียนตัวรูปพรรณข้างมานานกว่า 3 ปีพบเบาะแสสำคัญที่อยากต้องการให้สังคมได้รับรู้ว่าการสวมทะเบียนตัวรูปพรรณข้างมีเทคนิคหลายรูปแบบ เช่น กรณีข้างที่ถูกฝังไม่เคยถูกแจ้งตายต่อเจ้าหน้าที่ ซึ่งกฎหมายระบุให้แจ้งภายใน 24 ชั่วโมง อาจจะเป็นไปได้ว่าข้างที่ถูกฝังอาจจะเป็นข้างป่า ที่ถูกนำมาสวมตัวรูปพรรณเป็นข้างบ้านหรือบางตัวอาจจะนำออกมาจากป่าตะวันตกที่ได้มีการติดตามกันมา แต่ตายก่อน ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์กันต่อไป⁶¹ แม้กระทั่งปางข้างแห่งหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต พบว่ามีการขโมยลูกข้างออกจากเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยตัวรูปพรรณนี้ออก ณ ที่ว่าการอำเภอสหัสขันธ์ โดยการตรวจสอบของตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะนำดีเอ็นเอไปตรวจสอบอย่างละเอียดอีกครั้ง แต่จากการตรวจเบื้องต้นพบพิรุณตรงอายุจริงของข้างโดยผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าไม่ตรงกับตัวรูปพรรณอย่างแน่นอน⁶² ในขณะที่จังหวัดสุรินทร์มีการตรวจพบขบวนการสวมตัวรูปพรรณข้าง พล.ต.ท.เอกรัตน์ มีปรีชา ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ในฐานะรองหัวหน้าศูนย์ป้องกันปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปิดเผยว่า ในจังหวัดสุรินทร์มีขบวนการสวมสิทธิตัวรูปพรรณข้าง โดยมีนายสุรนต์ เต็มศักดิ์ เป็นผู้ดำเนินการออกตัวรูปพรรณ จากนายทะเบียนอำเภอมืองชัยภูมิ โดยมีชอบ ซึ่งขณะนี้ได้ออกหมายจับนายสุรนต์และผู้เกี่ยวข้องแล้ว⁶³ ในขณะที่เจ้าหน้าที่บุกตรวจบุกตรวจยึดข้างแอฟริกาขนาดใหญ่ 2 กิ่ง มูลค่า 2.3 ล้านบาท ในร้านจำหน่ายของฝากชื่อดังกลางเมืองสุรินทร์ พร้อมควบคุมตัวเจ้าของร้านพร้อมเพื่อนร่วมแก๊งรวม 3 คนดำเนินคดีตามกฎหมายและยึดของกลางไว้ตรวจสอบดีเอ็นเอ⁶⁴ ส่วนในปางข้างและแหล่งจัดแสดงข้าง จังหวัดพังงา ตำรวจได้สั่งอายัดข้าง 70 เชือกเพื่อตรวจสอบลักษณะของข้างเป็นข้างป่าที่ถูกลักลอบสวมตัวรูปพรรณให้เป็นข้างบ้านหรือไม่ตำรวจกรมสอบสวนกลางและเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เข้า

⁶¹ พิรุณ ปางข้างหัวหินฝังซากข้างตายไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ ห่วงสวมตัวเถื่อน. (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/259272> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶² ตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตรวจสอบตัวรูปพรรณข้างในจังหวัดภูเก็ต. 2556. (URL: <http://news.thaipbs.or.th/content/168587> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶³ ตำรวจยึดข้าง 6 เชือกในจังหวัดสุรินทร์หลังตรวจสอบขบวนการสวมตัวรูปพรรณข้าง. 2556. (URL: <http://news.thaipbs.or.th/content/191509> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶⁴ ผู้จัดการออนไลน์. บุกยึดข้างขนาดใหญ่ 2 กิ่งกว่า 2 ล้านบาทในร้านขายของฝากชื่อดังเมืองสุรินทร์. 2557. (URL : <http://www.manager.co.th/local/viewnews.aspx?NewsID=9570000130677> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

ตรวจสอบปางช้างและจุดแสดงช้าง อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จำนวน 3 แห่ง โดยขอดูหนังสืออนุญาตครอบครองช้างและตัวรูปพรรณช้างว่าตรงกับช้างที่ครอบครองหรือไม่ หลังตำรวจกรมสอบสวนกลางมีข้อมูลว่า ขบวนการลักลอบค้าช้างป่าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ จังหวัดเพชรบุรี และช้างจากประเทศเพื่อนบ้าน ลักลอบส่งช้างป่าขายให้กับปางช้าง และสถานที่จัดแสดงช้างในจังหวัดพังงาจากการตรวจสอบพบว่าช้างในตัวอย่างรูปพรรณส่วนใหญ่ ที่ผู้ครอบครองนำไปยืนยันไม่ตรงกัน และบางเชือกไม่มีที่มาที่ไปชัดเจน รวมทั้งไม่มีประวัติพ่อ-แม่ช้าง ทำให้ต้องส่งอายัดช้างชั่วคราวกว่า 70 เชือก⁶⁵ แม้กระทั่งในร่มพระศาสนาก็ไม่เว้น จากการร้องเรียนของชาวบ้านพบว่าพระในสวนป่าพุทธสถานสุประดิษฐ์เมธีมิตติยาให้ช้างล้ม⁶⁶ มีนายหน้าซื้อช้างล้มไปฆ่าแหละเนื้อขาย กิโลกรัมละ 50 บาท ด้านหัวหน้าฝ่ายสุขภาพสัตว์มหาสารคามตั้งข้อสังเกตพระสวนป่าให้ช้างแก่กินรำข้าวทำให้ย่อยยากอาจเป็นสาเหตุทำให้ช้างป่วยจนล้ม

จากการสัมภาษณ์ พ.ต.ท.สมบัติ เตื่องวิวัฒน์⁶⁷ ตำแหน่งข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการส่วนการประสานงานระหว่างประเทศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศ “Freeland”⁶⁸ ซึ่งดูแลในเรื่องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการค้าสัตว์ป่าและค้าทาส โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ กลุ่มอาเซียน รัฐบาลสหรัฐอเมริกา และองค์กรภาครัฐและเอกชนกว่า ๕0 แห่ง โดยในประเทศไทยได้ประสานงานร่วมกับ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมอุทยาน กรมศุลกากร และกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะกรณีประเด็นปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้านในประเทศไทยว่า ในประเทศไทยนั้นการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ (ช้างเอเชีย) นั้นกระทำเพื่อเหตุผลทางเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวมากกว่าเพื่อนำมาใช้เป็นแรงงาน อาทิลูกค้าลอบล่าช้างป่าแถบบริเวณชายแดนไทย – พม่า โดยเฉพาะการล่าลูกช้างซึ่งมีราคามากกว่าช้างหนุ่ม เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อนำลูกช้างมาฝึกแสดง หรือเพื่อการท่องเที่ยว โดยลูกช้างมักมีอายุน้อยไม่หย่านมและอาจเสียชีวิตระหว่างการขนส่ง ส่วนกรณีการค้าช้างนั้นมียอดลดลงในปัจจุบัน เนื่องจากตลาดนิยมงาช้างสายพันธ์ุสายพันธ์ุแอฟริกันมากกว่า

กรณีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการวิธีการดำเนินการสอบสวน และตรวจรูปพรรณของช้างนั้น แต่เดิมใช้วิธีการสอบปากคำพยานบุคคลเป็นหลักและดูจากสภาพภายนอกของช้างเป็นหลัก

⁶⁵ ตำรวจส่งอายัดช้าง 70 เชือกในปางช้างจังหวัดพังงา. 2556 (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/167145> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶⁶ คมชัดลึก. เผยมีนายหน้าซื้อช้างล้มฆ่าแหละเนื้อขาย. 2554. (URL : <http://www.komchadluek.net/news/local/102501> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

⁶⁷ พ.ต.ท.สมบัติ เตื่องวิวัฒน์. ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการส่วนการประสานงานระหว่างประเทศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ). สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

⁶⁸ เจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศ “Freeland”. (URL: www.freeland.org สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560).

มิได้มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาตรวจสอบจึงก่อให้เกิดปัญหาหากกรณีการลักลอบนำช้างป่าจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมตัวรูปพรรณช้างที่ตายไปแล้ว ปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลจะใช้มาตรา 44 ออกคำสั่งเรื่อง มาตรการป้องกัน การนำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้าน โดยให้เจ้าของช้างนำช้างที่อยู่ในความครอบครอง ทั้งที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณแล้วและยังไม่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณทุกเชือก ไปทำการเก็บตัวอย่างเลือดสำหรับตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) และให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองให้แก่เจ้าของช้างภายใน 180 วัน เป็นไปตามอนุสัญญาไซเตส เพื่อไม่ให้ไทยถูกระงับนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าและพันธุ์พืช แต่อย่างไรก็ตามเห็นว่าควรใช้เทคโนโลยีความรู้ความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไรจากต่างประเทศซึ่งมีหลายองค์พร้อมให้ความช่วยเหลือ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อาทิ Lusaka Agreement Task Force⁶⁹ กลุ่มร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายข้ามชาติกลุ่มแอฟริกา ซึ่งมีเทคโนโลยีก้าวหน้าในการตรวจสอบอายุและรหัสพันธุสัตว์ป่าจากมูลสัตว์ โดยวิธี Polymerase Chain Reaction (PCR) โดยไม่จำเป็นต้องใช้ตัวอย่างเลือดในการตรวจสอบ จึงตัดประเด็นปัญหาเรื่องความยินยอมจากเจ้าของสัตว์ป่าที่มีไว้ในครอบครอง และเพื่อขยายฐานการจัดเก็บข้อมูลของช้างโดยให้ดียิ่งขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ที่สามารถ นำมูลช้างป่ามาตรวจสอบและจัดเก็บลงเป็นรหัสฐานพันธุกรรมช้างป่า เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลตรวจสอบเพื่อป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่ากลุ่มคนบางกลุ่มมีค่านิยมโดยเชื่อว่าช้างเป็นเครื่องตกแต่งที่แสดงถึงสถานะทางสังคมและความร่ำรวย และความเชื่อในการครอบครองช้าง งาช้าง กระดุกช้าง เพื่อสร้างบารมี จึงก่อให้เกิดการกระทำความผิดเป็นขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการขยายเป้าหมายไปสู่สัตว์สายพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งนอกจากกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังกระทบต่อความมั่นคงของชาติ หลักนิติรัฐ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนและประเทศ นอกจากนี้ช้างเมื่อเป็นสัตว์เลี้ยงแล้ว จะสามารถซื้อขายได้ตามกฎหมายแพ่ง ดังนั้น จึงทำให้มีการลักลอบจับช้างป่าเพื่อมาขายเป็นจำนวนมาก รวมทั้งค่าธรรมเนียมในการซื้อขายช้างมีอัตราต่ำมากจึงส่งผลให้มีการส่งช้างไปยัง ต่างประเทศ

4.1.2 ปัญหาการที่หน่วยงานของรัฐแก้ปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนแบบแยกส่วนและขาดการบูรณาการ

ปัญหาอันเกิดจากการที่มีหน่วยงานของรัฐผู้มีหน้าที่กฎหมายหลายฉบับดำเนินการไม่เป็นเอกภาพ จากงานของจุฑามาศ นิลนงศ์ ได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 กันยายน พุทธศักราช 2559 เรื่อง มาตรการป้องกันช้างป่ามาสวมสิทธิเป็นช้างบ้าน และจากการสัมภาษณ์พนักงานอัยการเมริกา เหลืองอมรเลิศ ได้ระบุว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการลักลอบนำช้างป่ามาสวมทะเบียนคือการที่หน่วยงานที่ใช้

⁶⁹ Lusaka Agreement Task Force. (URL: <http://lusakaagreement.org/> สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2560).

อำนาจในกฎหมายต่างฉบับกันทำงานโดยไม่ประสานงานกันและมีมาตรการในการทำงานที่แตกต่างกัน⁷⁰

จากประเด็นดังกล่าวในข้างต้นนี้ เกิดขึ้นเพราะในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างอยู่หลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และพระราชบัญญัติช้าง พ.ศ. 2558 ซึ่งแต่ละฉบับก็มีความแตกต่างในเนื้อหาและนิยามขึ้นอยู่กับปัญหาและความจำเป็นในการออกกฎหมายแต่ละฉบับ จะเห็นได้ว่าสัตว์เพียงชนิดเดียวใช้กฎหมายดูแลถึง 3 ฉบับนอกจากนี้ก็จะเห็นได้ว่าในกฎหมายแต่ละฉบับมีก็จะกำหนดหน่วยงานและเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละภาคส่วนก็จะทำงานและรับผิดชอบแต่เฉพาะขอบเขตงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตัวเองมีได้ทำงานประสานกัน เช่น หน่วยงานทางปกครองที่รับผิดชอบงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตัวเองมีได้ทำงานประสานกัน เช่น หน่วยงานทางปกครองที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับช้างรูปพรรณจะพิจารณาขึ้นตัวรูปพรรณให้กับเจ้าของหรือควาญช้างที่นำช้างมาขึ้นตัวรูปพรรณโดยพิจารณาจากลักษณะภายนอกและการสอบปากคำพยานบุคคลเป็นหลัก ในขณะที่เจ้าหน้าที่กรมอุทยานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ยึดและจับกุมตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้นำวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์เช่น การตรวจ DNA มาใช้ในการตรวจพิสูจน์ ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ตรวจสอบมีข้อสงสัยว่าช้างที่ควาญครอบครองน่าจะเป็นช้างป่าที่นำมาสมตัวรูปพรรณย่อมเกิดข้อพิพาทขึ้นกับหน่วยงานทางปกครองเมื่อเจ้าของหรือควาญช้างพยายามยกข้อต่อสู้ว่าได้ดำเนินการขึ้นตัวโดยชอบด้วยกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ หรือในกรณีที่กรมอุทยานแห่งชาติได้ทำหนังสือขอข้อมูลจากนายทะเบียนเกี่ยวกับช้างที่ดำเนินการยึดแต่ไม่ได้รับหนังสือตอบกลับมาจากนายทะเบียน ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายต่างฉบับกันหลายหน่วย จึงเป็นช่องโหว่ของกฎหมายที่สามารถนำช้างป่ามาสมสิทธิเป็นช้างบ้านได้

4.2 ข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาในประเด็นด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างในประเทศไทย คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ฉบับ อันได้แก่ ฉบับแรก พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่ขาดความรัดกุม หรือหละหลวม และได้กลายมาเป็นช่องโหว่ของกฎหมายที่นำไปสู่ปัญหาการสมทะเบียนช้างป่า ในทำนองเดียวกันฉบับที่สองได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ มีความเกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าหลายประเภทอันส่งผลให้เนื้อหาหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับช้างขาดรายละเอียดอย่างเพียงพอและนำไปสู่ปัญหาเรื่องการสมทะเบียนช้างป่า

4.2.1 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

⁷⁰ จุฑามาศ นิลนงศ์. ความหลากหลายชนิดของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าควนแม่ยายหม่อน จังหวัดชุมพรและจังหวัดระนอง.(กรุงเทพฯ : สำนักงานอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2560)

จากการศึกษาพระราชบัญญัติพาหนะ พ.ศ.2482 พบว่าปัญหาสำคัญคือ ปัญหาช่องโหว่ และความไม่รัดกุมของกฎหมาย พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 ให้ความหมาย “ข้าง” ที่เป็น สัตว์พาหนะ ตามมาตรา 8 กำหนดให้ข้างบ้านต้องจดทะเบียนตัวรูปพรรณ เมื่ออายุย่างเข้าปีที่ 8 โดย เจ้าของต้องนำข้างมาให้นายทะเบียนตรวจสอบที่มา ในมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติ ได้กำหนดความหมาย “สัตว์พาหนะ” (ข้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา ซึ่งได้ทำหรือต้องทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัตินี้) “ตำหนิ รูปพรรณ” (ลักษณะสัณฐานโดยเฉพาะของสัตว์พาหนะแต่ละตัวซึ่งเป็นอยู่เอง หรือซึ่งทำให้มีขึ้นใช้เป็น เครื่องหมาย) “ตัวรูปพรรณ(เอกสารแสดงตำหนิรูปพรรณสัตว์พาหนะ) “นายทะเบียน” (นายอำเภอหรือ ผู้ทำการแทน หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้) “เจ้าพนักงาน” (พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและนายทะเบียนตาม พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 นั้น ไม่ใช่บังคับกับสัตว์พาหนะของทางราชการ เว้นแต่มีการโอน กรรมสิทธิ์สัตว์นั้นแก่เอกชน)

ทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ตามมาตรา 8 ได้กำหนดหลักเกณฑ์สัตว์พาหนะที่จะต้องจัดทำ ตัวรูปพรรณ 5 หลักเกณฑ์ คือ 1) ข้างมีอายุย่างเข้าปีที่แปด 2) สัตว์อื่นนอกจากโคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่ หก 3) สัตว์ใดได้ใช้ขับขี่ลากเข็นหรือใช้งานแล้ว 4) สัตว์ใดที่มีอายุย่างเข้าปีที่สี่ เมื่อนำออกนอก ราชอาณาจักรและ 5) โคตัวเมียมีอายุย่างเข้าปีที่หก เมื่อจะทำการโอนกรรมสิทธิ์ เว้นแต่ในกรณีรับมรดก โดยมีวิธีการจดทะเบียนตัวรูปพรรณ ไว้คือให้เจ้าของหรือตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้าน หรือพยานใน กรณีที่ไม่มีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านไปด้วยไม่ได้ นำสัตว์นั้นไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนาย ทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ภายในกำหนดดังต่อไปนี้ เว้นแต่ไม่สามารถที่จะนำไปได้ดังนี้ 1) สัตว์ใน อนุมาตรา 1 และอนุมาตรา 2 ตามที่นายทะเบียนจะได้ประกาศเป็นรายตำบล และกำหนดระยะเวลาไม่ น้อยกว่าเก้าสิบวัน 2) สัตว์ในอนุมาตรา 3 ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันได้ใช้ขับขี่ลากเข็นหรือใช้ งานแล้ว 3) สัตว์ในอนุมาตรา 4 และอนุมาตรา 5 ต้องขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณก่อนนำออกนอก ราชอาณาจักร หรือทำการโอนกรรมสิทธิ์สัตว์ที่มีได้อยู่ในบังคับแห่งอนุมาตรา 1 ถึงอนุมาตรา 5 เจ้าของจะขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณก็ได้ซึ่งเมื่อนายทะเบียนพร้อมด้วยเจ้าของหรือตัวแทนได้ ตรวจสอบตำหนิรูปพรรณเห็นเป็นการถูกต้อง และเจ้าของหรือตัวแทนได้ชำระค่าธรรมเนียมแล้ว ให้นาย ทะเบียนจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณให้

ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 นั้นได้มีการยกเลิก พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ร.ศ. 119 เพื่อความสะดวกแก่การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งในส่วนเกี่ยวกับการจด ทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ข้อ 1 กำหนดว่า “เมื่อเจ้าของสัตว์หรือ ตัวแทนพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านหรือพยาน นำสัตว์มาจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ ตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะให้นายทะเบียนท้องที่พร้อมด้วยเจ้าของหรือ ผู้แทนและพยานตรวจสอบตำหนิรูปพรรณให้เป็นการถูกต้องแล้วสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์ให้ เห็นความบริสุทธิ์ เมื่อได้รับเงินค่าธรรมเนียมตามอัตราในกฎกระทรวงแล้วจึงออกตัวรูปพรรณให้ตัวเลข 1

ฉบับ โดยมิชักช้า...” จากข้อกำหนดดังกล่าว เมื่อเจ้าของหรือผู้แทนนำสัตว์พาหนะมาทำการขึ้นตัวรูปพรรณ นายทะเบียนก็จะสอบถามเจ้าของหรือผู้ทำการแทนถึงประวัติความเป็นมา เช่น หากนำช้างมาทำการขึ้นตัวรูปพรรณ นายทะเบียนจะสอบถามว่าช้างนี้เป็นลูกของพังอะไร ทั้งนี้เนื่องจากว่าลูกช้างที่จะขึ้นทะเบียนได้นั้นต้องเกิดมาจากแม่ช้างที่มีทะเบียนอยู่แล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งนายทะเบียนจะสอบถามถึงวิธีการได้ช้างมาว่าเจ้าของหรือผู้แทนได้ช้างมาโดยวิธีใด โดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยน เป็นต้น จากนั้นนายทะเบียนก็จะสอบถามถึงลักษณะโดยทั่วไปและลักษณะพิเศษ เช่น ช้างนั้นมีเล็บหน้า 10 เล็บ หลัง 8 บรรทัดหลังโกง เป็นต้น หลังจากได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วเจ้าของก็ต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมให้ครบถ้วนนายทะเบียนจึงจะออกตัวรูปพรรณให้

จากพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 พิจารณาได้ว่า กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่กำหนดเพียงกรอบคร่าว ๆ ในการจดทะเบียน ด้วยเหตุนี้จึงมีช่องโหว่หลายประการ

ประการที่หนึ่ง จากการสัมภาษณ์นายธนาคม ฐานันท์ สำนักบริการทะเบียนกรมการปกครอง ได้ให้ข้อมูลว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดมาจากการที่พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ได้กำหนดเพียงว่าให้เจ้าของนำช้างที่อายุย่างเข้าปีที่แปดมาจดทะเบียนซึ่งการกำหนดดังกล่าวทำให้เป็นการง่ายแก่การลักลอบนำช้างมาสวมทะเบียน จากประเด็นดังกล่าวเห็นได้ว่าการที่กฎหมายไม่ได้ระบุให้เจ้าของช้างหรือควาญช้างจะต้องแจ้งการเกิดของช้างแต่เพียงกำหนดให้เจ้าของนำช้างที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดมาดำเนินการจดทะเบียนตัวรูปพรรณ ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ทำให้เกิดช่องโหว่ ซึ่งเป็นการยากต่อเจ้าหน้าที่ที่จะสอบสวนที่มาและความเป็นมาของช้างที่นำมาขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณว่าเกิดจากมาช้างที่มีทะเบียนจริงหรือไม่ ประกอบกับช้างที่มีอายุต่ำกว่า 8 ปี จะเป็นช่วงอายุที่มักพบการนำช้างปามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้านได้ง่ายกว่าช้างที่โตแล้ว ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันฐานข้อมูลเกี่ยวกับช้างจึงมีความคลาดเคลื่อนเป็นอย่างมาก ดังเช่นฐานข้อมูลเกี่ยวกับช้างของกรมการปกครองมีช้างอยู่ประมาณ 3,500 เชือก แต่ทะเบียนของกรมปศุสัตว์ที่มีการรักษาช้างบ้านทั้งหมดมีมากกว่านั้น อาจจะมีมากถึง 4,000 เชือกซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก

ประการที่สอง จากการสัมภาษณ์พนักงานอัยการเมริกา เหลืองอมรเลิศ ได้ให้ข้อมูลว่าในปัจจุบันจากพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ได้บัญญัติหลักการคร่าว ๆ

เกี่ยวกับการนำช้างมาขึ้นตัวรูปพรรณทำให้เป็นการง่ายแก่การลักลอบนำช้างมาสวมทะเบียน จากประเด็นดังกล่าวพิจารณาได้ว่า⁷¹ ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และตามระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 กำหนดเพียงให้ “...นายทะเบียนท้องที่พร้อมด้วยเจ้าของหรือผู้แทนและพยานตรวจสอบตำหนิรูปพรรณให้เป็นการถูกต้องแล้วสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์ให้

⁷¹ เมริกา เหลืองอมรเลิศ. พนักงานอัยการ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

เห็นความบริสุทธิ์...” ดังนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการสอบสวนอย่างหลวม ๆ

มิได้มีความรัดกุมแต่อย่างใด เนื่องจากในตรวจสอบของนายทะเบียนตามกฎหมายและระเบียบดังกล่าวจะเป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาเพียงลักษณะภายนอกของข้างมิได้มีมาตรการหรือวิธีการใดทางนิติวิทยาศาสตร์ ที่นายทะเบียนจะสามารถตรวจสอบได้ว่าข้างที่นำมาจดทะเบียนนั้นเป็นลูกของข้างที่มีทะเบียนตัวรูปพรรณจริงตามที่เจ้าของหรือความถูกต้องอ้าง ส่วนการสอบสวนอื่น ๆ ก็จะเป็นการสอบปากคำและเจ้าของหรือความถูกต้องเข้าเท่านั้น

ประการที่สาม ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 มิได้มีข้อกำหนดให้อำนาจเจ้าหน้าที่ที่สามารถตรวจเก็บขนหรือเนื้อเยื่อของข้างหรือดำเนินการอื่นใดกับข้างที่นำมาจดทะเบียนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลทางของข้างที่นำมาจดทะเบียนแต่อย่างใด ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ทางทะเบียนมีฐานข้อมูลดังกล่าวสมบูรณ์เพียงพอเป็นการช่วยให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจยึดข้างป่าสามารถนำไปใช้เพื่อตรวจสอบผู้ที่ครอบครองข้างโดยอ้างตัวรูปพรรณได้ว่าเป็นข้างตัวเดียวกับที่ปรากฏในตัวรูปพรรณหรือไม่

ในขณะเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ท่านอเมริกา เหลืองอมรเลิศ ตำแหน่งพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด ได้ให้ข้อมูลว่าปัญหาหรือสาเหตุ ในคดีการนำข้างป่ามาสวมตัวรูปพรรณมองว่าปัญหาที่สำคัญเกิดจาก การที่ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 ตามมาตรา 8 ไม่ได้กำหนดให้เจ้าของข้างหรือความถูกต้องจะต้องแจ้งการเกิดของข้างกับนายทะเบียนกฎหมายเพียงกำหนดให้เจ้าของนำข้างที่มีอายุเข้าปีที่แปดมาดำเนินการจดทะเบียน ทำตัวรูปพรรณ และตามระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 กำหนดเพียงให้ “...นายทะเบียนท้องที่พร้อมด้วยเจ้าของหรือผู้แทนและพยานตรวจสอบตำหนิรูปพรรณให้เป็นการถูกต้องแล้วสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์ให้เห็นความบริสุทธิ์...” ดังนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการสอบสวนอย่างหลวม ๆ มิได้มีความรัดกุมแต่อย่างใด เนื่องจากในตรวจสอบของนายทะเบียนตามกฎหมายและระเบียบดังกล่าวจะเป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาเพียงลักษณะภายนอกของข้างมิได้มีมาตรการหรือวิธีการใดทางนิติวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นการง่ายที่จะมีผู้ลักอบนำลูกข้างป่ามาแจ้งเพื่อให้นายทะเบียนขึ้นตัวรูปพรรณ ปัญหาอีกประการหนึ่งเกิดจากการที่มีหน่วยงานของรัฐผู้มีหน้าที่กฎหมายหลายฉบับดำเนินการไม่เป็นเอกภาพ เช่น การตรวจ DNA มาใช้ในการตรวจพิสูจน์ ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ตรวจสอบมีข้อสงสัยว่าข้างที่ความถูกต้องครอบครองน่าจะเป็นข้างป่าที่นำมาสวมตัวรูปพรรณย่อมเกิดข้อพิพาทขึ้นกับหน่วยงานทางปกครองเมื่อเจ้าของหรือความถูกต้องพยายามยกข้อต่อสู้ว่าได้ดำเนินการขึ้นตัวโดยชอบด้วยกฎหมายกับเจ้าหน้าที่⁷²

4.2.2 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

⁷² อเมริกา เหลืองอมรเลิศ. พนักงานอัยการ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พบว่าปัญหาสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ การขาดการจำเพาะเจาะจงเรื่องช้าง

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535⁷³

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือในน้ำ และให้หมายความรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และตามที่จะกำหนด โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

“สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

“ซากของสัตว์ป่า” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างของสัตว์ป่าที่ตายแล้วหรือเนื้อของสัตว์ป่า ไม่ว่าจะได้บั้ง ย่าง ร่ม ตากแห้ง หมัก หรือทำอย่างอื่นเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย และไม่ว่าจะชำแหละแยกออก หรืออยู่ในร่างของสัตว์ป่านั้นและหมายความรวมถึง เขา หนัง กระดูก ฟัน งา ขนายนอน ขน เกล็ด เล็บ กระดอง เปลือก หรือส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ป่าที่แยกออกจากร่างของสัตว์ป่าไม่ว่าจะยังมีชีวิตหรือตายแล้วมาตรา 18 ห้ามมิให้ผู้ใดเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองเว้นแต่

1. เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 1๗ โดยได้รับใบอนุญาตให้เพาะพันธุ์จากอธิบดี

2. เป็นการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตจัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 ซึ่งได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้เพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองที่อยู่ในความครอบครองเพื่อประโยชน์แก่กิจการสวนสัตว์สาธารณะของตน

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เพาะพันธุ์สัตว์ตามวรรคหนึ่ง และการได้มาซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อการเพาะพันธุ์ของผู้รับใบอนุญาตตาม (1) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และผู้รับใบอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

ใบอนุญาตตาม (1) และ (2) ให้สิ้นอายุลงเมื่อผู้รับใบอนุญาตได้แจ้งการเลิกการดำเนินการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าที่ได้รับอนุญาตต่ออธิบดีตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน หรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่จะเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 1๗

⁷³ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535. (URL :

<http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2535/A/015/1.PDF> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560).

ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว และโดยต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้ใช้บังคับแก่

1. การครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองของผู้รับใบอนุญาตเพาะพันธุ์ตามมาตรา 18 (1) ที่มีไว้เพื่อการเพาะพันธุ์หรือได้มาจากการเพาะพันธุ์ หรือซากของสัตว์ป่าดังกล่าว

2. การครอบครองสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะของผู้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งและดำเนินกิจการสวนสัตว์สาธารณะตามมาตรา 29 และได้จัดแสดงไว้ในสวนสัตว์สาธารณะที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น

มาตรา 20 ห้ามมิให้ผู้ใดค้าสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว เว้นแต่เป็นการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่กำหนดตามมาตรา 1๗ ที่ได้มาจากการเพาะพันธุ์ ซากของสัตว์ป่าดังกล่าว หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว ทั้งนี้ โดยได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน และซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง ให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครองนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)) รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทกำหนดโทษในความผิดฐานช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจําหน่ายหรือรับไว้ ให้ครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าอันได้มาโดยการกระทำความผิด และแก้ไขเพิ่มเติมอัตราค่าธรรมเนียมท้ายพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ให้ครอบคลุมถึงการนำเข้าส่งออก หรือนำผ่าน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าสงวนหรือซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ข้อ 2 กำหนดให้สัตว์ป่าตามบัญชีท้ายกฎกระทรวงนี้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครองซึ่งบัญชีสัตว์ป่าคุ้มครองลำดับที่ 127 กำหนดให้ช้าง (*Elephas maximus*) เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง (สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม)⁷⁴

จากการสัมภาษณ์นายสุนทร ฉายวิฒนะ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ให้ข้อมูลว่ากรมอุทยานมีหน้าที่ในการดูแลควบคุมรักษา และจัดการผู้กระทำความผิดกับการครอบครองช้างโดยผิดกฎหมายช้างตาม พ.ร.บ.สัตว์ป่า พ.ศ.2535 ที่กรมอุทยานดูแลตามกฎหมายเกี่ยวกับการล่า การจับ การกระทำความผิดตาม พ.ร.บ.นี้ช้างบ้านที่เกี่ยวข้อง

⁷⁴ ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.

บางครั้ง ระเบียบ หลักเกณฑ์หรือการตรวจสอบ ควบคุมต่าง ๆ ปล่อยปละละเลย ทำให้ข้างป่าไปเกี่ยวข้องกับข้างบ้าน เช่น การทำตัวที่มันไม่โต เป็นต้น

ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายที่ควรแก้หรือออกเพิ่มเติมถ้าตรงนี้ทำได้เต็มที่ ก็อาจจะแก้ไขปัญหาได้ดีอาจมีการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ มีการออก พ.ร.บ.ข้างเป็นการเฉพาะซึ่งรวมถึงข้างในป่า ข้างในบ้าน ข้างที่คนนำมาเลี้ยง นี่คือนโยบายถ้าเราให้ประชาชน เอาข้างมาเป็นทรัพย์สิน จะทำให้หน้าตาของข้างต่างกัน ถ้ามีการครอบครองข้างอยู่ เรื่องของการใช้ทางวิทยาศาสตร์ก็น่าจะแก้ไขปัญหาก็ได้⁷⁵

ปัญหาที่พบจากการสัมภาษณ์นายธนาคม ฐานันท์ สำนักบริการทะเบียนกรมการปกครอง ได้ระบุว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกิดจากในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้างหลายฉบับ ทำให้มีปัญหาในการบังคับใช้เนื่องจากแต่ละกฎหมายมีรายละเอียดคำนิยามที่แตกต่างกันและมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกัน⁷⁶ ในประเด็นดังกล่าวเห็นได้ว่า การบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ไม่สามารถใช้ได้โดยลำพังจะต้องนำกฎหมายอื่น ๆ มาประกอบ เช่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือในน้ำ แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว จากมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้มีได้มีความชัดเจนเกี่ยวกับสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ที่บัญญัติว่า “สัตว์พาหนะ” หมายความว่า ข้าง ม้า กระบือ ล่อ ลา ซึ่งได้ทำหรือทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้หากเป็นซาก (งาช้าง) กลับมีพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่ใช้กำกับดูแล จะเห็นได้ว่าสัตว์เพียงชนิดเดียวใช้กฎหมายดูแลถึง 3 ฉบับ ดังนี้ จึงทำให้การตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับข้างเป็นเรื่องที่สร้างความสับสนได้ง่าย และเมื่อในกฎหมายแต่ละฉบับก็ได้กำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแตกต่างกันไปซึ่งแต่ละหน่วยงานต่างคนต่างรับผิดชอบเฉพาะในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองจึงก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับข้าง

4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายและใช้ช่องทางอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาการนำข้างป่ามาสวมทะเบียน

⁷⁵ สุนทร ฉายวัฒน์. ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

⁷⁶ ธนาคม ฐานันท์. สำนักบริการทะเบียนกรมการปกครอง. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

จากการศึกษาถึงปัญหาในด้านเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาที่ขาดการบูรณาการและปัญหาในด้านกฎหมายตามที่ปรากฏในหัวข้อ 4.1 และ 4.2 คณะผู้วิจัย จึงนำมาสู่การนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างการสวมทะเบียนช่างป่าโดยแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้ ประการแรกแนวทางการแก้ไขปัญหาการนำช่างมาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ ประการที่สองการจัดสรรงบประมาณภาครัฐตลอดจนการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การจัดสร้างหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพเพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหาเรื่องช่าง ประการที่สามการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อการบูรณาการและการอุดช่องโหว่ของกฎหมาย ประการที่สี่ทางการส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อพิสูจน์อัตลักษณ์ช่าง เพื่อนำไปสู่การสร้างทะเบียนช่างอย่างเป็นระบบและประการที่สาม

4.3.1 แนวทางการแก้ไขปัญหการนำช่างมาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์

จากการสัมภาษณ์ ผู้จัดการปางช้างอยุธยา แล เพนียด ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการนำช่างมาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ว่า ควรให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น ให้มีสมาคม คณะกรรมการของภาคเอกชนเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการแก้ไขปัญหา หน่วยงานของรัฐควรมีความจริงจัง จริงใจ ต่อเนื่อง ในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน เช่น การจัดตั้งกองทุนให้เงินกู้ยืมแก่ปางช้างและควาญช้าง นอกจากนี้ยังอาจให้หน่วยงานของรัฐเป็นที่เลี้ยงให้กับภาคเอกชนในการจัดการช่าง⁷⁷

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าในการแก้ปัญหการนำช่างป่ามาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ หน่วยงานภาครัฐควรมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาโดยอาจร่วมกับภาคเอกชนจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญห โดยอาจมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนปางช้างและควาญช้างให้สามารถอยู่ได้ตามสมควร ซึ่งการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหการนำช่างป่ามาสวมทะเบียน ยังเป็นการช่วยสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวธรรมชาติในประเทศไทยอีกด้วย

4.3.2 การจัดสรรงบประมาณภาครัฐและการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่เกี่ยวข้อง

1) การปรับโครงสร้างส่วนราชการเพื่อแก้ปัญหการสวมทะเบียนช่าง

จากการศึกษาข้างต้นทำให้เห็นว่า ปัจจุบันการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหการนำช่างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณ ยังเป็นการดำเนินการอย่างไม่บูรณาการ ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพอย่างแท้จริง ปัญหการสวมทะเบียนช่างจึงมีหลายหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาท ซึ่งที่ผ่านมา เห็นได้ว่ายังไม่มี การดำเนินการอย่างสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น วิธีทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการสวมทะเบียนช่างในประเทศไทยนั้น คือ การปรับปรุงหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีหน่วยงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เป็นปัญหา มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และมีงบประมาณที่เหมาะสม โดยผู้ทำการศึกษาขอเสนอ ดังนี้

(1) การจัดตั้งสำนักเอร์ราวิณพิทักษ์แห่งชาติ

⁷⁷ ผู้จัดการปางช้างอยุธยา. สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2560.

จะเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักซึ่งรวมบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับช้าง มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาเรื่องการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนและมีความซับซ้อน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งหน่วยงานซึ่งมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะ สามารถระบุกรณีที่มีความเสี่ยงต่อการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้างบ้าน เพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์ และสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างทัน่วงทีต่อไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการดำเนินงานอย่างครบวงจร และลดปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงานหลายหน่วยงาน ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า

โดยที่ในปัจจุบัน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่กำกับดูแล และมีความรับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สงวน คุ้มครอง ฟื้นฟู ดูแลรักษา ส่งเสริมและทำนุบำรุงทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 78 จึงอาจพิจารณาจัดตั้งสำนักเฮอร์คิวลิตส์ เป็นส่วนหนึ่งของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยมีหัวหน้าศูนย์เป็นข้าราชการระดับเชี่ยวชาญ (ข้าราชการระดับ 9 เดิม) และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่ประจำศูนย์ประมาณ 50 คน โดยเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์แต่ละคนจะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับเรื่องช้างในระดับหนึ่งเมื่อเริ่มงาน และหากจำเป็น จะได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์นายสุนทร ฉายวัฒน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยงานเป็นการเฉพาะกิจมาดูแลเฉพาะ เป็นเหมือนกรมพิทักษ์ช้าง ซึ่งท่านได้ให้ข้อมูลว่าเกินความจำเป็นไปหรือไม่ ถ้าเราทำข้อมูลต่าง ๆ ได้ครบถ้วนน่าจะดีเพราะตอนนี้มีหลากหลายหน่วยงาน หลายเจ้าภาพ ซึ่งข้อมูลไม่สัมพันธ์กัน แต่ถ้าหลายหน่วยงานแต่ใช้ข้อมูลอันเดียวกันก็จะดี แต่เป็นหน่วยงานเดียวก็จะดีต่อการบริหารจัดการแต่ช้านับได้แค่ ช้างบ้าน 3,700 เชือก ช้างป่าไม่เกิน 4,000 เชือกถ้าจะตั้งหน่วยงานก็อาจจะดูว่ายังไม่จำเป็น⁷⁹

หากพูดถึงต่างประเทศ มุมมองของต่างประเทศเขายอมรับว่าเรามีช้างป่า ช้างบ้าน ใช้ประโยชน์มากมาย เพียงแต่เราต้องมีมาตรการยอมรับว่าช้างที่ได้มาจากช้างบ้านจริง ๆ ในข้อเท็จจริงที่เอามาขาย ส่วนใหญ่ได้มาจากแอฟริกา ซึ่งไม่สามารถตรวจสอบด้วยตาเปล่าได้ มีข้อมูลการลักลอบต่าง ๆ ตรงนี้จึงต้องออกกฎหมายช้าง แต่ไม่แก้ปัญหาได้ทั้งหมดเพราะไม่สามารถตรวจสอบได้ว่า อันไหนถูกต้องตามกฎหมายและอันไหนไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะฉะนั้น มาตรการหรือ พ.ร.บ. งามช้าง ที่ออกมาแก้ปัญหาก็แก้ปัญหในระดับหนึ่ง ต่อไปอาจต้องใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ และแนวโน้มของ

⁷⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2547, (กรุงเทพ ฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547)

⁷⁹ สุนทร ฉายวัฒน์. ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

โลกเขาขอไม่ค้าขายชิ้นส่วนได้ไหม แต่บ้านเราติดเรื่องทรัพย์สินส่วนตัว ยกเลิกการค้างาช้างได้ไหม คือข้อเสนอแนะของต่างประเทศ

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์นายธนาคม ฐานันท์ สำนักบริการทะเบียนกรมการปกครอง ว่าในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรมีการรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและกำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว⁸⁰

อนึ่ง ในการปรับโครงสร้างของหน่วยงานราชการ มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในกรณีที่จะจัดตั้งสำนักเฮอร์คิวลีสแห่งชาติ จำเป็นต้องมีการปรับแก้ไขกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2547 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีอำนาจในการออกกฎกระทรวง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8๘ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534 ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของสำนักเฮอร์คิวลีสแห่งชาติ ประกอบด้วย งาน ได้แก่ การลงทะเบียนช้าง และการลงทะเบียนควาญช้าง การเก็บเนื้อเยื่อของช้าง การป้องกันและปราบปราม สืบสวนสอบสวนการทำความผิดที่เกี่ยวกับช้าง

2) การจัดสรรงบประมาณ เพื่อการจัดตั้งสำนักเฮอร์คิวลีสแห่งชาติ จำเป็นต้องมีการตั้งและจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอในการดำเนินงาน ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหาการจัดสรรงบประมาณอย่างไม่เพียงพอ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในการดำเนินการของสำนักเฮอร์คิวลีสแห่งชาติ จะมีงบประมาณหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) เงินเดือนบุคลากร

(2) ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในสำนักงาน (เช่น ค่าวัสดุ อุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุง ตกแต่งสำนักงาน ค่าดำเนินงานทางเทคนิค)

(3) ค่าสาธารณูปโภค (เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์)

(4) ค่ายานพาหนะ

ทั้งนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรตั้งงบประมาณให้เพียงพอเพื่อการดำเนินการดังกล่าวอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

4.3.3 แนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากที่ได้ทำการรวบรวมเก็บข้อมูล คณะผู้ศึกษาพบว่า การที่มีผู้สามารถลักลอบนำช้างป่ามาสวมทะเบียนได้อย่างง่ายดายเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกำหนดแนวทางการสอบสวนไม่รัดกุมเพียงพอ ไม่มีการเก็บฐานข้อมูล การติดตาม และการที่มีกฎหมายหลายฉบับทำให้การบังคับใช้ไม่เป็นเอกภาพ ด้วยเหตุนี้ทางทีมผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายดังต่อไปนี้

⁸⁰ ธนาคม ฐานันท์. สำนักบริการทะเบียนกรมการปกครอง. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

ประการที่หนึ่ง จากการศึกษาของนายธนาคม ฐานันท์ สำนักบริการทะเบียน กรมการปกครอง ได้ระบุว่ากฎหมายควรปรับปรุงให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเข้าไปดำเนินการทำตัวรูปพรรณข้างหรือเก็บชิ้นส่วนของลูกข้างเพื่อเป็นฐานข้อมูลตั้งแต่ข้างเพิ่งแรกเกิด ดังนี้เห็นได้ว่า **พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482** ควรมีการแก้ไขโดยกำหนดให้ เจ้าของข้างหรือความข้างที่มีข้างตกลูกข้างต้องมาดำเนินการแจ้งการเกิดแก่เจ้าหน้าที่ทะเบียนภายใน 3 วัน เพื่อที่จะให้เจ้าหน้าที่ทะเบียนสามารถตรวจสอบทำทะเบียนตัวรูปพรรณ สอบสวนได้อย่างสะดวกและง่ายว่าลูกข้างดังกล่าวเกิดจากแม่ข้างตัวใดเป็นแม่ข้างที่มีทะเบียนจริงหรือไม่

ประการที่สอง **พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482** ควรมีการแก้ไขโดยกำหนดให้ เจ้าของข้างหรือความข้างจะต้องแจ้งให้นายทะเบียนชนิดตัวรูปพรรณเมื่อข้างตายภายในเวลา 3 วัน เพื่อป้องกันการลักลอบนำข้างปามาสวมทะเบียนข้างที่ตายแล้วได้อีก

ประการที่สาม จากงานของจุฑามาศ นิลนงค์ ได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 กันยายน พุทธศักราช 2559 เรื่อง มาตรการป้องกันข้างปามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้านได้เสนอว่าควรจัดทำเครื่องหมายประจำตัวข้างให้แก่ลูกข้างเกิดใหม่ หรือการฝังไมโครชิพ จากประเด็นดังกล่าว **พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482** และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรปรับปรุงมาตรการการเก็บข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล โดยกำหนดให้นายทะเบียนสามารถใช้อำนาจให้สัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทางนิติวิทยาศาสตร์ สามารถจัดเก็บขนหรือเนื้อเยื่อของข้างที่นำมาจดทะเบียนได้เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลในการพิสูจน์อัตลักษณ์ ประกอบกับหลักฐานตัวรูปพรรณ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย มีฐานข้อมูลในการตรวจสอบข้างที่มีความสงสัยว่าเป็นข้างเชือกเดียวกับข้างที่มีการทำตัวรูปพรรณไว้หรือไม่

ประการที่สี่ จากงานของจุฑามาศ นิลนงค์ ได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 กันยายน พุทธศักราช 2559 เรื่อง มาตรการป้องกันข้างปามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้าน ได้เสนอว่าควรจัดทำเครื่องหมายประจำตัวข้างให้แก่ลูกข้างเกิดใหม่ หรือการฝังไมโครชิพ และผลงานวิทยุพัชณีย์ เห็นประเสริฐ และรองศาสตราจารย์ ทิพย์มณี มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองดูแลข้างในประเทศไทยจากประเด็นดังกล่าว **พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482** และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรกำหนดให้นายทะเบียนจะต้องติดตั้งชิพ GPS กับลูกข้างที่นำมาแจ้งเกิดทำตัวรูปพรรณ ซึ่งไมโครชิพดังกล่าวควรเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ หากเป็นไปได้ควรมีการจัดทำไมโครชิพที่ระบุรหัสจังหวัด แยกแต่ละจังหวัดเพื่อระบุที่มาของข้างนั้น ๆ ได้ด้วย เพื่อ เป็นการช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องการที่ผู้ประกอบการสามารถฝังไมโครชิพได้เองและซื้อขายไมโครชิพกัน ซึ่งประโยชน์ของไมโครชิพดังกล่าวสามารถใช้ในการติดตามการเคลื่อนไหวของข้าง และใช้ในการตรวจสอบประวัติการเข้ารับรักษาพยาบาลของข้างเพื่อเป็นฐานข้อมูลเมื่อมีการนำข้างดังกล่าวเข้ารับรักษาพยาบาล

ประการที่ห้า จากการสัมภาษณ์พนักงานอัยการอเมริกา เหลืองอมรเลิศ ได้ให้ข้อมูลว่า ควรมีการกำหนดให้มีการนำข้างมาปรับปรุงทางทะเลเปียนเสมอเพื่อจะได้มีข้อมูลที่ทันสมัยที่สุด⁸¹ ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรกำหนด ให้เจ้าของข้างที่ได้ขึ้นตัวรูปพรรณไว้ต้องมานำข้างมา ดำเนินการให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือแจ้งตำหนิเพิ่มเติมแก่นายทะเบียนทุก ๆ 10 ปี เพื่อให้นายทะเบียน สามารถเพิ่มเติมรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับข้างได้และยังเป็นการช่วยป้องกันมิให้มีการนำข้างป่ามาสวม ทะเบียนได้ง่ายดังเช่นแต่ก่อน

ประการที่หก จากการสัมภาษณ์นายธนาคม ฐานันท์ สำนักบริการทะเบียนกรมการ ปกครอง ได้ระบุว่าปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกิดจากในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้างหลายฉบับ ทำให้มีปัญหาในการบังคับใช้เนื่องจากแต่ละกฎหมายมีรายละเอียดค่านิยมที่แตกต่างกันและมี หน่วยงานที่รับผิดชอบแตกต่างกัน ในประเด็นดังกล่าวเห็นได้ว่า ฝ่ายนิติบัญญัติควรนำพระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าและ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ข้างมาบัญญัติเป็นอีกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดค่านิยม และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้ กฎหมายเป็นหน่วยงานเดียวเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นเอกภาพมากขึ้น

4.3.4 แนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อพิสูจน์อัตลักษณ์ข้าง

การเก็บตัวอย่างเลือดข้างโดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมกับ กรมการปกครอง และกรมปศุสัตว์ เพื่อวิเคราะห์รหัสพันธุกรรม หรือดีเอ็นเอ ไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับ กรมการปกครองบันทึกเป็นข้อมูลสำหรับให้กรมการปกครองบันทึกเป็นข้อมูลในตัวรูปพรรณข้าง เป็นไป ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 ซึ่งเป็น มาตรการสำคัญในการป้องกันการนำข้างป่ามาสวมสิทธิข้างบ้าน และไม่ให้ประเทศไทยถูกระงับการ นำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าและพืชป่าตามบัญชีอนุสัญญาไซเตส⁸² แต่การดำเนินการตรวจรหัสพันธุกรรม หรือดีเอ็นเอ กลับยังพบปัญหาเกี่ยวกับการตัวรูปพรรณ เช่น กรณีข้างปลายที่จี และปลายเกาะพญาเพ็ชร จากตัวอย่างดังกล่าวซึ่งผลการตรวจดีเอ็นเอพบว่าเป็นข้างตัวเดียวกันที่จดทะเบียนตัวรูปพรรณ 2 แห่ง จึงมีตัวรูปพรรณ 2 ใบ⁸³ จึงเห็นได้ถึงปัญหาในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจสอบ และการเชื่อมต่อ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ รูปพรรณข้างให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกันทั้งประเทศยังคงมีปัญหาปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงมีแนวทางในการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการนำข้างป่ามาสวม ทะเบียนเป็นข้างบ้านได้ ดังนี้

1) การจัดทำโปรแกรมเพื่อจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับข้าง

⁸¹ อเมริกา เหลืองอมรเลิศ. พนักงานอัยการ. สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2560.

⁸² เก็บ DNA ป้องกันการนำข้างป่ามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้าน. (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/256732> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2559).

⁸³ อึ้ง DNA “ปลายที่จี – ปลายเกาะพญาเพ็ชร” ตรงกัน แต่ถือตัวรูปพรรณข้างสองใบ. (URL : <http://news.thaipbs.or.th/content/260453> สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560).

จากการศึกษาปัญหาที่เกิดจากการพยายามแก้ไขปัญหานำช้างป่ามาสวมทะเบียนของหน่วยงานภาครัฐซึ่งยังขาดการบูรณาการ ประเด็นสำคัญประการหนึ่งคือเมื่อหน่วยงานแยกส่วนการแก้ไขปัญหาก็ทำให้การขาดการจับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับช้างที่เป็นระบบเดียว ซึ่งเมื่อพิจารณาความพยายามในการจัดเก็บตัวอย่างเลือดของช้าง การจัดทำเครื่องหมายประจำตัวช้างที่ยังไม่มีเครื่องหมายประจำตัว และการดำเนินการตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2559 พบว่า ในการดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการในลักษณะการจับเก็บทางเอกสาร และการลงข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ไม่มีโปรแกรมซอฟต์แวร์สำหรับการจัดเก็บข้อมูลของช้างที่สามารถรวบรวมเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลที่สามารถประมวลผลได้ทั่วประเทศ⁸⁴ ปัจจุบันมูลนิธิช้างแห่งประเทศไทยได้ร่วมกับคณะสัตวแพทยศาสตร์และคณะเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำระบบบริหารจัดการสารสนเทศข้อมูลช้างเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ช้าง⁸⁵ แต่เป็นการดำเนินการเฉพาะหน่วยงานเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยงข้อมูลที่เป็นระบบเดียว ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าการจัดทำโปรแกรมซอฟต์แวร์สำหรับการจัดเก็บข้อมูลของช้างที่เป็นระบบเดียวโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับช้าง อาทิ เลขทะเบียนประจำตัว ข้อมูลประจำตัวช้าง รหัสพันธุกรรม (DNA) ลักษณะและรูปพรรณ และตัวรูปพรรณ เจ้าของช้าง เครื่องหมายไมโครชิป ภาพถ่าย ถิ่นที่อยู่ การย้ายถิ่นฐาน การตรวจรักษาช้าง โดยกำหนดรหัสการเข้าถึงให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการบันทึกข้อมูลในแต่ละระบบที่หน่วยงานรับผิดชอบ ซึ่งจะสามารถรวบรวมและประมวลผลเกี่ยวกับช้างในระบบเดียวกันทั่วประเทศ

2) การพัฒนาระบบไมโครชิป และการนำระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) มาใช้ในการติดตามตรวจสอบ

ระบบไมโครชิปเป็นระบบการจดทะเบียนช้างด้วยเครื่องหมายอิเล็กทรอนิกส์หรือไมโครชิป ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ทันสมัย ปลอดภัย ถาวร และปลอมแปลงได้ยาก โดยระบบไมโครชิปจัดทำขึ้นเพื่อให้ช้างบ้านทุกตัวในประเทศไทยมีเครื่องหมายประจำตัวถาวร เพื่อจดทะเบียนและสำรวจสำมะโนประชากรช้างอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อป้องกันการลักลอบปลอมแปลง นำช้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นช้างบ้าน และลักลอบค้าช้างระหว่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการในการดำเนินการโดยสัตวแพทย์พร้อมเจ้าหน้าที่ทำการสำรวจพื้นที่และนัดหมายเพื่อทำทะเบียนประวัติช้าง โดยจะมีการชัก

⁸⁴ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. คู่มือการปฏิบัติงานการเก็บตัวอย่างเลือดของช้างซึ่งเป็นสัตว์พาหนะ สำหรับเจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง กรมปศุสัตว์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (URL : <http://www.dnp.go.th/wildlifednp/images/stories/pdf/Elephant%20blood%20sampling%20manual%20for%20Authority.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2560).

⁸⁵ มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะ ICT และคณะสัตวแพทยศาสตร์ ม.มหิดล ส่งมอบระบบบริหารจัดการสารสนเทศช้าง ให้แก่มูลนิธิช้างแห่งประเทศไทย เพื่อฐานข้อมูลในการอนุรักษ์ช้างไทย. 2560 (URL : <https://www.ict.mahidol.ac.th/thai/newsandevents/2556/news200956.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2560).

ประวัติความช้ำและช้ำ และตรวจเช็คค่าเคยติดเครื่องหมายประจำตัวสัตว์หรือไม่ ทำการติดเครื่องหมายประจำตัวด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เก็บข้อมูลแยกตามประวัติช้ำแต่ละเชือกด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า การพัฒนาระบบไมโครชิปให้ใช้กับช้ำทุกชนิดเพื่อแยกประเภทและระบุตัวตนของช้ำ สำหรับช้ำบ้านสมควรพัฒนาไมโครชิปให้สามารถเก็บข้อมูลจากโปรแกรมการจัดเก็บข้อมูลช้ำตามข้อ 1 รวมทั้ง กำหนดระบบการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับไมโครชิป เช่น มีกำหนดระยะเวลาที่เจ้าของช้ำและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของไมโครชิปและข้อมูลของช้ำแต่ละเชือก นอกจากนี้เพื่อติดตามถิ่นที่อยู่และการย้ายถิ่นที่อยู่ของช้ำ จึงเห็นว่าการนำระบบตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) โดยนำระบบเทรคกิ้งแบบจีพีเอสคล็องไว้ที่คอช้ำเพื่อติดตามดูการเคลื่อนไหวของช้ำจึงเป็นระบบที่สามารถนำมาใช้กับช้ำในประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันระบบดังกล่าวนำมาใช้ในการติดตามสัตว์ป่าเพื่อการอนุรักษ์ และรวมไปถึงการนำมาใช้ในการติดตามสัตว์เลี้ยงเพื่อป้องกันการสูญหาย

3) การตรวจสอบเอกลักษณ์ส่วนตัวของช้ำ เช่น การตรวจรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA)

(1) การตรวจสอบเอกลักษณ์ส่วนตัวและเพศของช้ำ⁸⁶ เช่น การตรวจรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) จากช้ำบ้าน/ช้ำป่า เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของช้ำแต่ละเชือก/ตัว สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีการครอบครองช้ำและชิ้นส่วนต่าง ๆ ของช้ำ การซื้อขายช้ำ การพิสูจน์ซากช้ำ รวมทั้งการนำช้ำป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้ำบ้าน โดยการเปรียบเทียบเอกลักษณ์และเพศของช้ำ

(2) การตรวจพิสูจน์ความเป็นพ่อแม่ลูกของช้ำเพื่อตรวจสอบลูกช้ำว่าเป็นของพ่อแม่ช้ำคูใด โดยวิธีตรวจสารพันธุกรรม (DNA) เป็นการแจ้งเกิดช้ำว่าเกิดจากช้ำเชือกใด เพื่อเป็นการพิสูจน์และป้องกันการนำลูกช้ำป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้ำบ้าน แล้วนำไปซื้อขายได้ตามกฎหมายและอุดช่องโหว่ในการลักลอบจับช้ำป่ามาสวมทะเบียนหรือเพื่อมาขายทำประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

(3) การตรวจสารพันธุกรรม (DNA) จากงาช้าง⁸⁷ งาช้างที่สามารถซื้อขายได้ต้องเป็นงาช้างที่ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือต้องเป็นงาช้างที่ได้มาจากช้างที่จดทะเบียนสัตว์พาหนะ หรือเป็นงาช้างที่ได้แจ้งการครอบครองต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนที่ พระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 จะมีผลบังคับใช้ งาช้างมีมูลค่าสูงจึงเกิดปัญหาการลักลอบฆ่าช้างเพื่อเอางาและผลิตภัณฑ์จากงาช้างไปซื้อขาย รวมทั้งความเชื่อและค่านิยมในการเสริมสร้างบารมี

⁸⁶ หน่วยปฏิบัติการนิเวศวิทยาศาสตร์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

(URL : <http://www.dnp.go.th/Wildlife/DNPWifos/Homepage%20DNP-WIFOS/index.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560).

⁸⁷ United Nations Office On Drugs And Crime, "Guidelines on Methods and Procedures for Ivory Sampling and Laboratory Analysis" (New York : United Nations, 2014)

(4) ส่งเสริมการวิจัยการใช้เทคโนโลยีในการพิสูจน์เอกลักษณ์ช้าง เช่น เทคนิคและการทำภาพเชิงซ้อน หรือเทคนิคอื่น ๆ

4) ฐานข้อมูลกลางที่เกี่ยวข้องช้าง

(1) ฐานข้อมูลตัวรูปพรรณและลักษณะของช้าง การบันทึกข้อมูลช้าง ภาพถ่ายเจ้าของช้าง^{88,89} เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ร่วมกัน

(2) การจัดทำฐานข้อมูลการใช้ไมโครชิปและระบบการติดตามตรวจสอบ⁹⁰ เพื่อให้ช้างเลี้ยงทุกตัวในประเทศไทยมีเครื่องหมายประจำตัวถาวร (ไมโครชิป), เพื่อจดทะเบียนและสำรวจสำมะโนประชากรช้างอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ, เพื่อป้องกันการลักลอบปลอมแปลง นำช้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้างเลี้ยง และลักลอบค้าช้างระหว่างประเทศ

(3) การจัดทำธนาคารตัวอย่างเลือดและฐานข้อมูลรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อใช้ในการสืบค้นและเปรียบเทียบ เมื่อมีกรณีที่ต้องพิสูจน์ทราบเอกลักษณ์ช้าง

(4) การบูรณาการฐานข้อมูล จัดทำฐานข้อมูลกลาง และใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับช้างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{91,92} ความแตกต่างกันของฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานราชการโดยกรมปศุสัตว์ และกรมการปกครอง ทำให้เกิดช่องว่างในการนำช้างที่ไม่มีหลักฐานมาแอบอ้างเป็นช้างที่ถูกต้องได้ ซึ่งข้อมูลรายละเอียดบนตัวรูปพรรณเกี่ยวกับตัวช้างไม่มีความละเอียดพอที่จะระบุรูปพรรณช้าง แต่ละตัวได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ฐานข้อมูลในส่วนกลางและต่างจังหวัดไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้โดยระบบคอมพิวเตอร์ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา

⁸⁸ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 84, น. 64.

⁸⁹ มหาวิทยาลัยมหิดล, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 85, น. 64.

⁹⁰ มูลนิธิช้างแห่งประเทศไทย. จดทะเบียนช้างด้วยไมโครชิป. (URL : <http://asian-elephant.org/index.php/2015-06-14-11-39/2015-06-26-11-11-02> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560).

⁹¹ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วยซึ่งเกียรติ และพินิจ ทิพย์มณี. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองดูแลช้างเลี้ยงในประเทศไทย. (URL : www.dpu.ac.th/graduate/upload/content/files/%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%204%20%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%202%20%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1%202558%20-%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1%202559/vol4-2-15.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560).

⁹² ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. สรุปผลโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ กรณีปัญหากลุ่มคนเลี้ยงช้าง เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพมหานคร. (URL : <http://www.publicreport.opm.go.th/uploading/uploadfile/files/201492411383%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2560).

5) การจัดทำฐานข้อมูลผู้ค้า

การจัดทำฐานข้อมูลผู้ค้าข้าง⁹³ เพื่อให้ได้ข้อมูลผู้ค้าข้างและเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมการค้าข้าง และเป็นประโยชน์ในการบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

6) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีเพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของการนำข้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นข้างบ้านเนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของคนเลี้ยงข้างที่มีรายได้ไม่เพียงพอในการที่จะเลี้ยงครอบครัวและเลี้ยงข้าง ประกอบกับข้างเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ที่ต้องบริโภคอาหารเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการนำข้างมาเร่งร้อนไปตามท้องที่ต่าง ๆ การพัฒนาเทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้าง ส่วนหนึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของข้าง ซึ่งเป็นฐานข้อมูลนำมาใช้สำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อไปตามท้องที่ต่าง การพัฒนาเทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้าง ส่วนหนึ่งเป็นการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของข้าง ซึ่งเป็นฐานข้อมูลนำมาใช้สำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับเจ้าของข้างหรือควาญข้าง คณะผู้วิจัยจึงเห็นควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีที่พัฒนาเพื่อการเก็บข้อมูล การตรวจพิสูจน์อัตลักษณ์ การติดตาม และการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับข้าง มาใช้ในการกำหนดนโยบายและงบประมาณเพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับเจ้าของข้างหรือควาญข้าง

⁹³ กาญจนา นิตยะ. การควบคุมการค้าข้างของประเทศไทย. (URL :

<http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt5/IS/IS5052.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2560).

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.1 ปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันของการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

คณะผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่สำคัญเกิดจาก 2 ส่วนหลัก อันได้แก่ ปัญหาที่ 1 เป็นปัญหาในเชิงเศรษฐกิจอันหมายถึงการที่ชาวบ้าน นายทุน หรือ ผู้ประกอบกิจการพยายามนำช้างป่ามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ปัญหาประการที่ 2 กล่าวคือ การที่ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาอย่างแยกส่วนและขาดการบูรณาการ

ในประเทศไทย การสวมสิทธิช้างป่า (ช้างเอเชีย) นั้นกระทำเพื่อเหตุผลทางเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวมากกว่า การนำมาใช้เป็นแรงงาน อาทิ การลักลอบล่าช้างป่าแถบบริเวณชายแดนไทย – เมียนมา โดยเฉพาะการล่าลูกช้างซึ่งมีราคาแพงกว่าช้างหนุ่ม เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อนำลูกช้างมาฝึกแสดง หรือเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องจากการสวมทะเบียนลูกช้างสามารถทำได้ง่ายกว่าการสวมทะเบียนช้างหนุ่ม อีกทั้ง การเคลื่อนย้าย ซื้อขายแลกเปลี่ยนลูกช้าง (อายุไม่เกิน 8 ปี) สามารถทำได้ง่าย ไม่มีหลักฐานยืนยันที่มาของช้างเชือกดังกล่าว

จากข้อมูลการศึกษา พบว่า การสวมทะเบียนช้างมีการดำเนินการหลายวิธี อาทิ (1) กรณีหากช้างเลี้ยงตายจะนำช้างป่าหรือช้างป่าที่ลักลอบจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมตัวรูปพรรณช้างที่ตายไปแล้ว (2) มีการแจ้งความเท็จแก่เจ้าหน้าที่ว่าลูกช้างป่าที่นำมาจดทะเบียนเกิดจากแม่ช้างที่มีทะเบียนตัวรูปพรรณตามกฎหมาย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายทั้งต่อกฎหมายภายในประเทศของไทยและต่อพันธกรณีของไทยภายใต้อนุสัญญาไซเตส ซึ่งห้าม/ควบคุมการค้าระหว่างประเทศของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชโดยผิดกฎหมาย

ด้วยตระหนักในปัญหาเรื่องการสวมทะเบียนตัวรูปพรรณช้าง ได้มีความพยายามของภาครัฐในการดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยล่าสุด รัฐบาลได้ใช้มาตรา 44 ออกคำสั่งเรื่องมาตรการป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิเป็นช้างบ้าน โดยให้เจ้าของช้างนำช้างที่อยู่ในความครอบครอง ทั้งที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณแล้วและยังไม่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณทุกเชือก ไปทำการเก็บตัวอย่างเลือดสำหรับตรวจสอบรหัสพันธุกรรม (DNA) และให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองให้แก่เจ้าของช้างภายใน 180 วัน เป็นไปตามอนุสัญญาไซเตส เพื่อไม่ให้ไทยถูกระงับนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

อย่างไรก็ดี แม้หน่วยงานที่รับผิดชอบจะมีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการลักลอบนำช้างป่ามาสวมทะเบียนคือการที่หน่วยงานที่ใช้อำนาจในกฎหมายต่างฉบับกันทำงานโดยไม่ประสานงานกันและมีมาตรการในการทำงานที่แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานทางปกครองที่รับจดทะเบียนขึ้นตัวรูปพรรณจะพิจารณาขึ้นตัวรูปพรรณให้กับเจ้าของหรือความชั่งที่นำช้างมาขึ้นตัวรูปพรรณโดยพิจารณาจากลักษณะภายนอกและการสอบปากคำพยานบุคคลเป็นหลัก ในขณะที่เจ้าหน้าที่กรมอุทยานผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ยึดและจับกุมตามพระราชสงวนและคุ้มครอง

สัตว์ป่า ได้นำวิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ดังเช่น การตรวจ DNA มาใช้ในการตรวจพิสูจน์ ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติใช้วิธีการทางนิติวิทยาศาสตร์ตรวจสอบมีข้อสงสัยว่าช่างที่ควาญครอบครองน่าจะเป็นช่างป่าที่นำมาสวมตัวรูปพรรณย่อมเกิดข้อพิพาทขึ้นกับหน่วยงานทางปกครองเมื่อเจ้าของหรือควาญช่างพยายามยกข้อต่อสู้ว่าได้ดำเนินการขึ้นตัวโดยชอบด้วยกฎหมายกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายและการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมายต่างฉบับกันหลายหน่วย จึงเป็นช่องโหว่ของกฎหมายที่สามารถนำช่างป่ามาสวมสิทธิเป็นช่างบ้านได้

จากประเด็นดังกล่าวในข้างต้นนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับช่างอยู่หลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และพระราชบัญญัติช่าง พ.ศ. 2558 ซึ่งแต่ละฉบับก็มีความแตกต่างในเนื้อหาและนิยามขึ้นอยู่กับปัญหาและความจำเป็นในการออกกฎหมายแต่ละฉบับ จะเห็นได้ว่าสัตว์เพียงชนิดเดียวใช้กฎหมายดูแลถึง 3 ฉบับนอกจากนี้จะเห็นได้ว่าในกฎหมายแต่ละฉบับมีก็จะกำหนดหน่วยงานและเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายแตกต่างกันซึ่งแต่ละภาคส่วนก็จะทำงานและรับผิดชอบแต่เฉพาะขอบเขตงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตัวเองก็ได้ทำงานประสานกัน

5.1.2 ข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับช่างในประเทศไทย

1) พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482

ประการที่หนึ่ง การที่กฎหมายไม่ได้แจ้งให้เจ้าของช่างหรือควาญช่างจะต้องแจ้งการเกิดของช่างแต่เพียงกำหนดให้เจ้าของนำช่างที่มีอายุเข้าปีที่แปดมาดำเนินการจดทะเบียน ทำตัวรูปพรรณตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 จากช่องโหว่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการยากต่อเจ้าหน้าที่ที่จะสอบสวนที่มาและความเป็นมาของช่างที่นำมาขึ้นทะเบียนตัวรูปพรรณว่าเกิดจากมาช่างที่มีทะเบียนจริงหรือไม่ ประกอบกับช่างที่มีอายุต่ำกว่า 8 ปี จะเป็นช่วงอายุที่มักพบการนำช่างป่ามาสวมสิทธิเป็นช่างบ้านได้ง่ายกว่าช่างที่โตแล้ว ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันฐานข้อมูลเกี่ยวกับช่างจึงมีความคลาดเคลื่อนเป็นอย่างมาก ดังเช่นฐานข้อมูลเกี่ยวกับช่างของกรมการปกครองมีช่างอยู่ประมาณ 3,500 เชือก แต่ทะเบียนของกรมปศุสัตว์ที่มีการรักษาช่างบ้านทั้งหมดมีมากกว่านั้น อาจจะมีมากถึง 4,000 เชือกซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก

ประการที่สอง ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และตามระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 กำหนดเพียงให้ “นายทะเบียนท้องที่พร้อมด้วยเจ้าของหรือผู้แทนและพยานตรวจสอบตำหนิรูปพรรณให้เป็นการถูกต้องแล้วสอบสวนหลักฐานและพฤติการณ์ให้เห็นความบริสุทธิ์.” ดังนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการสอบสวนอย่างหลวม ๆ ไม่ได้มีความรัดกุมแต่อย่างใด เนื่องจากในตรวจสอบของนายทะเบียนตามกฎหมายและระเบียบดังกล่าวจะเป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาเพียงลักษณะภายนอกของช่างมิได้มีมาตรการหรือวิธีการใดทางนิติวิทยาศาสตร์ ที่นายทะเบียนจะสามารถตรวจสอบได้ว่าช่างที่นำมาจดทะเบียนนั้นเป็นลูกของช่างที่มี

ทะเบียนตัวรูปพรรณจริงตามที่เจ้าของหรือความถูกต้องอ้าง ส่วนการสอบสวนอื่น ๆ ก็จะเป็นการสอบปากคำและเจ้าของหรือความถูกต้อง

ประการที่สาม ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 มิได้มีข้อกำหนดให้อำนาจเจ้าหน้าที่สามารถตรวจเก็บขนหรือเนื้อเยื่อของช้างหรือดำเนินการอื่นใดกับช้างที่นำมาจดทะเบียนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลทางของช้างที่นำมาจดทะเบียนแต่อย่างใด ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ทางทะเบียนมีฐานข้อมูลดังกล่าวสมบูรณ์เพียงพอเป็นการช่วยให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจยึดช้างป่าสามารถนำไปใช้เพื่อตรวจสอบผู้ที่ครอบครองช้างโดยอ้างตัวรูปพรรณได้ว่าเป็นช้างตัวเดียวกับที่ปรากฏในตัวรูปพรรณหรือไม่

2) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

การบังคับใช้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ทำได้โดยยากไม่สามารถใช้ได้โดยลำพังจะต้องนำกฎหมายอื่น ๆ มาประกอบ เช่นพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “สัตว์ป่า” หมายความว่า สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดขึ้นและดำรงชีวิตอยู่ในป่าหรือน้ำ แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะแล้ว และสัตว์พาหนะที่ได้มาจากการสืบพันธุ์ของสัตว์พาหนะดังกล่าว จากมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้มิได้มีความชัดเจนเกี่ยวกับสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ที่บัญญัติว่า “สัตว์พาหนะ” หมายความว่า ช้าง ม้า กระบือ ล่อลา ซึ่งได้ทำหรือทำตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้หากเป็นซาก (งาช้าง) กลับมีพระราชบัญญัติงาช้าง พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่ใช้กำกับดูแล จะเห็นได้ว่าสัตว์เพียงชนิดเดียวใช้กฎหมายดูแลถึง 3 ฉบับ ดังนี้ จึงทำให้การตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับช้างเป็นเรื่องที่สร้างความสับสนได้ง่าย และเมื่อในกฎหมายแต่ละฉบับก็ได้กำหนดเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแตกต่างกันไปซึ่งแต่ละหน่วยงานต่างคนต่างรับผิดชอบเฉพาะในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองจึงก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับช้าง

5.1.3 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขกฎหมายและช่องทางอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียน

1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนเพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์ รัฐควรร่วมมือกับเอกชนในการแก้ไขปัญหาเพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการของเอกชนอย่างแท้จริง และรัฐควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนปางช้างและความถูกต้องช้างให้สามารถพัฒนาการจัดการอย่างเป็นระบบป้องกันปัญหาการลักลอบนำช้างป่ามาสวมทะเบียนต่อไป

2) การจัดสรรงบประมาณภาครัฐและการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่เกี่ยวข้อง: การสร้างเจ้าภาพเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องช้าง

(1) การปรับโครงสร้างส่วนราชการเพื่อแก้ปัญหาการสวมทะเบียนช้าง โดยการจัดตั้งสำนักเฮอร์คิวลีสแห่งชาติ

(2) การจัดสรรงบประมาณ เพื่อการจัดตั้งสำนักเธรววัฒนพิทักษ์แห่งชาติ จำเป็นต้องมีการตั้งและจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอในการดำเนินงาน

3) แนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประการที่หนึ่ง พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรมีการแก้ไขโดยกำหนดให้เจ้าของช้างหรือควาญช้างที่มีช้างตกหลุมช้างต้องมาดำเนินการแจ้งการเกิดแก่เจ้าหน้าที่ทะเบียนภายใน 3 วัน

ประการที่สอง พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรมีการแก้ไขโดยกำหนดให้เจ้าของช้างหรือควาญช้างจะต้องแจ้งให้นายทะเบียนขีดตัวรูปพรรณเมื่อช้างตายภายในเวลา 3 วัน

ประการที่สาม พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรปรับปรุงมาตรการการเก็บข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล โดยกำหนดให้นายทะเบียนสามารถใช้อำนาจให้สัตว์แพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทางนิติวิทยาศาสตร์ สามารถจัดเก็บขนหรือเนื้อเยื่อของช้างที่นำมาจดทะเบียนได้เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลในการพิสูจน์อัตลักษณ์ประกอบกับหลักฐานตัวรูปพรรณ

ประการที่สี่ พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 และระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรกำหนดให้นายทะเบียนจะต้องติดตั้งชิพ GPS กับลูกช้างที่นำมาแจ้งเกิดทำตัวรูปพรรณซึ่งไมโครชิปดังกล่าวควรเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ หากเป็นไปได้ควรมีการจัดทำไมโครชิพที่ระบุรหัสจังหวัด แยกแต่ละจังหวัดเพื่อระบุที่มาของช้างนั้น ๆ ได้ด้วย

ประการที่ห้า ระเบียบการสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ควรกำหนด ให้เจ้าของช้างที่ได้ขึ้นตัวรูปพรรณไว้ต้องนำมาช้างมาดำเนินการให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือแจ้งต่าหนีเพิ่มเติมแก่นายทะเบียนทุก ๆ 10 ปี

ประการที่หก ฝ่ายนิติบัญญัติควรนำพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ในส่วนที่เกี่ยวกับช้างมาบัญญัติเป็นอีกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดค่านิยาม และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นหน่วยงานเดียว เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นเอกภาพมากขึ้น

4) แนวทางการส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อพิสูจน์อัตลักษณ์ช้าง

การจัดทำโปรแกรมเพื่อจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับช้าง การพัฒนาระบบไมโครชิปและการนำระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) มาใช้ในการติดตามตรวจสอบการตรวจสอบเอกลักษณ์ส่วนตัวของช้างส่งเสริมการวิจัยการใช้เทคโนโลยีในการพิสูจน์เอกลักษณ์ฐานข้อมูลกลางที่เกี่ยวกับช้างการจัดทำฐานข้อมูลผู้ค้า ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีเพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้

5.2 การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยเสรี ตู๊ประกาย และสิรวัลล์ เรื่องช่วย (2547) ซึ่งพบว่ามีปัญหาหลักอยู่ 2 ประการ คือปัญหาในเรื่องกฎหมาย (Legal Aspects) และปัญหาในเรื่องการจัดองค์กร (Institutional Arrangement) ปัญหาในเรื่องกฎหมาย เป็นปัญหาในเรื่องการขาดประสิทธิภาพของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะล้ำสมัย ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถแก้ไข แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การซ้ำซ้อนกันของอำนาจกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดคุณภาพมาตรฐานน้ำเสียไว้ระดับหนึ่ง ในขณะที่พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 กำหนดคุณภาพมาตรฐานน้ำเสียไว้อีกระดับหนึ่ง อันเป็นช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งปัญหาทางด้านกฎหมายดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช่างมาสวมทะเบียนในประเทศไทยที่พบว่า ปัญหาการนำช่างปามาสวมสิทธิเกิดจากข้อจำกัดในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ฉบับ อันได้แก่ ฉบับแรก พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่ขาดความรัดกุม หรือหละหลวม มีการกำหนดเพียงกรอบคร่าว ๆ ในการจดทะเบียน ด้วยเหตุนี้จึงมีช่องโหว่ของกฎหมายหลายประการที่นำไปสู่ปัญหาการสวมทะเบียนช่างปา พระราชบัญญัติและระเบียบดังกล่าวจึงไม่สามารถควบคุมการนำช่างปามาสวมทะเบียนได้ และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ที่พบว่ากฎหมายฉบับนี้ มีความเกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าหลายประเภทอันส่งผลให้เนื้อหาหรือข้อความที่เกี่ยวกับช่างขาดรายละเอียด และการจำเพาะเจาะจงเรื่องช่างอย่างเพียงพอและนำไปสู่ปัญหาเรื่องการสวมทะเบียนช่างปา สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย โดยเสรี ตู๊ประกาย และสิรวัลล์ เรื่องช่วย ได้เสนอให้มีการจัดระบบกฎหมายที่กระจัดกระจายให้มาอยู่เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยการจัดทำเป็นประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม ก็อาจเป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพบังคับใช้กฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามควรพิจารณาระบบกฎหมายของต่างประเทศเปรียบเทียบ หาข้อดี ข้อเสียประกอบด้วย เพราะในประเทศสหรัฐอเมริกาเอง ก็มีกฎหมายแยกเป็นพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ เช่น Environmental Protection Act. Clean water Act หรือ Clean air Act สำหรับการวิจัยปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช่างมาสวมทะเบียนในประเทศไทย ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ไขปัญหาคือข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับช่างในประเทศไทย การแก้ไขพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 โดยกำหนดระยะเวลาในการแจ้งการเกิด และการตายแก่เจ้าหน้าที่ทะเบียนภายใน 3 วัน การปรับปรุงมาตรการการเก็บข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล รวมทั้ง ฝ่ายนิติบัญญัติควรนำพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าและ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ในส่วนที่เกี่ยวกับช่างมาบัญญัติเป็นอีกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดคำนิยาม และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นหน่วยงานเดียวเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นเอกภาพมากขึ้น สำหรับปัญหาการจัดการองค์กรจากการศึกษาปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยโดยเสรี ตู๊ประกาย และสิรวัลล์ เรื่องช่วย (2547) พบว่า ใน

ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่เป็นที่สิ้นสุด รวมทั้งมีความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ของหลายอย่าง ทั้ง ๆ ที่ควรจัดตั้งไว้ในกระทรวงเดียวกัน เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีภารกิจอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกับกรมประมง ในเรื่องการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรการประมงทะเล หรือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีภารกิจ อำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อนกับกรมป่าไม้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ปัญหาการสวมทะเบียนช้างป่าประการหนึ่งเกิดจากการแก้ไขปัญหาช้างป่าสวมทะเบียนแบบแยกส่วนและขาดการบูรณาการอันเกิดจากการที่มีหน่วยงานของรัฐผู้มีหน้าที่กฎหมายหลายฉบับดำเนินการไม่เป็นเอกภาพ หน่วยงานที่ใช้อำนาจในกฎหมายต่างฉบับกันทำงานโดยไม่ประสานงานกันและมีมาตรการในการทำงานที่แตกต่างกัน โดยทางคณะผู้วิจัยเห็นควรมีการปรับโครงสร้างส่วนราชการเพื่อแก้ปัญหการสวมทะเบียนช้าง

จากการศึกษาของอัจฉรัตน์ สุวรรณภักดี (2549) เรื่อง ชีวิตวิทยาการสืบพันธุ์ของช้างเอเชีย พบว่ามีความก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง และมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการช่วยอนุรักษ์พันธุ์กรรมสัตว์ที่มีจำนวนน้อย เพื่อป้องกันการสูญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเก็บรักษาพันธุ์กรรมในลักษณะธนาคารพันธุกรรม การรวบรวมผลการศึกษาเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ วิธีการรีดเก็บน้ำเชื้อ และความก้าวหน้าในการเก็บรักษาน้ำเชื้อช้างเอเชียในครั้งนี้ เป็นตัวอย่างในด้านการนำความรู้ทางชีววิทยาและการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ช้าง และสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ชนิดอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช้างมาสวมทะเบียนในประเทศไทยพบว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ทางนิติวิทยาศาสตร์ คือ การตรวจ DNA มาใช้ในการตรวจพิสูจน์เพื่อวิเคราะห์รหัสพันธุกรรมไว้เป็นฐานข้อมูลสำหรับกรมการปกครองบันทึกเป็นข้อมูลในตัวรูปพรรณช้างตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2559 ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิช้างบ้าน และไม่ให้ประเทศไทยถูกระงับการนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าและพืชป่าตามบัญชีอนุสัญญา CITES แต่การดำเนินการตรวจรหัสพันธุกรรมหรือดีเอ็นเอ กลับยังพบปัญหาเกี่ยวกับการตัวรูปพรรณ ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ไขปัญหการนำช้างป่ามาสวมทะเบียนโดยการจัดทำโปรแกรมเพื่อจัดเก็บข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับช้าง การพัฒนาระบบไมโครชิป และการนำระบบระบุตำแหน่งบนพื้นโลก (GPS) มาใช้ในการติดตามตรวจสอบ การตรวจสอบเอกลักษณ์ส่วนตัวของช้าง เช่น การตรวจรูปแบบสารพันธุกรรม (DNA) การจัดทำฐานข้อมูลกลางที่เกี่ยวกับช้าง และการจัดทำฐานข้อมูลผู้ค้า

จากงานวิจัยของว่าที่ ร.ต.ณัฐภัทร ธีรารังศ์กุล (2554) ได้เสนอว่า กฎหมายสิ่งแวดล้อมกลไกสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันการดำเนินการตามกฎหมายยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น คุณภาพของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งควรจะต้องปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีองค์กรหรือหน่วยงานในรูปแบบคณะกรรมการการร่างกฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยยึดบริบทด้านสิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง เพื่อมุ่งความสมดุจของระบบนิเวศน์เป็นระบบที่มนุษย์มีหน้าที่จะต้องสงวนรักษาปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้แล้วในการดำเนินคดีควรให้ครอบคลุมตั้งแต่เนื้อหากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ เพื่อให้เกิด

ประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้ศึกษาในแง่ที่ว่า ในการศึกษาเรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนในประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์หรือกรอบแนวคิดเพื่อทำความเข้าใจสภาพปัญหาของการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนหรือทำตัวรูปพรรณในปัจจุบัน ตั้งแต่บริบทของการจัดการของผู้ครอบครองช้าง ปัญหาช่องว่างทางกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 โดยผลการศึกษาของว่าที่ ร.ต.ณัฐภัทร ธีรารังค์กุล ได้เสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการวิเคราะห์ปัญหากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนช้างในประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีหน่วยงานรัฐ หรือคณะกรรมการทำหน้าที่แก้ไขปัญหาการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าควรมีหน่วยงานกลางระหว่างภาคีเครือข่ายรัฐ-สังคม เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนอย่างบูรณาการ โดยที่ภาคประชาชนในชุมชนหรือผู้ครอบครองช้างต้องดำรงรักษาป่าไม้ สัตว์ป่าให้อยู่คู่กับป่าชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐองค์กรปกครองท้องถิ่นสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีให้กับคนในชุมชนและผู้ครอบครองช้างได้เข้าใจถึงข้อกฎหมาย แนวนโยบายและมาตรการคุ้มครองสัตว์ป่าอย่างถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งการจัดตั้งหน่วยงานรัฐ หรือคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและรูปแบบในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนในประเทศไทยอย่างบูรณาการจากภาคประชาชน หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น วางแผน ดำเนินการร่วมกันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม การนำเทคโนโลยีเพื่อมาพิสูจน์อัตลักษณ์และติดตามช้าง และการจัดตั้งหน่วยงานและงบประมาณในการแก้ไขการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนในประเทศไทย

ซึ่งในการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียน ผู้ศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาพิจารณาปัญหาและรูปแบบในการบังคับใช้กฎหมายขึ้นทะเบียนช้าง การพิสูจน์อัตลักษณ์และติดตามช้าง หรือการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐและงบประมาณในการแก้ไขปัญหาช้างป่า จึงได้กำหนดกรอบในการศึกษาเช่น วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของผู้ครอบครองช้างในปัจจุบัน กฎหมาย บริบททางด้านสังคม/เศรษฐกิจ การบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการศึกษอย่างเป็นระบบตั้งแต่การแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การนำเทคโนโลยีเพื่อมาพิสูจน์อัตลักษณ์และติดตามช้าง และการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐและงบประมาณที่ถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การแก้ไขการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

จากงานวิจัยของลายทองเหรียญ มีพันธ์ พบว่า สาเหตุ กระบวนการ และปัญหาการนำช้างมาเร่ร้อนเกิดจาก 3 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า เป็นอาชีพหรือธุรกิจที่มีรายได้ดี ปัจจัยด้านสังคม พบว่า ประชาชนมีความรักและมีความต้องการขอโชคลาภ และปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า แหล่งอาหาร ทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่ป่าที่ช้างอาศัยลดลง โดยผู้เลี้ยงช้างจะมีการเตรียมการก่อนนำช้างมาเร่ร้อน เช่น การจัดหาใบอนุญาตเคลื่อนย้าย ตัวรูปพรรณของช้าง การจัดหาอาหาร วัสดุ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง การกำหนดตัวบุคคลและช่าง ฝึกกิจกรรมการแสดง และศึกษาเส้นทางการนำช่างมาเร่ร่อน โดยสังคมประชาชนมองภาพลักษณ์การนำช่างมาเร่ร่อนในทางไม่ดี เป็นการทรمانช่างเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้ศึกษาในแง่ที่ว่าการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช่างปามาsvmทะเลเบียนในประเทศไทยยังคงเป็นปัญหาสำคัญเชิงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำช่างมาใช้ในเชิงพาณิชย์เป็นหลัก เช่น การsvmทะเลเบียน การเอาช่างปามาsvmกับช่างบ้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การบุกรุกป่าเพื่อล่าช่างและอาจนำไปสู่การทำลายระบบนิเวศในป่า โดยมีความต้องการด้านการท่องเที่ยวและความเชื่อส่วนบุคคลเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการนำช่างเร่ร่อน นำเที่ยว หรือแสดงโชว์ โดยผลการศึกษาของลายทองเหรียญ มีพันธุ์ ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาที่สำคัญว่าสาเหตุ กระบวนการ ปัญหาการนำช่างมาเร่ร่อน ปัจจัยและสาเหตุของการนำช่างมาเร่ร่อนเกิดจาก ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ ผู้ครอบครองช่างนำช่างมาหารายได้ในเขตเมืองหรือสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่มีนักท่องเที่ยว โดยปัจจัยทางสังคมเป็นแรงจูงใจสำคัญของการนำช่างเข้ามาหารายได้จากนักท่องเที่ยวหรือในเมือง เนื่องจากทัศนคติ ความเชื่อของนักท่องเที่ยวมีความรัก เมตตาต่อชาติที่เป็นสัตว์ป่าสัญลักษณ์คู่บ้านคู่เมือง และค่านิยมความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเป็นสิริมงคล หรือเชื่อที่ว่าช่างเป็นเครื่องตกแต่งแสดงถึงสถานะทางสังคมและความร่ำรวย โดยการครอบครองช่าง งาช่างกระดุกช่าง ถือเป็นเรื่องของอำนาจบารมีทำให้ธุรกิจการค้าช่าง หรือการนำช่างเข้ามาหารายได้ในเมืองพาหนะเดินนำเที่ยว หรือทำการแสดงโชว์ ทั้งนี้การนำช่างเข้ามาหารายได้เกี่ยวข้องกับการจัดหาใบอนุญาตเคลื่อนย้าย ตัวรูปพรรณและใบรับรองของช่าง ด้านการปศุสัตว์ สาธารณะสุข ความชำนาญของผู้ครอบครองช่าง หรือความปลอดภัยของประชาชน เป็นต้น

ซึ่งในการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช่างปามาsvmทะเลเบียน จึงได้คำนึงถึงบริบทของปัญหาเชิงเศรษฐกิจ ปัญหาเชิงกฎหมาย และความพยายามแก้ไขปัญหาแบบแยกส่วน เพื่อให้การสังเคราะห์กฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพปัญหาการsvmทะเลเบียนช่างป่าหรือการบังคับใช้กฎหมายขึ้นทะเบียนช่างให้มีความถูกต้องเหมาะสมกับการนำเทคโนโลยีเพื่อมาพิสูจน์อัตลักษณ์และติดตามช่างบ้าน หรือช่างเลี้ย ช่างป่า และช่างเร่ร่อน เพื่อให้การรูปแบบในการบังคับใช้กฎหมายขึ้นทะเบียนช่าง สอดคล้องกับความต้องการของผู้ครอบครองช่าง กลุ่มผู้เลี้ยงช่างบ้าน หรือช่างเลี้ย ช่างป่า และช่างเร่ร่อน หรือธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับช่างสามารถครอบครองช่างและใช้ช่างในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวหรือส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม หรือการดูแลรักษาช่างให้มีสุขลักษณะที่เหมาะสมแข็งแรง และสามารถติดตามตรวจสอบเอกลักษณ์ของช่างจำนวนช่างผ่านมาตรการเทคโนโลยีพิสูจน์อัตลักษณ์ช่างได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่การแก้ไขป้องกัน การนำช่างปามาsvmสิทธิเป็นช่างบ้าน หรือการเอาช่างปามาsvmทะเลเบียนหรือการลักลอบค้าสัตว์ป่าผิดกฎหมายต่อไป

จากงานวิจัยของศีกฤทธิ์ ขาวละมัย พบว่า วิถีชีวิตของควาญช่างในวังช่างอยุธยา แลเพนียดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและศึกษาปัญหาวิถีชีวิตของควาญช่าง โดยควาญช่างส่วนใหญ่อายุ 21 - 30 ปี สถานภาพโสดภูมิลำเนาจังหวัดสุรินทร์ มีทักษะที่จะสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นและภาษาอังกฤษได้น้อย

ความทุกข์จะเลี้ยวข้างใหญ่คนละ 1 เซ็ก มีให้บริการนักท่องเที่ยวตั้งแต่เวลา 09.00 - 17.00 น. แต่ การเลี้ยวข้างต้องดูแลตลอดเวลา มีรายได้ 6,000 บาทต่อเดือน โดยความทุกข์มีหนี้สินจำนวนมากและ คุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำ แต่ความทุกข์จะมีความผูกพัน ความรักและความเอื้ออาทรต่อข้างและเครือญาติ และมีความเชื่อและความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของผู้ศึกษาในแง่ที่ว่า ในการศึกษาแนวทางในการป้องกันการสวมสิทธิข้างป่า มาใช้ในเชิงพาณิชย์ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันแล้วนั้น การส่งเสริมให้ภาคประชาชนหรือกลุ่มผู้ เลี้ยวข้างตระหนัก และเห็นความสำคัญของปัญหาการสวมทะเบียนข้างป่าเป็นกลยุทธ์และวิธีการที่สำคัญใน การแก้ปัญหาการป้องกัน ระวัง และปราบปรามการนำข้างป่ามาสวมทะเบียนตัวรูปพรรณเป็นข้างบ้าน นอกเหนือจากการแก้ไขและปรับปรุงกฎหมาย การส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อมาพิสูจน์อัตลักษณ์และติดตาม ข้างบ้าน หรือข้างเลี้ยว ข้างป่า และข้างเร่ร่อน และการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐและงบประมาณ ยัง จำเป็นต้องพิจารณา การศึกษาทำความเข้าใจในมิติประเด็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือกลุ่มผู้เลี้ยวข้าง บ้าน หรือข้างเลี้ยว และข้างเร่ร่อน ในมิติประเด็นเรื่องคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้เลี้ยวข้างให้มีคุณภาพชีวิต ให้มีความเหมาะสมหรือมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันการลักลอบค้า สัตว์ป่า ซากของสัตว์ป่า หรือการค้าข้างป่า โดยการศึกษาปัญหาและรูปแบบในการบังคับใช้กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการสวมทะเบียนนำข้างป่ามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้าน ควรพิจารณานโยบาย ส่งเสริมสนับสนุน ผู้เลี้ยวข้าง หรือสร้างคุณค่าทางสังคมของกลุ่มผู้เลี้ยวข้างให้ตระหนักถึงคุณค่าการเลี้ยวข้างเชิงสัญลักษณ์ ของชาติ และให้มีการเลี้ยวข้างแบบวัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิมในการเลี้ยวมากกว่าการเลี้ยวใน เชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยว โดยในการร่างกฎหมายหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายพิจารณาและตระหนัก ถึงการส่งเสริม สนับสนุน ดูแลกลุ่มผู้เลี้ยวข้างให้สามารถดำรงคงอยู่ในชุมชนเขตป่า และในการบังคับใช้ กฎหมายควรปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มผู้เลี้ยวข้างไม่ควรออกมาตรการกฎหมาย บทลงโทษ ที่ขัดต่อวิถีการเลี้ยวข้าง หรือบีบบังคับใช้กฎหมายด้านการครอบครองข้างจนทำให้ผู้เลี้ยวข้างลักลอบค้า ข้าง เป็นต้น โดยที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือ ธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีชุมชนข้างหรือกลุ่มผู้เลี้ยวข้าง เพื่อให้ผู้ครอบครองข้างหรือกลุ่มผู้เลี้ยวข้างมีรายได้ ที่เหมาะสมกับการเลี้ยวข้างควบคู่กับวิถีชีวิตของข้างและป่าได้อย่างรวมกัน เพื่อลดปัญหาข้างเร่ร่อนใน เขตเมือง พร้อมทั้งนี้หน่วยงานรัฐสามารถควบคุมดูแล ป้องกันปัญหาการค้าสัตว์ป่า การควบคุมโรค หรือ ภาพลักษณ์ที่ดีของข้างได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งในการศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาข้างป่ามาสวมทะเบียน จึงได้ ตระหนักถึงการศึกษาระดับของการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐ และจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหา การป้องกัน การนำข้างป่ามาสวมสิทธิเป็นข้างบ้าน และส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยวข้างให้มีคุณภาพชีวิตที่ เหมาะสมกับอาชีพความทุกข์หรือการเลี้ยวข้าง และกำหนดนโยบาย โครงการที่มีความสอดคล้องกับ บริบทความต้องการของผู้เลี้ยวข้าง สภาพสังคม ทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอันจะนำไปสู่ การแก้ไขการเอาข้างป่ามาสวมทะเบียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยั่งยืนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรจัดทำข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ให้สอดคล้องกับเหตุผลและความเป็นจริงในสภาวะการณ์ปัจจุบัน

2) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมศุลกากร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ควรบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องตามอำนาจหน้าที่อย่างเคร่งครัด และเพิ่มบทลงโทษให้หนักขึ้นเพื่อเกิดความเกรงกลัวต่อผู้นำช้างมาสวมสิทธิ

3) กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรปรับปรุงการจัดทำตัวรูปพรรณโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และจัดทำระบบทะเบียนราษฎรช้าง เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับช้างในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง บูรณาการระบบข้อมูลของทุกภาคส่วนเป็นฐานข้อมูลเดียวกัน

4) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรจัดระบบสำมะโนประชากรช้างให้เป็นปัจจุบันเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้ทันที

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากได้ดำเนินการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเอาช้างป่ามาสวมทะเบียนในประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินการวิจัยหลังจากนี้ คือ

1) ควรมีการทำวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ช้างป่า เช่น การส่งเสริมการอนุรักษ์ป่า การกำหนดเขตพื้นที่อยู่อาศัยของช้างป่าให้มีความชัดเจนเพื่อมิให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ชุมชน

2) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการนำช้างมาใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์ในต่างประเทศ

บรรณานุกรม

หนังสือ

- คณะวิจัยในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา. 2547. รายงานการวิจัย เรื่อง ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหที่เกี่ยวกับช้างเลี้ยงและช้างป่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- คึกฤทธิ์ ขาวละมัย. 2550. การศึกษาวิถีชีวิตควาญช้างในวังช้างอยุธยา แล เพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชวพล ช้างกลาง. 2554. บทบาทขององค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 กับความเป็นนิติรัฐ. กรุงเทพฯ ฯ: ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐภัทร ถิรารงค์กุล. 2554. กฎหมายสิ่งแวดล้อมกับองค์กรภาคธุรกิจ : ศึกษากรณีปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคธุรกิจท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- दारารวรรณ อภิวัฒน์สิงหะ. 2551. ธรรมาภิบาลในหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพพร ตั้งจิตต์งาม. 2551. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของเจ้าพนักงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม.วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประทีป มีวัฒนา. 2550. ระดับความถี่คลื่นเสียงที่รบกวน/สร้างความรำคาญให้ช้างป่า. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ปรียาพร ศิรวาณิชย์. 2554. หลักนิติธรรมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามแนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มยุรี เรื่องสมบัติและคณะ. 2552. การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกระดาษมูลช้าง เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ ฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ ฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

- ลายทองเหรียญ มีพันธุ์. 2552. การศึกษาสาเหตุ กระบวนการ และปัญหาการนำช้างมาเร่ร้อนของกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านค้าย จังหวัดชัยภูมิ กับกลุ่มผู้เลี้ยงช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ศุภชัย แก้วจันทร์. 2552. การสร้างและหาประสิทธิภาพเครื่องอัดอาหารแบบแท่ง สำหรับช้าง จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สถาบันเพื่อการวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย. 2559. รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย “กรอบแนวคิดและกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดด้านหลักนิติธรรม/นิติรัฐ (Rule of Law Index/Indicators) ในประเทศไทย”. กรุงเทพฯ ฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- สิริพรหม ชำนาญยา. 2554. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สุทธิพร วณิชพนรัตน์. 2550. ความสอดคล้องของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กับหลักนิติธรรม. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวิชา สุภามา. 2552. การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษทางน้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสรีย์ ตู้ประกาย และสิริวัลภ์ เรื่องช่วย. 2547. “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย”. วารสารรามคำแหง. 21 (ม.ค.-มิ.ย.2547).
- ศุภชัย บุญใจเพชร. 2547. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมตามหลักนิติรัฐ : กรณีศึกษาจากพระราชดำรัสของพระมหากษัตริย์รัชกาลปัจจุบัน ช่วงปี พ.ศ. 2493 จนถึงปัจจุบัน. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อ่างทอง บุญเสริม. 2550. วัฒนธรรมช้าง : การอนุรักษ์และรูปแบบการจัดการช้างในประเทศไทย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัจฉรัตน์ สุวรรณภักดี. 2549. “ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการเก็บรักษาน้ำเชื้อช้างเอเชีย”. วารสารวิทยาศาสตร์ทักษิณ. 3 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2549).

ภาษาต่างประเทศ

James Connelly & Graham Smith. 2003

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Philosophical Basis of the Green Party [ออนไลน์].

<https://policy.greenparty.org.uk/philosophical-basis.html> [ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560]

The Idea of Green Politics and The Economic Development Policy in Thailand : The 8th National Economic and Social Development Plan [ออนไลน์].

<http://www.thaithesis.org/detail.php?id=54253> [ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560]

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. คู่มือการปฏิบัติงานการเก็บตัวอย่างเลือดของช้างซึ่งเป็นสัตว์พาหนะ สำหรับเจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง กรมปศุสัตว์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

<http://www.dnp.go.th/wildlifednp/images/stories/pdf/Elephant%20blood%20sampling%20manual%20for%20Authority.pdf> [ค้นวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560]

เก็บ DNA ป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิ์เป็นช้างบ้าน [ออนไลน์].

<http://news.thaipbs.or.th/content/256732>. [ค้นวันที่ 16 ตุลาคม 2559]

เกาะติดสถานการณ์ล่าช้างในแคเมอรูน [ออนไลน์]. <http://news.thaipbs.or.th/content/151444>. [ค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560]

คม-ชัด-ลึก. แฉขบวนการล่าช้างป่าสวมตัวปลอม(1) [ออนไลน์].

<http://oknation.nationtv.tv/blog/Sp-Report/2012/03/26/entry-10>. [ค้นวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

ความยุติธรรมทางนิเวศ (Eco-justice) และความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมด้วย (Environmental justice) [ออนไลน์]. <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/document/1-1/3.pdf>. . [ค้นวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560]

ความยุติธรรมทางนิเวศ (Eco-justice) และความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมด้วย (Environmental justice) [ออนไลน์]. <http://www.polsci-law.buu.ac.th/pegjournal/document/1-1/3.pdf>. [ค้นเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2560]

เจ้าหน้าที่องค์กรไม่แสวงหากำไรระหว่างประเทศ “Freeland” [ออนไลน์]. www.freeland.org. [ค้นวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ตรวจสอบตัวรูปพรรณช้างในจังหวัดภูเก็ต [ออนไลน์]. <http://news.thaipbs.or.th/content/168587>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ตำรวจยึดช้าง 6 เชือกในจังหวัดสุรินทร์หลังตรวจสอบขบวนการสวมตัวรูปพรรณช้าง [ออนไลน์]. <http://news.thaipbs.or.th/content/191509>. [สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ตำรวจสั่งอายัดช้าง 70 เชือกในปางช้างจังหวัดพังงา[ออนไลน์].

<http://news.thaipbs.or.th/content/167145>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ไทยพีบีเอส. พิรุณ ปางช้างหัวหินฝั่งชากช้างตายไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ ห่วงสวมตัวเถื่อน

[ออนไลน์]. <http://news.thaipbs.or.th/content /259272>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ไทยพีบีเอส. ศาลอังกฤษตัดสิน "เจ้าของละครสัตว์" ผิดข้อหาทรมานช้าง [ออนไลน์].

<http://news.thaipbs.or.th/content/128523>. [ค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

ไทยรัฐ. ยึดช้างสวนสัตว์หัวหิน ปางช้างเขาอติสุคโต ซึ่งเป็นช้างป่าถูกสวมลิตี [ออนไลน์].

<https://www.thairath.co.th/content/809076>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. [ออนไลน์]. <https://sites.google.com/site/lawercounter/testimonials-1>

[เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

นพพันธ์ อนุรักษ์รัตน์. การเมืองสีเขียว วิถีแห่งสังคมและระบบนิเวศ

[ออนไลน์]. <http://www.thaioctober.com/forum/index.php?topic=442.0> [ค้นเมื่อวันที่

6 พฤศจิกายน 2560]

แนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Green Theory). https://en.wikipedia.org/wiki/Green_theory. [ค้นเมื่อ

วันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

บางกอกทูเดย์. การเผาทำลายงาช้างครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์โลก [ออนไลน์]. [http://bangkok-](http://bangkok-today.com/web/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87/)

[today.com/web/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87/](http://bangkok-today.com/web/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87/)

[/](http://bangkok-today.com/web/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87/) [ค้นวันที่ 20

พฤศจิกายน 2560]

ประสิทธิ์ โขวิไลกุล. [ออนไลน์]. <https://sites.google.com/site/lawercounter/testimonials-1>

[ค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

ผู้จัดการ. บุกีตงาช้างขนาดใหญ่ 2 กิ่งกว่า 2 ล้านในร้านขายของฝากชื่อดังเมืองสุรินทร์ [ออนไลน์].

<http://www.manager.co.th/local/viewnews.asp?NewsID=9570000130677>. [ค้นเมื่อ

วันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

ผู้จัดการ. บุกีตงาช้างขนาดใหญ่ 2 กิ่งกว่า 2 ล้านในร้านขายของฝากชื่อดังเมืองสุรินทร์ [ออนไลน์].

<http://www.manager.co.th/local/viewnews.asp?NewsID=9570000130677>. [ค้นเมื่อ

วันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

เผยมีนายหน้าซื้อช้างล้มฆ่าเหล่านี้อชาย[ออนไลน์].

<http://www.komchadluek.net/news/local/102501>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน

2560]

แผนเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ [ออนไลน์].

<http://ceurapemeurateb.wordpress.com/2012/01/30/green-ir-theory>. [ค้นเมื่อวันที่

21 พฤศจิกายน 2560]

แผนเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ [ออนไลน์].

<http://ceurapemeurateb.wordpress.com/2012/01/30/green-ir-theory/> [ค้นเมื่อวันที่

17 พฤศจิกายน 2560]

ภิญญาพัชญ์ เห็นประเสริฐ และพินิจ ทิพย์มณี. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองดูแลช้างเลี้ยงในประเทศไทย [ออนไลน์].

<http://www.dpu.ac.th/graduate/upload/content/files/%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%204%20%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%202%20%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1%202558%20%20%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1%202559/vol4-2-15.pdf> [ค้นเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560]

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ประเภทและสายพันธุ์ช้าง [ออนไลน์]. <http://pirun.ku.ac.th> [ค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. กฎหมาย [ออนไลน์]. www.dpu.ac.th. [ค้นวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

มหาวิทยาลัยมหิดล. "คณะ ICT และคณะสัตวแพทยศาสตร์ ม.มหิดล ส่งมอบระบบบริหารจัดการสารสนเทศช้าง ให้แก่มูลนิธิช้างแห่งประเทศไทย เพื่อสู่ฐานข้อมูลในการอนุรักษ์ช้างไทย" [ออนไลน์].

<https://www.ict.mahidol.ac.th/thai/newsandevents/2556/news200956.html>. [ค้นวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560]

มูลนิธิช้างแห่งประเทศไทย [ออนไลน์]. asian-lephant.org/index.php/2015-06-14-14-11-3
9/2015-06-26-11-11-02. [ค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2560]

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. [ออนไลน์]. <https://sites.google.com/site/lawercounter/testimonials-1>
[ค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

วิกิพีเดีย. นิติรัฐ [ออนไลน์]. <https://th.wikipedia.org>. [ค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. "สรุปผลโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการ กรณีปัญหากลุ่มคนเลี้ยงช้าง เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 255๗ ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพมหานคร"

[ออนไลน์]. <http://www.publicreport.opm.go.th/uploading/uploadfile/files/201492411383%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87.pdf>. [ค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2560]

ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย [ออนไลน์]. <http://www.thailelephant.org/th/thaielephant.php>.
[สืบค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7.Green Report แฉ ยังพบการสวมตัวรูปพรรณข้าง [ออนไลน์].

<http://news.ch7.com/detail/178440>. [ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560]

สมหมาย ตามประวัติ. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

[ออนไลน์].<https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/2854-content-analysis>.

[ค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

สุดสลดถลกหนังข้างทั้งเป็นทำยาเครื่องประดับสินค้าใหม่ตลาดจีนแผ่นดินใหญ่

[ออนไลน์].<http://www.tnews.co.th/contents/352331>. [ค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560]

หยุด แสงอุทัย. [ออนไลน์]. <https://sites.google.com/site/lawercounter/testimonials-1> [ค้นเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2560]

องค์กรพิทักษ์สัตว์แห่งโลก [ออนไลน์]. <http://www.bbc.com/thai/international-40519785>. [ค้นเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560]

อึ้ง DNA “พลาพทิจี – พลาพเคาะพยาเพ็ชร์” ตรงกัน แต่ถือตัวรูปพรรณข้างสองใบ [ออนไลน์]. ที่

<http://news.thaipbs.or.th/content/260453>. [ค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560]

คำพิพากษา

คำพิพากษาศาลแพ่ง. เลขคดีดำที่ 951/2557 คดีแดงที่ พ 605/2560.

กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พุทธศักราช 2482

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 60/2559 ลงวันที่ 28 ก.ย.2559 เรื่อง มาตรการป้องกันการนำช้างป่ามาสวมสิทธิเป็นช้างบ้านพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/1 สิงหาคม 2546

ระเบียบการสัตว์พาหนะ พุทธศักราช 2482

เอกสารอื่น ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวจินดารัตน์ เหลี่ยมเต๊ะ
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	กองแผนงานและสารสนเทศ กรมคุมประพฤติ
โทรศัพท์	02 141 4812
โทรสาร	02 143 8841
E-mail	jindarat.l@probation.mail.go.th
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี - วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - นักสถิติ กองวิชาการและแผนงาน กรมคุมประพฤติ - หัวหน้ากลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานและสารสนเทศ กรมคุมประพฤติ - ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ - สกุล	นายชัยวัฒน์ เกษนอก
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร ช่วยราชการศูนย์ฝึกอบรม เด็กและเยาวชนเขต 11 จังหวัดลพบุรี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
โทรศัพท์	036 776 010
โทรสาร	036 776 011
E-mail	chaiwat_169@yahoo.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกคอมพิวเตอร์ศึกษา สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร - พุทธศาสตรบัณฑิต (สาขาครุศาสตร์) วิชาเอกการสอนสังคมศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสระบุรี - หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต ๖ จังหวัดนครสวรรค์ - ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต ๑๑ จังหวัดลพบุรี
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ - สกุล	นางสุกฤตา เพชรหนองชุม
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักทัศนวิทยาชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	เรือนจำกลางระยอง กรมราชทัณฑ์
โทรศัพท์	038 637 760
โทรสาร	038 637 759
E-mail	-
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - นักสังคมสงเคราะห์ ส่วนพักการลงโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ - นักทัศนวิทยา เรือนจำกลางระยอง
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ – สกุล	นางสาวอัณชลี ก่องศรีสุข
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักนิติวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	กองตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
โทรศัพท์	02 913 7728
โทรสาร	-
E-mail	unchalee.k@cifs.mail.go.th
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - พยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล - วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตร์การแพทย์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลศิริราช - นักนิติวิทยาศาสตร์ สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
ผลงานทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - T. Sueblinvong, U. Kongsrisook, Population data of 8 short tandem repeat loci in Thai population, Forensic Sci. Int. 103 (1999):199-205. - A. Lempan, S. Kantang, U. Kongsrisook and C. Rodsawang. 2008. Human Stool DNA Fingerprint. 18th International Association of Forensic Science, New Orleans, The United States of America. - U. Kongsrisook, K. Kraitongsook. and N. Boonderm. 2010. The Establishment of DNA Database Led to a Highly Discriminating Thai Population STR Data for Solving Crimes by Familial DNA Searching. 10th INDO-PACIFIC CONGRESS on LEGAL MEDICINE AND FORENSIC SCIENCE, Amity University, Noida, India. - J. Phutong, U. Kongsrisook, W. Waiyawuth and K. Riproumsup. 2011. The Use of DNA Testing on the Solution of Stateless People in Thailand. 2nd Forensic DNA Network of Thailand, Chiangmai, Thailand. - U. Kongsrisook. 2011. Touch DNA Analysis in Forensic Samples: Steps Toward Mixtures Interpretation. Asian Forensic Sciences Network (AFSN) 3rd Annual Meeting & Symposium. Seoul, Korea.

- U. Kongsrisook, J. Phutong, A. Lempan, O. Kureewan, T. Sanpachudayan and W. Waiyawuth. 2012. 12 X-STR Markers in Thais. Asian Forensic Sciences Network (AFSN) 4th Annual Meeting & Symposium. Bangkok, Thailand.

ชื่อ - สกุล	นางสาวจีรวรรณ เจริญยศ
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ หัวหน้าส่วนอัตรากำลังและค่าตอบแทน
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม
โทรศัพท์	02 512 8160
โทรสาร	02 512 8165
E-mail	shompoo014@hotmail.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช - พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - บุคลากร 4 กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานศาลยุติธรรม - เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล 6ว สำนักคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม
ผลงานทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - การยอมรับการนำหลักสมรรถนะมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงานศาลยุติธรรม - ปัญหาการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ

ชื่อ - สกุล	นายวรุฒม์ พานิชพันธ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
สถานที่ทำงาน	สำนักงานอัยการคดีพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง สำนักงานอัยการสูงสุด
โทรศัพท์	080 274 9999
โทรสาร	-
E-mail	dewee_rev@hotmail.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - อัยการจังหวัดผู้ช่วย สำนักงานอัยการจังหวัดพิษณุโลก - อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง ๗
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ - สกุล	นายวสันต์ ศรีวงษ์จันทร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	พนักงานไต่สวนชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	สำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดนครนายก สำนักงาน ป.ป.ช.
โทรศัพท์	037 311 577
โทรสาร	037 311 356
E-mail	wasan_6065@hotmail.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าพนักงานตรวจสอบทรัพย์สิน สำนักงาน ป.ป.ช. - พนักงานไต่สวนชำนาญการพิเศษ สำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัดนครนายก
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ – สกุล	นางสาวทัตพิชา ชัยทัต
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักสืบสอบสวนชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	กองความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงาน ปปง.
โทรศัพท์	02 219 3600 ต่อ 1132
โทรสาร	02 219 3629
E-mail	tatpicha@amlo.go.th
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - Master of Business Administration (Financing) Oklahoma City University - Master of Business Administration (Inter - Marketing) Oklahoma City University
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - นักสืบสอบสวนชำนาญการพิเศษ กองความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่วนคดีระหว่างประเทศ
ผลงานทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินกฎหมายด้านการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย ประเทศซามัว - ทำคู่มือการขเงินสดข้ามแดนเพื่อสนับสนุนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ

ชื่อ - สกุล	นายนิรุทธ์ ศรีไกรวิน
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักสืบสวนสอบสวนชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
โทรศัพท์	02 143 0383
โทรสาร	02 143 9767
E-mail	1srikraiwin@gmail.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต - นิติศาสตรมหาบัณฑิต
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - พ.ศ. 2547 เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน 3 - พ.ศ. 2553 นักสืบสวนสอบสวนชำนาญการ - พ.ศ. 2558 นักสืบสวนสอบสวนชำนาญการพิเศษ - ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง หัวหน้าฝ่ายรับเรื่องราวร้องทุกข์ กองคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา <p>ชุดที่ 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการไกล่เกลี่ยเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค - ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพิจารณากลับกรองเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภคด้านอสังหาริมทรัพย์ - อนุกรรมการจัดสรรที่ดินกลาง - อนุกรรมการคุ้มครองผู้ซื้อที่ดินจัดสรรที่ดินกรุงเทพมหานคร
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ – สกุล	นายชาญวิทย์ กันยา
ตำแหน่งปัจจุบัน	นิติกรชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานคดี กองนิติการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
สถานที่ทำงาน	กองนิติการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
โทรศัพท์	02 561 4819
โทรสาร	02 579 7594
E-mail	-
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง - นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายมหาชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - อาจารย์พิเศษ วิชากฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ป่า คณะสัตวแพทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ - คดีบ้านสามหลังริมเขื่อนศรีนครินทร์ - คดีรื้อถอนรีสอร์ทอุทยานแห่งชาติทับลาน - คดีตรวจสอบเอกสารสิทธิอุทยานแห่งชาติสิรินารด
ผลงานทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - คณะผู้จัดทำคู่มือมาตรฐานการตรวจยึดจับกุมดำเนินคดีการกระทำ ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้. สำนักป้องกันปราบปราม และควบคุมไฟป่า. 2556. คู่มือมาตรฐานการตรวจยึดจับกุมดำเนินคดีการกระทำ ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. - คณะผู้จัดทำรวมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2556. รวมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชื่อ - สกุล	นายพีชภพ มงคลนาวิน
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักการทูตชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน	กองกฎหมาย กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
โทรศัพท์	02 203 5000 ต่อ 11023
โทรสาร	02 643 5030
E-mail	pmnavin@mfa.go.th
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยแห่งเวลส์ สหราชอาณาจักร - นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยลอนดอน สหราชอาณาจักร - ดุษฎีบัณฑิต (กฎหมายระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยลอนดอน สหราชอาณาจักร
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - เลขานุการเอก คณะผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก - ช่วยราชการสำนักงานประสานสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 60 และ 61 - นักการทูตชำนาญการ กรมองค์การระหว่างประเทศ - ช่วยราชการสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี - นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ - อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน - นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองกฎหมาย กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ
ผลงานทางวิชาการ	-

ชื่อ - สกุล	นางสาวโสภา ตะพัง
ตำแหน่งปัจจุบัน	กรรมการผู้จัดการ
สถานที่ทำงาน	บริษัท ทราเวล แอนด์ โฮ จำกัด
โทรศัพท์	02 887 9880
โทรสาร	02 045 8211
E-mail	sopa@travelandi.com
วุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษสื่อสารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม - นิติศาสตรบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม - บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม - การจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม, PhD.candidacy
ประสบการณ์การทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> - 2552 - 2560 กรรมการผู้จัดการ บริษัท อาร์ตสแปซ์ พิคเจอร์ส จำกัด - 2556 - ปัจจุบัน กรรมการผู้จัดการ บริษัท ทราเวล แอนด์ โฮ จำกัด
ผลงานทางวิชาการ	<ul style="list-style-type: none"> - Conference : การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารการจัดการธุรกิจ ศัลยกรรมตกแต่งในประเทศไทย - วารสาร สสวท: สภาพแวดล้อมทางการจัดการในด้านศัลยกรรมตกแต่ง แปลงเพศของสาธารณรัฐเกาหลี - Conference: การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการบริหารจัดการธุรกิจ ศัลยกรรมตกแต่งแปลงเพศในประเทศไทย